

# Jaarverslag 2016

## Open Universiteit



Open Universiteit  
[www.ou.nl](http://www.ou.nl)



Jaarverslag 2016  
Open Universiteit



# Inhoudsopgave

*bladzijde*

---

## Jaarverslag 2016

<b>Voorwoord</b>	<b>5</b>
<b>Verslag van de Raad van toezicht</b>	<b>8</b>
<b>1 Hoofdpijnen 2016</b>	<b>12</b>
Missie	13
Prestatieafspraken	13
Instellingstoets kwaliteitszorg onderwijs	13
Onderwijsvernieuwing in de bacheloropleidingen	13
Nieuwe leeromgeving yOUlearn ook voor bacheloropleidingen	14
Onderzoek	14
Vorbereiding nieuw instellingsplan	14
Vestigingsbeleid	14
Financiën	14
Medezeggenschap	15
Opening academisch jaar	15
Dies natalis	16
<b>2 Onderwijs</b>	<b>20</b>
Aanbod	21
Kwaliteitszorg	22
Resultaten	26
Diploma's	26
Studenten	26
<b>3 Onderzoek</b>	<b>30</b>
Open University Graduate School	31
Faculteiten	31
Valorisatie	33
Wetenschappelijke integriteit	33
Onderzoekskenngetallen	34
<b>4 Samenwerking</b>	<b>38</b>
Internationaal	39
Nationaal	39
Provinciaal en regionaal	40
<b>5 Sociale paragraaf</b>	<b>44</b>
Organisatie	45
HRM	45
Vertrouwenspersonen ongewenste omgangsvormen	47



<b>6</b>	<b>Financiën</b>	<b>50</b>
	Financiële gegevens	51
	Financiële analyse	54
<b>7</b>	<b>Infrastructuur</b>	<b>64</b>
	Huisvesting	65
	Informatie- en communicatietechnologie	65
<b>8</b>	<b>Helderheid en governance</b>	<b>68</b>
	Notitie Helderheid in de bekostiging van het hoger onderwijs	69
	Regeling beleggen, lenen en derivaten	70
	Governance	70
	Beleid voor beheersing uitgaven inzake uitkeringen na ontslag	70
	Informatie over afhandeling klachten van studenten	70
<b>9</b>	<b>De Open Universiteit in cijfers</b>	<b>74</b>
	<b>Bijlage Voorbeelden van valorisatieactiviteiten</b>	<b>78</b>
	<b>Jaarrekening 2016</b>	<b>83</b>

Fotoserie: de studenten die op de foto's op de cover en vanaf bladzijde 6 in het jaarverslag staan, hebben hun bachelor getuigschrift in 2016 bij de Open Universiteit behaald en volgen nu een masteropleiding bij de Open Universiteit. Eén student is alumnus, hij heeft al eerder zijn bachelor- en masteropleiding bij de Open Universiteit afgerond.





## Voorwoord



Het College van bestuur is tevreden met de resultaten in 2016 op diverse terreinen.

De waardering van studenten voor de onderwijskwaliteit is al jaren zeer hoog; in 2016 staat de Open Universiteit als instelling op de tweede plaats in de ranglijsten van de Keuzegidsen Universiteiten en Masters. Alle bacheloropleidingen en masteropleidingen behalen een eerste of tweede positie in hun studierichtingen. De Open Universiteit scoort positief op alle onderdelen van de prestatieafspraken die zij in 2013 met het ministerie van OCW heeft gemaakt. Daarnaast voldoet de Open Universiteit aan de voorwaarden voor de instellingstoets kwaliteitszorg onderwijs en is 'in control' wat betreft de kwaliteit van haar opleidingen, volgens

de auditcommissie die de beoordeling voor de NVAO heeft uitgevoerd.

In september 2016 starten de vernieuwde bacheloropleidingen waarin gepersonaliseerd, activerend online-onderwijs met activerende en interactieve werkvormen is ingevoerd om het studiesucces te vergroten.

Na het masteronderwijs wordt ook het bacheloronderwijs vanaf september 2016 aangeboden in de door de Open Universiteit ontwikkelde digitale leeromgeving yOUlearn.

De onderzoeksprogramma's binnen de Open Universiteit leiden in 2016 tot hoogwaardige en interessante wetenschappelijke publicaties en andere resultaten.

Vooruitlopend op de opbrengsten vanuit het studievoorschot, die vanaf 2018 geleidelijk beschikbaar komen, investeert de Open Universiteit extra in onder andere verbetering van de onderwijskwaliteit, ontwikkeling van de leeromgeving yOUlearn en onderwijsgebonden onderzoek.

Het jaar 2016 is afgesloten met een positief saldo van € 3,6 miljoen, waardoor de financiële ratio's van de Open Universiteit sterk verbeteren.

Het College van bestuur bedankt studenten, alumni en alle medewerkers voor hun betrokkenheid bij de Open Universiteit en voor hun inzet in 2016.

Heerlen, juni 2017

College van bestuur  
Mr. Arent van der Feltz, voorzitter  
Prof. mr. Anja Oskamp, rector magnificus





## > Ir. Floris de Bruijn, LLB

Ir. Floris de Bruijn, LLB, student masteropleiding Rechtsgeleerdheid, combineert zijn studie met een fulltimebaan als civiel ingenieur.

Naast een algemene interesse in verbreding van zijn technische blikveld, wil hij met deze studie de brug kunnen slaan tussen de technische en juridische aspecten van projecten in infrastructuur en industrie. Zowel in zijn huidige baan als in zijn toekomstige carrière.

Door zijn studie heeft hij inzicht gekregen in de manier waarop het recht verweven zit in de organisatie van de samenleving, en tegelijkertijd vaak niet goed wordt begrepen door diegenen die ermee te maken hebben. Daarnaast heeft hij veel plezier in het verwerven van kennis. De studie geeft een intellectuele uitdaging die de techniek alleen hem niet biedt.





## Verslag van de Raad van toezicht

In het verslagjaar verandert de samenstelling van de Raad van toezicht. Eind januari neemt mr. Annie Brouwer-Korf na acht jaar voorzitterschap afscheid. Zij wordt opgevolgd door drs. René Smit, sinds 1 december 2015 lid van de Raad van toezicht. Zijn benoeming als voorzitter betreft de periode 1 februari 2016 tot en met 30 november 2019. Per 1 februari 2016 wordt dr. Ellen de Brabander lid van de Raad van toezicht. Haar benoeming loopt tot en met 31 januari 2020. In 2016 start de wervingsprocedure voor een nieuw lid, om te voorzien in de opvolging van prof. dr. ir. Jo van Engelen. Zijn tweede benoemingstermijn eindigt in februari 2017. Ultimo 2016 is de Raad van toezicht als volgt samengesteld: drs. René Smit (voorzitter), prof. dr. ir. Jo van Engelen, drs. Philippe Raets, prof. dr. Vanessa Evers, dr. Ellen de Brabander.

Voor een periode van vier jaar benoemt de Raad van toezicht mr. Arent van der Feltz tot nieuwe voorzitter van het College van bestuur. Hij begint op 1 juni 2016 en vormt samen met prof. mr. Anja Oskamp het College van bestuur van de Open Universiteit.

De Raad van toezicht komt in 2016 vier keer bijeen, telkens in aanwezigheid van het College van bestuur. Daarnaast overlegt de Raad van toezicht twee keer met de Ondernemingsraad en Studentenraad van de Open Universiteit.

In november 2016 brengen de Raad van toezicht, het College van bestuur en het Universitair managementteam een werkbezoek aan de FernUniversität in Hagen. Tijdens dat bezoek wisselen zij van gedachten met toezichthouders, bestuur en management van deze Duitse zusteruniversiteit over instellingsstrategie en actuele ontwikkelingen op het gebied van onderwijs, onderzoek en bedrijfsvoering.

Met het College van bestuur en het managementteam van de Open Universiteit bespreekt de Raad van toezicht in het verslagjaar de agenda op hoofdlijnen voor 2017. Een belangrijk punt in die bespreking is het nieuwe instellingsplan, dat in de tweede helft van 2017 verschijnt. Groei realiseren is in dat jaar een specifiek speerpunt. Daarnaast gaat in 2017 de aandacht uit naar verdere verbetering van de bedrijfsvoering, verbetering van de dienstverlening aan studenten, verdere uitrol van de onderwijsvernieuwing, met name in de bacheloropleidingen, en verdere versterking van onderzoek. In 2017 is ook besluitvorming voorzien over doorvoering van enkele veranderingen in de huisvesting van de studiecentra in Nederland.

De Raad van toezicht keurt in het verslagjaar het bestuursverslag en de jaarrekening 2015 goed. Daarnaast wordt goedkeuring gegeven aan de geactualiseerde begroting 2016, de begroting 2017 en de meerjarenbegroting 2017 – 2020. De Raad geeft in het verslagjaar ook zijn fiat aan het geactualiseerde bestuurs- en beheersreglement, stelt de profielschets vast voor een nieuw lid van de Raad van toezicht en bepaalt een nieuwe portefeuillevindeling. Verder bespreekt de Raad onder meer de prestatieafspraken, de afronding van de instellingstoets kwaliteitszorg, de enquête van de Studentenraad over de onderwijsvernieuwing bij de Open Universiteit, de opvolging van het medewerkersonderzoek dat in 2015 heeft plaatsgevonden, de doorontwikkeling van yOUlearn (de nieuwe digitale leeromgeving van de Open Universiteit) en de start van een aanbestedingstraject met betrekking tot externe accountancy.

De Raad van toezicht accordeert de indeling van de Open Universiteit in bezoldigingsklasse E van de Wet Normering Topinkomens.

Onder verwijzing naar de Code goed bestuur universiteiten is de Raad van toezicht van oordeel dat het principe 'onafhankelijkheid' gewaarborgd is.

De Raad van toezicht bedankt alle medewerkers, de Studentenraad en Ondernemingsraad voor hun inzet voor de Open Universiteit in 2016.





## > **Jacolie Hofman, LLB**

Jacolie Hofman, LLB, volgt de masteropleiding Rechtsgeleerdheid en werkt daarnaast parttime in een ondersteunende functie bij een advocatenkantoor. Zij combineert studie en werk met een gezin van vier kinderen en met sport.

Jacolie heeft als doel advocaat te worden. De planning is om begin 2018 te starten met de beroepsopleiding advocaten bij haar huidige werkgever. Naast de master Rechtsgeleerdheid volgt zij, ook bij de Open Universiteit, de master Management.

De studie heeft haar verrijkt en biedt haar nieuwe carrière-mogelijkheden.



## 1 Hoofdlijnen 2016

## Missie

De Open Universiteit heeft als publiek bekostigde universiteit in het hoger onderwijsbestel een bijzondere opdracht, namelijk het ontwikkelen en aanbieden van open hoger afstandsonderwijs. Dat vormt een alternatief voor het meer conventionele hoger onderwijs en is daar een noodzakelijke aanvulling op. De Open Universiteit ontwikkelt haar onderwijs met eigen onderzoek dat ook gericht is op het leveren van een bijdrage aan de vernieuwing van het hoger onderwijs.

## Prestatieafspraken

In 2013 heeft de Open Universiteit prestatieafspraken gemaakt met het ministerie van OCW. Bij de eindbeoordeling in november 2016 stelt minister dr. Jet Bussemaker, in het verlengde van het eindadvies van de Reviewcommissie Hoger Onderwijs en Onderzoek, vast dat de Open Universiteit op alle onderdelen van de prestatieafspraken positief scoort.

## Instellingstoets kwaliteitszorg onderwijs

Begin 2015 heeft de NVAO de instellingstoets kwaliteitszorg onder voorwaarden aan de Open Universiteit verleend. De NVAO heeft de Open Universiteit daarbij gevraagd om uiterlijk medio 2016 in een zelfevaluatie aan te geven hoe zij opvolging heeft gegeven aan de voorwaarden die door de NVAO zijn gesteld.

De meegegeven voorwaarden zijn:

- de beleidskeuzes over de uitvoering van het vernieuwde onderwijs in de bachelorfase zijn vastgelegd in concreet beleid en er is een start gemaakt met de implementatie van dit beleid;
- de Open Universiteit beschikt over een geïntegreerd systeem van kwaliteitszorg dat informatie op het aggregatieniveau van de instelling oplevert;
- het bestuursmodel is zo ingericht dat personele unies worden vermeden, en bevoegdheden en verantwoordelijkheden van verschillende gremia in de horizontale en verticale lijn in de praktijk helder zijn;
- de kwaliteitszorgstructuur is zodanig vormgegeven dat deze structuur past bij de schaal van de organisatie.

Naar aanleiding van deze voorwaarden heeft de Open Universiteit verbeteringen doorgevoerd. Op 1 juli 2016 heeft zij over de opvolging van de voorwaarden aan de NVAO gerapporteerd. Een door de NVAO ingestelde visitatiecommissie heeft in oktober 2016 een 'site visit' aan de Open Universiteit gebracht. Op basis van het advies van de visitatiecommissie heeft de NVAO vervolgens geconstateerd dat de Open Universiteit voldoet aan de gestelde voorwaarden. In januari 2017 ontvangt de Open Universiteit het definitieve besluit van de NVAO.

## Onderwijsvernieuwing in de bacheloropleidingen

In september 2016 is gestart met de geplande onderwijsvernieuwing in alle bacheloropleidingen. In deze opleidingen wordt gepersonaliseerd, activerend online-onderwijs ingevoerd, met activerende en interactieve werkvormen. Het contact tussen studenten en docenten en de toegang tot het onderwijsmateriaal vinden voornamelijk online plaats, via een digitale leeromgeving. Er is meer begeleiding en structuur voor studenten die daaraan behoefte hebben. De vernieuwing van de bacheloropleidingen zal fasegewijs plaatsvinden en wordt afgerond in het studiejaar 2018 – 2019. Doel van de vernieuwing is om studenten beter te ondersteunen bij hun studie, zodat zij efficiënter en met meer studiesucces studeren. De vernieuwing van de bacheloropleidingen volgt op de vernieuwing van de masteropleidingen, waarmee in het studiejaar 2014 – 2015 is gestart.

Het studiesucces van masterstudenten is na de introductie van gepersonaliseerd, activerend online-onderwijs duidelijk toegenomen.

## Nieuwe leeromgeving yOUlearn ook voor bacheloropleidingen

De door de Open Universiteit ontwikkelde leeromgeving yOUlearn is in september 2015 in exploitatie genomen en ondersteunt sindsdien de vernieuwde masteropleidingen van de Open Universiteit. In september 2016 is yOUlearn ook in gebruik genomen binnen het vernieuwde bachelor-onderwijs. Andere, nog in gebruik zijnde leeromgevingen worden uitgefaseerd. In de komende jaren zal yOUlearn verder worden doorontwikkeld.

## Onderzoek

Ook in 2016 verricht de Open Universiteit kwalitatief hoogwaardig onderzoek. Dat betreft profielonderzoek van het Welten-instituut en discipline-onderzoek van de faculteiten. In de Nationale Wetenschapsagenda concentreert de Open Universiteit zich vanuit haar vijf onderzoeksprogramma's op drie speerpunten: 'Digital learning', 'Safety, Security and Law Enforcement' en 'Learning Resilience and Innovation'. Bovendien is de basis van onderzoek verder verstevigd. In het verslagjaar start de Open Universiteit de procedure voor aanschaf van een Current Research Information System, waarmee zij onderzoek kan registreren en etaleren. Er is ook verkend welke ondersteuningsmogelijkheden er zijn voor onderzoekers, zoals software om subsidiekansen beter in beeld te krijgen. 'Open' is het sleutelwoord in 2016. De dies natalis staat in het teken van Open Science en Open Data. Bovendien stelt de Open Universiteit in het verslagjaar een beleid vast voor 'open access', zodat haar onderzoek, waar mogelijk, vrij toegankelijk is. Verder is gewerkt aan zichtbaarheid van onderzoekers door voordrachten voor verschillende prijzen en commissies. De Open Universiteit is het onderzoek sterk aan het doorontwikkelen en verwacht die lijn in 2017 voort te kunnen zetten.

## Vorbereiding nieuw instellingsplan

In 2016 is gestart met de voorbereiding voor het opstellen van een nieuw instellingsplan. Het nieuwe plan zal in de tweede helft van 2017 worden gepresenteerd.

## Vestigingsbeleid

In januari 2016 heeft de Open Universiteit aangegeven een aantal veranderingen te willen doorvoeren in het netwerk van de studiecentra (vijftien) in Nederland. De beoogde veranderingen hangen samen met de ontwikkeling van het onderwijs van de Open Universiteit. Dat krijgt meer en meer een online karakter, met een afnemende behoefte aan het gebruik van studiecentra. Daarnaast wil de Open Universiteit op het gebied van onderzoek een tweede concentratiepunt van activiteiten op een centrale plaats in Nederland realiseren, naast het concentratiepunt dat al in de hoofdvestiging in Heerlen aanwezig is. Met het oog op de voorbereiding van besluitvorming heeft het College van bestuur aangegeven dat in 2016 eerst nog een fase van nader onderzoek en analyse doorlopen wordt. De besluitvorming over het vestigingsbeleid zal in 2017 plaatsvinden.

## Financiën

Het jaar 2016 is afgesloten met een positief saldo van € 3,6 miljoen, hetgeen aanzienlijk beter is dan geraamd in de geactualiseerde begroting 2016. Daarin is uitgegaan van een tekort van € 1,2 miljoen, ingegeven door de ruimte die lopende het begrotingsjaar is geboden voor verdere versterking van de ict-infrastructuur en een capaciteitsaanpassing om de stijgende onderwijsafzet te accommoderen.

Naast het operationele resultaat van € 1,4 miljoen wordt het positieve begrotingsresultaat in 2016 vooral verklaard door een gunstigere dan geraamde ontwikkeling van de post voorzieningen en een baten-lastencorrectie. De meevaller in 2016 is daarmee overwegend van incidentele aard. De sterke verbetering van het resultaat heeft een aanzienlijk gunstig effect op de financiële ratio's van de Open Universiteit. De solvabiliteit (eigen vermogen/balanstotaal) stijgt hierdoor van 16% ultimo 2015 naar circa 26% eind 2016.

## Medezeggenschap

Belangrijke dossiers voor de Gezamenlijke Vergadering (GV) van de Ondernemingsraad (OR) en Studentenraad (SR) zijn de Onderwijs- en examenregeling (OER) en de hoofdlijnen van de begroting 2017. In november 2016 verleent de GV instemming op de hoofdlijnen van de begroting 2017. Er worden vervolgspraken gemaakt over verbetering van ict-governance en stroomlijning van de PenC-cyclus. Ondernemingsraad en Studentenraad trekken gezamenlijk op in de selectie van een nieuwe collegevoorzitter.

In 2016 volgt de OR het dossier over vernieuwing van het onderwijs vanuit het perspectief van medewerkers. In dat kader voert de OR in het najaar onder docenten en onderwijsmedewerkers een onderzoek uit naar knelpunten en problemen bij de start van het academisch jaar 2016 – 2017. Daaruit komen aanbevelingen naar voren zoals versterking van voorlichting aan centrale en decentrale medewerkers. In najaar 2016 vinden verkiezingen plaats voor de zittingsperiode 2017 – 2018. Er zijn dertien zetels te verdelen, op basis van een Open Universiteit-populatie van ruim zeshonderd medewerkers. Doordat zich tijdens de werving twaalf kandidaten melden, zijn verkiezingen niet nodig.

Voor bevordering van lokale medezeggenschap heeft de OR sinds medio 2015 decentrale Medezeggenschapsraden (MR's) ingesteld. Eind 2016 zijn er twee decentrale MR's actief; bij de faculteit Psychologie en onderwijswetenschappen en bij de Gemeenschappelijke serviceorganisatie. Voor de SR begint op 1 januari 2016, met zeven nieuwe en twee herkozen leden, de nieuwe zittingsperiode van twee jaar. De communicatie met de achterban wordt in het verslagjaar geïntensiveerd, het Huishoudelijk reglement wordt aangepast en middels eigen budgetbeheer wordt naar bestedingen en uitgaven gekeken. Inzake het beoogde nieuwe vestigingsbeleid benadrukt de SR, dat daarvoor een duidelijke financiële en strategische onderbouwing nodig is.

De totstandkoming van de OER 2016 – 2017 en het vernieuwde onderwijs zijn aanleiding voor het uitzetten van een grootschalige online-enquête, die ingevuld is door drieduizend studenten. De resultaten zijn voor de SR aanleiding om zich blijvend in te zetten voor onderwijs waarin de verschillende typen studenten voldoende mogelijkheid hebben hun eigen studie vorm te geven. De conclusies van het onderzoek zal de SR als uitgangspunt gebruiken bij gesprekken met het College van bestuur over de OER en inschrijvoorwaarden.

Het Lokaal Overleg heeft in 2016 eenmaal formeel vergaderd. Daarnaast heeft er een technisch overleg plaatsgevonden. Tijdens het verslagjaar is overeenstemming bereikt over besteding van de decentrale arbeidsvoorwaardengelden.

In samenspraak met de werknemersorganisaties is onder meer besloten tot aanstelling van een beleidsmedewerker ter ondersteuning van het Lokaal Overleg. Daarnaast is in 2016 het Sociaal Statuut geactualiseerd aan de hand van de cao Nederlandse Universiteiten.

## Opening academisch jaar

Tijdens de opening van het academisch jaar 2016 – 2017 op 5 september, voor het eerst op dezelfde dag als de andere universiteiten, staat de ontwikkeling van het onderwijs in een digitale leeromgeving centraal. Voor de opening is gekozen voor een online-event. Daarbij gaan prof. mr. Anja Oskamp, rector magnificus, en de Open Universiteit-studenten Isabel Nuyttens MSc en mr. Paulien Vermij BSc met elkaar in gesprek onder leiding van prof. dr. Rob Koper, universiteitshoogleraar.



Verder zijn er bijdragen van minister dr. Jet Bussemaker van OCW, mr. Sietske Dijkstra (alumna van de Open Universiteit, promovenda en tevens rechter in Groningen), prof. dr. Robertjan Blomme, (alumnus van de Open Universiteit en hoogleraar Management en Organisatie aan de Open Universiteit) en mr. Arent van der Feltz (voorzitter van het College van bestuur).

## Dies natalis

Op 26 september viert de Open Universiteit haar 32e dies natalis, met als thema Open Science/ Open Data. Gastspreker is prof. dr. José van Dijck, president van de KNAW en hoogleraar Vergelijkende mediastudies aan de Universiteit van Amsterdam. Er is ook een paneldiscussie onder leiding van prof. mr. Anja Oskamp, rector magnificus.

Tijdens de viering wordt voor het eerst de OU Wetenschapsprijs uitgereikt. Deze prijs wordt toegekend aan wetenschappers die zich onderscheiden door uitzonderlijke onderzoekprestaties. Winnaars van de prijs 2016 zijn prof. mr. Jac Rinkes, hoogleraar Privaatrecht en prof. dr. Lilian Lechner, hoogleraar Gezondheidspsychologie.







## > Keimpe Bloemhof, MSc, LLB

Keimpe Bloemhof, MSc, LLB, is masterstudent Rechtsgeleerdheid en combineert zijn studie met een baan als projectleider bij een ingenieursbureau. Daarnaast doet hij aan volleybal en zeilen.

Uit nieuwsgierigheid is Keimpe ooit begonnen aan de bachelor Rechtsgeleerdheid. Nu is hij bezig met de master Privaatrecht, en volgt aanvullende vakken Bouw- en Adviesrecht bij een andere universiteit in verband met zijn werk.

De studie heeft hem vooral kennis gebracht en inzicht in potentiële juridische risico's in zijn werk.



## 2 Onderwijs

In 2016 verzorgen de faculteiten Cultuur- en rechtswetenschappen, Management, Science & Technology en Psychologie en onderwijswetenschappen samen zeven bacheloropleidingen, negen masteropleidingen en twee hbo-bacheloropleidingen (waarvan één in afbouw). Bovendien kennen alle opleidingen Open bachelorprogramma's. Het bacheloronderwijs kent geen vooropleidingseisen en het onderwijs is ingericht op studeren in deeltijd. De opleidingen kunnen in verschillende tempi en in voltijd worden gevolgd. Het onderwijs is gepersonaliseerd en activerend en vindt online plaats, met veel flexibiliteit voor studenten.

## Aanbod

### Nieuw en vernieuwd bachelor- en masteronderwijs

Alle faculteiten implementeren in 2016 het vernieuwde onderwijs, gepersonaliseerd, activerend online-leren, in de bacheloropleidingen.

De faculteit Cultuur- en rechtswetenschappen implementeert het vernieuwde onderwijs in de propedeuse van de bacheloropleiding Algemene cultuurwetenschappen. In de postpropedeuse ligt de nadruk op het ontwerpen van een geheel nieuwe structuur voor het tweede en derde jaar van de bacheloropleiding. In 2016 is het volledige programma voor de vernieuwde bacheloropleiding Rechtswetenschappen vastgesteld. Aan studenten van de masteropleidingen Kunst- en cultuurwetenschappen en Rechtsgeleerdheid is een interdisciplinaire masterclass aangeboden, getiteld Re-inventing Knowledge – interdisciplinair seminar over de geschiedenis van kennis en kennisoverdracht.

De faculteit Management, Science & Technology start in september 2016 met de vernieuwde bacheloropleidingen. De eerste resultaten van invoering van het vernieuwde onderwijs in de master zijn gunstig. Twee van de drie studenten die de masteropleiding Management volgen, lijken deze binnen twee jaar te behalen. In het verslagjaar begint deze faculteit in het kader van vrij WO met het multidisciplinaire programma Liberal Arts & Sciences (Open University College). In het programma kiezen studenten als basis een bacheloropleiding in een van de disciplines van de faculteit en verbreden hun kennis en kunde met cursussen uit de overige twee disciplines.

De faculteit Psychologie en onderwijswetenschappen heeft in het verslagjaar het schakelprogramma van Onderwijswetenschappen geheel vernieuwd in het kader van gepersonaliseerd, activerend online-onderwijs. In 2016 is ook een begin gemaakt met ontwikkeling van gepersonaliseerd, activerend online-onderwijs in de bacheloropleiding Psychologie.

### Postinitieel onderwijs

De faculteit Cultuur- en rechtswetenschappen start met het ontwerp van een Certified Professional Program Bedrijfsjurist.

De faculteit Management, Science & Technology begint in 2015 met herinrichting van het contractonderwijs. De administratieve en juridische herinrichting is voltooid, en de financiële herinrichting verkeert in een vergevorderd stadium. Verder is de Commissie Contractonderwijs benoemd en van start gegaan. In het portfolio contractonderwijs is in het verslagjaar drastisch gesnoeid. Een aantal Certified Professional Programs is beëindigd door gebrek aan belangstelling en/of docenten.

De lopende programma's zijn financieel gezond en inhoudelijk actueel. De master Loopbaanmanagement is in een volledig nieuwe opzet van start gegaan. Bovendien werkt deze faculteit aan nieuwe Certified Professional Programs, gebaseerd op gepersonaliseerd, activerend online-leren, en die starten in najaar 2017.

## Voortentamens

De Open Universiteit neemt op verzoek van de Technische Universiteit Delft voortentamens Wiskunde T af onder studenten die toegelaten willen worden tot een schakelprogramma naar een masteropleiding aan deze universiteit. In het studiejaar 2015 – 2016 leggen 276 studenten een voortentamen af, waarvan er 192 slagen. In het studiejaar 2014 – 2015 zijn de aantallen respectievelijk 269 en 169.

## Werving

Bij de werving van nieuwe studenten ligt ook in 2016 de nadruk op het behalen van een bachelor- of mastergraad. Daarnaast ligt het accent op het aanspreken van professionals die zich willen bijscholen. In het verslagjaar is extra aandacht besteed aan leraren in het voortgezet onderwijs. Om potentiële studenten optimaal te bedienen, zijn landingspagina's ingericht die informatie op toegankelijke en wervende manier presenteren. Voor de bacheloropleidingen wordt de werving verder geoptimaliseerd in de richting van de vaste startmomenten, waarmee al ervaring is opgebouwd bij de masteropleidingen. Persoonlijke adviesgesprekken blijven daarin een belangrijke rol spelen. Die biedt de Open Universiteit gedurende het hele jaar aan, met extra accent op de periode voor de startmomenten. Er is ook gewerkt aan vergroting van naamsbekendheid door middel van tv-commercials. Verdere uitbouw van het imago van de Open Universiteit krijgt in 2016 gestalte door storytelling in media die de autoriteit en het merkebeeld van de Open Universiteit ondersteunen. In 2017 zullen naamsbekendheid, waarde van de Open Universiteit en creatie van inhoudelijke content belangrijke speerpunten zijn.

## Kwaliteitszorg

### Midterm reviews

In 2016 vinden bij de faculteit Psychologie en onderwijswetenschappen 'midterm reviews' plaats. De 'midterm review'-commissie van de masteropleiding Onderwijswetenschappen is positief over de energie die uitgaat van de opleiding. De commissie stelt vast dat de opleiding oog heeft voor aansluiting op het werkveld, dat docenten erg betrokken zijn, dat voorzieningen voor studenten goed zijn, en dat de opleiding studenten aflevert die al tijdens de studie hun praktijk leren bevragen en onderzoeken. Inrichting van een decentrale examencommissie vindt de commissie zeer positief, omdat die dicht bij de opleiding staat. Toch waarschuwt de commissie ook, omdat veel vernieuwingen nog erg pril zijn en effecten daardoor nog niet altijd zichtbaar of meetbaar zijn. Het internationale karakter van de opleiding dient volgens de commissie te worden versterkt en het profiel zou explicieter kunnen. Verder wordt opgemerkt dat er door de vernieuwingen nog groei-pijnen zijn, zoals grote verschillen in de inrichting van (virtuele) contactmomenten, zichtbaarheid van leerlijnen op het vlak van academische competenties en transparantie in de beoordeling, bijvoorbeeld van de scriptie.

De 'midterm review'-commissie van de bachelor- en masteropleidingen Psychologie merkt op dat zij enthousiaste docenten, studenten en alumni met veel liefde voor de Open Universiteit heeft ontmoet. Zij vindt de digitale leeromgeving yOUlearn een schot in de roos en constateert dat de onderwijsvernieuwingen sterke kanten hebben. Tegelijkertijd merkt de commissie op, dat nog niet iedereen is meegenomen in die vernieuwingen. De commissie kijkt met een kritische blik naar de tentaminering (veel computergebaseerde individuele tentamens), waarbij in de huidige bachelor-revisie nog het nodige verbeterd kan worden. Tot slot doet de commissie suggesties voor de volgende accreditatie en meldt dat de Open Universiteit de unieke aspecten van haar onderwijs meer moet benadrukken.

Beide 'midterm reviews' leveren bruikbare input op voor accreditatie van de opleidingen.

De masteropleiding Onderwijswetenschappen wordt voorjaar 2017 gevisiteerd; de bachelor- en masteropleidingen Psychologie in najaar 2017.

## Kwaliteitszorg en professionalisering

In het verslagjaar is het Signalerend Evaluatie Instrument voor cursusevaluaties afgebouwd en een nieuw systeem voor cursusevaluaties wordt in gebruik genomen. Daardoor wordt elke cursus geëvalueerd door middel van een korte vragenlijst met zeven standaardvragen. Een nieuw bevestigingssysteem is in gebruik genomen.

Er is in 2016 een applicatie ontwikkeld en in gebruik genomen, waardoor cursusevaluaties te aggregeren zijn naar het niveau van opleidingen en faculteiten.

In 2016 verschijnen rapportages over onderzoeken onder studenten, docenten, recent afgestudeerden en alumni naar de kwaliteit van de opleidingen. Daarnaast is gerapporteerd over de kwaliteit van voorzieningen en diensten. De tweede rapportage is in een workshop besproken met de betrokken afdelingen en er zijn actiepunten geformuleerd.

De vragenlijsten voor recent afgestudeerden (BAMA-enquêtes) en alumni zijn in 2016 aangepast aan de nieuwe evaluatiesystematiek. De alumnivragenlijst en Studentinzicht, met als thema tentamenring en feedback, zijn in het najaar uitgezet.

Parallel aan invoering van gepersonaliseerd, activerend online-onderwijs is een onderzoek uitgevoerd waarin informatie is verzameld over studenten die voor het vernieuwde onderwijs kiezen, over de waardering van dat onderwijs en de afzonderlijke cursussen, en de resultaten.

Het programma Basiskwalificatie Onderwijs (BKO) is in 2016 tweemaal aangeboden. De Toetsingscommissie Docentprofessionalisering heeft aan achttien medewerkers een BKO-certificaat toegekend. In het programma BKO is de cursus Werken met Studienet vervangen door de cursussen Ontwikkelen in yOULearn en Begeleiden in yOULearn. Er is in het verslagjaar ook een begin gemaakt met Engelstalige BKO-cursussen. Het kennismakingstraject en de yOULearn-cursussen zijn voor het eerst in het Engels verzorgd.

In het kader van permanente docentprofessionalisering vinden in het verslagjaar diverse trainingen plaats. Belangrijke onderdelen van permanente professionalisering zijn de eerdergenoemde yOULearn-cursussen. Die zijn zowel in begeleidde vorm als in zelfstudievorm aangeboden. Daarnaast worden diverse trainingen verzorgd over het gebruik van virtuele bijeenkomsten in het onderwijs en is een aantal 'design labs' georganiseerd over feedback geven en gepersonaliseerd, activerend online-onderwijs. Ook op het gebied van toetsing zijn professionaliseringstrajecten aangeboden.

In het programma Maestro Kompas wordt onder leiding van de Open Universiteit een bijdrage geleverd aan uitvoering van de Onderwijsagenda voor Caribisch Nederland 2012 – 2016. Opdrachtgever is het ministerie van OCW. Maestro Kompas is primair gericht op verbetering van de onderwijskwaliteit op Bonaire, Sint Eustatius en Saba (BES-eilanden). Naast een breed scala aan concrete activiteiten voor opleiding en professionalisering van leraren is ook een eerste aanzet gegeven voor duurzame verbetering van de onderwijsinfrastructuur op de BES-eilanden. Daarnaast bestaat de opbrengst van Maestro Kompas onder andere uit een reeks uitgewerkte beleidsadviezen voor OCW. Die adviezen betreffen het toekomstig beleid voor verdere verbetering van het onderwijs en de onderwijsinfrastructuur in alle onderwijssectoren van Caribisch Nederland. De resultaten en aanbevelingen van Maestro Kompas leveren mede input voor het opstellen van de Onderwijsagenda Caribisch Nederland 2017 – 2020 van de overheid. Uitvoering van het programma vindt plaats door een consortium, waaraan ook de Hogeschool Utrecht deelneemt, en met betrokkenheid van instellingen voor hoger onderwijs op de BES-eilanden.

De samenwerking met Hogeschool Utrecht is in 2016 verlengd tot juni 2017. In de eerste helft van 2017 verschijnt de eindrapportage van Maestro Kompas.

## Commissies voor de examens

De Open Universiteit heeft drie Commissies voor de examens; één per faculteit. Per wetenschapsgebied stelt elke Commissie voor de examens een subcommissie in, die de verzoeken voor vrijstelling en toelating inhoudelijk behandelt. In 2016 verbeteren de commissies procedures en regelgeving, en zij onderzoeken de kwaliteit van tentamens. De voorzitters bezoeken in tweetallen onaangekondigd drie studiecetra tijdens reguliere tentamenrondes. In 2017 ontvangen de commissies een schriftelijk verslag over de resultaten.



De commissies voeren in het verslagjaar gesprekken met het opleidingsmanagement, onder meer over opleidingsplannen en onderwijsverslagen. Ook in 2016 vindt regelmatig overleg plaats tussen de voorzitters van de commissies onderling, al dan niet samen met de rector magnificus, en tussen leden van de commissies. Hierbij komen faculteitsoverstijgende zaken aan de orde betreffende tentamens en examens. Daarnaast overlegt elke decaan met de Commissie voor de examens die werkzaam is voor zijn faculteit. Bovendien spreken de Commissies met de werkgroep die zich bezighoudt met het nieuwe vestigingsbeleid.

In het licht van deskundigheidsbevordering nemen de Commissies deel aan een training voor examencommissies van de QANU en aan de VSNU-conferentie Versterking Examencommissies. Tijdens de jaarlijkse Dag voor het Onderwijs verzorgen de Commissies voor docenten en examinatoren de workshop Onderwijskundige aspecten van tentaminering.

In 2016 vinden in totaal 30.360 toetsdeelnames plaats, waaronder 52 onder studenten in detentie en 222 onder studenten buiten Europa. Hieronder vallen ook deeltentamens die niet leiden tot een certificaat. Het gemiddelde slaagpercentage is 82. Het totale aantal afgegeven certificaten bedraagt in het verslagjaar 21.072, waaronder 1.150 voor Schakelzone Recht. De cijfers met betrekking tot tentamens en certificaten zijn exclusief voortentamens, Academic Experience en Pre University College. Verder behandelen de Commissies in het verslagjaar 588 vrijstellingsverzoeken. Het aantal afgegeven bachelorgetuigschriften bedraagt 275 en het aantal afgegeven mastergetuigschriften 419.





Naast de wettelijke taken hebben de Commissies voor de examens van het College van bestuur mandaat om toelatingsbesluiten tot schakelprogramma's en masteropleidingen te nemen. In 2016 zijn in dit verband respectievelijk 1.459 en 1.927 beschikkingen afgegeven. De Commissies hebben van het College van bestuur ook mandaat om inpassingsbeschikkingen af te geven voor de overstap van de oude naar de vernieuwde masterprogrammeringen. In 2016 zijn 805 inpassingsbeschikkingen afgegeven.

## Studenttevredenheid

In 2016 verschijnen de Keuzegids Universiteiten 2017 (vergelijking kwaliteit wetenschappelijke bacheloropleidingen) en Keuzegids Masters 2016 (vergelijking kwaliteit wetenschappelijke masteropleidingen). De Open Universiteit scoort in alle ranglijsten de eerste of tweede plaats van de veertien universiteiten die verenigd zijn in de VSNU. Dit geldt zowel voor de ranglijsten van beste universiteiten, als instelling, als voor de ranglijsten van de bachelor- en masteropleidingen in de diverse studierichtingen. De oordelen in de keuzegidsen zijn voornamelijk gebaseerd op de resultaten van de Nationale Studenten Enquête (NSE), een landelijk tevredenheidsonderzoek dat jaarlijks wordt uitgevoerd onder alle studenten (ruim 700.000) in het hoger onderwijs. Doel van de enquête is inzicht krijgen in de kwaliteit van het hoger onderwijs vanuit het perspectief van studenten. Het initiatief voor de NSE ligt bij universiteiten, hogescholen en studentenorganisaties. Opdrachtgevers van het onderzoek zijn het ministerie van OCW en de Stichting Studiekeuze123. Bijna 300.000 studenten hebben hun oordeel gegeven over diverse aspecten van hun studie, zoals de inhoud van de opleiding, docenten, studielast (studeerbaarheid), studiebegeleiding, toetsing en beoordeling, informatievoorziening, kwaliteitszorg en voorbereiding op een loopbaan.

## Positie van bachelor- en masteropleidingen

Onderstaande tabel toont de positie van de bachelor- en masteropleidingen van de Open Universiteit in de ranglijsten van de betreffende studierichtingen in de Keuzegids Universiteiten en de Keuzegids Masters. Bij de score van een opleiding wordt vermeld hoeveel bachelor- of masteropleidingen van de veertien universiteiten in de betreffende studierichting zijn beoordeeld.

wetenschapsgebied	bacheloropleidingen*	masteropleidingen**
Rechten	Rechtsgeleerdheid 2 <sup>e</sup> van 11	Rechtsgeleerdheid 1 <sup>e</sup> van 10
Kunst en cultuur	Algemene cultuurwetenschappen 2 <sup>e</sup> van 6	Kunst- en cultuurwetenschappen 1 <sup>e</sup> van 11
Psychologie	Psychologie 1 <sup>e</sup> van 11	Psychology 1 <sup>e</sup> van 12
Management	Bedrijfskunde 1 <sup>e</sup> van 6	Management 2 <sup>e</sup> (gedeeld) van 8
		Business Process Management & IT 1 <sup>e</sup> van 10
Duurzaamheid en milieu	 Milieu-natuurwetenschappen 1 <sup>e</sup> van 3 topopleiding***	Environmental Sciences 1 <sup>e</sup> van 4
Onderwijs	****	Onderwijswetenschappen 2 <sup>e</sup> van 7
Informatica	 Informatiekunde 1 <sup>e</sup> van 5 topopleiding	 Software Engineering 2 <sup>e</sup> van 8 topopleiding
	 Informatica 1 <sup>e</sup> van 8 topopleiding	Computer Science 1 <sup>e</sup> (gedeeld) van 10



\* Bron: Keuzegids Universiteiten 2017

\*\* Bron: Keuzegids Masters 2016

\*\*\* Een topopleiding behoort, volgens de definitie die gehanteerd wordt in de keuzegidsen, tot de top van het Nederlandse wetenschappelijk onderwijs.

\*\*\*\* De Open Universiteit verzorgt geen bacheloropleiding Onderwijswetenschappen.

### Totaalscores vijf beste universiteiten

De totaalscores van de vijf beste universiteiten in de Keuzegids Universiteiten en de Keuzegids Masters staan in onderstaande tabel.

	scores bacheloropleidingen*	scores masteropleidingen**
Wageningen University	74,5	68,5
Open Universiteit	73,5	68
Technische Universiteit Eindhoven	64	61
Maastricht University	63	63
Tilburg University	62,5	63,5

\* Bron: Keuzegids Universiteiten 2017

\*\* Bron: Keuzegids Masters 2016

## Resultaten

### Studenten

In 2016 heeft de Open Universiteit een instroom van 3.990 (in 2015: 4.673) nieuwe Nederlandse en Vlaamse studenten. Op 31 december 2016 hebben 14.006 (op 31 december 2015: 15.295) Nederlandse en Vlaamse studenten de beschikking over inschrijvingsrechten. (De daling van het aantal studenten in 2016 ten opzichte van 2015 hangt voor een belangrijk deel samen met een andere wijze van administratieve vastlegging.) In het verslagjaar behoren 4.135 (in 2015: 4.582) studenten tot de categorie tweedekansstudenten. Dat zijn studenten die ingeschreven staan bij Nederlandse studiecentra en niet eerder een hogere beroepsopleiding of wetenschappelijke opleiding hebben voltooid. Op 31 december 2016 hebben 32 (in 2015: 24) studenten de beschikking over inschrijvingsrechten voor de hogere beroepsopleiding Rechten en 34 (in 2015: 40) studenten voor de hogere beroepsopleiding Informatica.

### Onderwijsdeelname

In 2016 hebben studenten zich in totaal voor 207.253 studiepunten (EC) (in 2015: 185.038) ingeschreven. 88% (in 2015: 85,7%) van die studiepunten betreft een wetenschappelijke bachelor- of masteropleiding, 10,5% (in 2015: 11,5%) schakelprogramma's en 1,5% (in 2015: 2,8%) betreft overige programma's.

### Verbetering van studiesucces

Ultimo 2016 is de cursusuitval 35% (in 2015: 45,9%). Het gemiddeld aantal behaalde studiepunten per student bedraagt ultimo 2016 7,85 EC (in 2015: 6,8 EC).

## Diploma's\*

	propedeuse-diploma's		diploma's bachelor-opleidingen		diploma's master-opleidingen	
	2016	2015	2016	2015	2016	2015
faculteit Cultuur- en rechtswetenschappen	192	224	101	92	82	52
faculteit Management, Science & Technology	57	94	37	37	203	189
faculteit Psychologie en onderwijswetenschappen	165	193	137	166	134	125
<b>totaal</b>	<b>414</b>	<b>511</b>	<b>275</b>	<b>295</b>	<b>419</b>	<b>366</b>

\* Getuigschriften in wettelijke zin (Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek)

## Studenten

### Studiecentra

In 2016 heeft de Open Universiteit een netwerk van studiecentra in Nederland en Vlaanderen. In de Nederlandse studiecentra kunnen onder andere tentamens worden afgelegd, er worden bijeenkomsten en workshops georganiseerd en zij verstrekken informatie en advies. Studenten van andere

instellingen kunnen in de Nederlandse studiecentra de faciliteiten voor elektronisch tentamineren gebruiken. In Vlaanderen wordt het onderwijs van de Open Universiteit in samenwerking met Vlaamse universiteiten aangeboden.

In het verslagjaar wordt een geactualiseerd beleid voor vestigingen in Nederland voorbereid. Er is een zorgvuldige analyse gemaakt om in de eerste helft van 2017 te komen tot aanpassingen van het beleid voor de vestigingen in Nederland. Deze analyse toont aan, dat zowel het soort gebruik als de intensiteit van gebruik van de studiecentra de afgelopen jaren is verschoven. Zo leidt de invoering van gepersonaliseerd, activerend online-onderwijs en de digitale leeromgeving yOUlearn bij alle studenten tot dalend gebruik van de faciliteiten van studiecentra. Daarnaast vindt het contact tussen studenten en docenten voornamelijk online plaats via yOUlearn. Daardoor daalt het aantal begeleidingsbijeenkomsten in studiecentra. Verder wil de Open Universiteit, naast het concentratiepunt in Heerlen, een concentratiepunt voor onderzoek centraal in Nederland realiseren. In 2017 vindt besluitvorming over het vestigingsbeleid plaats.

## Voorlichting en advisering

Voorlichting en advies over bacheloropleidingen, masteropleidingen en schakeltrajecten staat op [www.ou.nl](http://www.ou.nl). Informatie over studieprogramma's staat in brochures en studiegidsen die op de website gedownload kunnen worden. Op de website kunnen belangstellenden dus informatie opzoeken, maar zij kunnen ook via e-mail of telefonisch contact opnemen met Service en informatie. De vragen betreffen individuele voorlichting, algemene advisering en specifiek persoonlijk advies, bijvoorbeeld over niet-reguliere vrijstellingsverzoeken en toelatingsverzoeken tot een masteropleiding of schakelprogramma. Specifiek advies wordt gegeven door onderwijsadviseurs. Daarnaast kunnen bachelor- en masterstudenten een studieadviseur benaderen die hen helpt bij het maken en bewaken van een studieplanning die is afgestemd op hun studietempo.

Studenten die een opleiding volgen, kunnen hun studiepad raadplegen in het digitale studieresultaatensysteem. Daarin staat actuele informatie, zodat studenten kunnen zien welke cursussen zijn afgerond en welke zij nog in hun studieplannen moeten opnemen.

## Studeren met een functiebeperking

In 2016 hebben circa 940 studenten op het inschrijfformulier vermeld dat ze studeren met een functiebeperking. Niet al deze studenten hoeven gebruik te maken van tentamenvoorzieningen, aangezien studeren aan de Open Universiteit plaatsvindt op afstand en online en zodoende toegankelijk is voor studenten met een functiebeperking. In 2016 zijn aan studenten 115 beschikkingen voor tentamenvoorzieningen verleend met een geldigheidsduur van één of drie jaar. In een beschikking staat van welke voorziening een student gebruik kan maken. Het merendeel van de afgegeven beschikkingen betreft een combinatie van voorzieningen zoals een aparte ruimte, extra tijd, opsplitsing tentamens, tentamens thuis afleggen, op een afwijkend tijdstip, op een eigen laptop of een pc van het studiecentrum. Een beschikking wordt afgegeven namens de Commissie voor de examens.

De Open Universiteit streeft naar een digitale leeromgeving die ook toegankelijk is voor functiebeperkte studenten. In de ontwikkeling van de digitale leeromgeving yOUlearn houdt de Open Universiteit daarom rekening met toegankelijkheid en studeren met een functiebeperking. Gedurende het verslagjaar is hiermee een start gemaakt en in 2017 wordt dit verder uitgewerkt.

## Kortingsregeling

Wettelijk is vastgelegd dat de Open Universiteit een voorziening treft voor minder draagkrachtige studenten. In 2016 maken 611 (in 2015: 596) studenten gebruik van deze kortingsregeling. Dat legt € 421.307 beslag op het budget (in 2015: € 361.914).





## > Marjanne Louws-Hendriksen, BSc

Marjanne Louws-Hendriksen, BSc, volgt de master Klinische psychologie. Naast haar studie werkt zij als coördinator zorg met mensen met een (licht) verstandelijke beperking. Zij houdt van haar werk met deze doelgroep en de uitdaging die het met zich meebrengt. Zij wil graag haar ervaring gebruiken in een toekomstige baan in de zorg als psycholoog, voor deze of een andere doelgroep. Ze is breed geïnteresseerd in het denken en handelen van de mens en dan met name in de achtergrond ervan; waarom doen mensen zoals zij doen, wat zit er achter hun gedrag.

Studie en werk combineert zij met een gezin met drie kinderen. Daarnaast zingt zij graag en krijgt hiervan veel energie.

Door de kennis die Marjanne heeft opgedaan in de studie, kan zij voor haar gevoel bepaalde gedragingen van haar cliënten beter plaatsen. Door te kijken naar wat zij doen en te luisteren naar wat zij zeggen of juist niet zeggen, kan zij achterliggende gedachten en emoties voor hen beter benoemen. Daardoor krijgt een cliënt meer inzicht in zichzelf en in zijn eigen handelen. Op deze manier heeft zij kunnen bijdragen aan groei en persoonlijke ontwikkeling van cliënten. De studie heeft haar kennis gebracht en bijgedragen aan haar eigen ontwikkeling en inzichten en haar mede gevormd tot wie zij nu is.

### 3 Onderzoek

De Open Universiteit heeft de wettelijke taak via onderwijskundig onderzoek bij te dragen aan de innovatie van het Nederlands hoger onderwijs. Ze heeft zich dan ook ontwikkeld tot expert op het gebied van leren en doceren in een door technologie verrijkte omgeving. Het profielonderzoek is niet alleen in Nederland, maar ook in het buitenland, relevant voor de innovatie van het hoger onderwijs en ondersteunt de vernieuwing van het onderwijs van de Open Universiteit.

De Open Universiteit wil de omvang en kwaliteit van het onderzoek vergroten en de verwevenheid tussen onderwijs en onderzoek versterken.

Naast dit profielonderzoek verricht de Open Universiteit wetenschappelijk onderzoek in de zeven wetenschapsgebieden waarin ook academische opleidingen worden verzorgd. De Open Universiteit kent vijf onderzoeksprogramma's die de kaders en thema's beschrijven voor het onderzoek: Leren en doceren in een door technologie verrijkte leeromgeving; The interaction between explicit and implicit strategies for behaviour; Waarde en waardering van cultuur; Recht in een geïndividualiseerde samenleving; Learning and innovation in resilient systems. Binnen de Nationale Wetenschapsagenda focust de Open Universiteit op drie thema's: 'digital learning', 'criminal law' en 'learning, resilience and innovation'. De Open Universiteit is nauw betrokken bij de uitwerking van het thema De Digitale Samenleving dat door de VSNU als centraal thema is benoemd.

Resultaten van wetenschappelijk onderzoek worden sinds medio 2016 direct publiek beschikbaar gesteld, waardoor er 'open acces' ofwel vrije toegang is tot deze wetenschappelijke informatie. Een deel van het onderzoek wordt opgezet met mensen en organisaties uit de praktijk. Dat betekent dat bevindingen wetenschappelijk zijn onderbouwd én dat de resultaten direct terugvloeien naar de praktijk. Dat laatste is vooral het geval bij onderzoek gericht op het onderwijsveld en daarbij betrokken lerarenopleidingen, scholen en schoolbesturen.

## Open University Graduate School

Promovendi krijgen ook in 2016 ondersteuning van de Open University Graduate School. Die is een thuishaven voor promovendi, hun promotores en begeleiders, informeert aankomende promovendi en faciliteert promovendi die formeel tot een promotietraject zijn toegelaten.

Eind 2016 zijn er 345 promotietrajecten; 296 daarvan betreffen buitenpromovendi. In het verslagjaar vinden 25 promoties plaats.

## Faculteiten

### Cultuur- en rechtswetenschappen

Het onderzoeksbeleid van Cultuurwetenschappen is opnieuw opgebouwd rond het programma Waarde en waardering van cultuur. Het streven is een toename van het aantal proefschriften en een actieve stimulering van publiceren in nationale en internationale wetenschappelijke peer reviewed-tijdschriften. In 2016 ontvangt Cultuurwetenschappen voor de jaren 2016 – 2018 van het College van bestuur een bijdrage uit het onderzoekstimuleringsfonds, vooral in te zetten ter versterking van het onderzoeksprogramma. Aan ruim tien onderzoekers is in het verslagjaar subsidie toegekend, waardoor het onderzoeksprogramma een belangrijke impuls krijgt. In 2016 wordt een hooglerarenplan opgesteld dat voorziet in een voldoende afdekking van de vier disciplines binnen Cultuurwetenschappen. In 2016 beginnen vier externe promovendi met hun dissertatie.

Rechtswetenschappen zet het onderzoeksprogramma Recht in een geïndividualiseerde netwerk-samenleving voort. Dat is in 2014 gestart en duurt tot 2019. Het onderzoeksbeleid houdt ook in 2016 in, dat medewerkers met een fulltimeaanstelling met onderzoek in het takenpakket, twee wetenschappelijke artikelen per jaar publiceren. Voorts is het streven eens per twee jaar één internationale publicatie te schrijven. Eén interne promovenda en drie buitenpromovendi starten in 2016 met hun dissertatie. Er zijn in het verslagjaar drie nieuwe leerstoelen ingesteld, namelijk Corporate Legal Counseling, Constitutioneel recht en Public International Law.



## Management, Science & Technology

De focus van het onderzoeksprogramma van de faculteit Management, Science & Technology, getiteld Learning and innovation in resilient systems – MST Research Program 2015 – 2020, ligt op 'resilient systems' en beoogt begripsvergroting van de innovatieve capaciteit en leercapaciteit van die systemen. Daarbij ligt de nadruk op (i) 'information and computer systems', (ii) 'organizational and management systems', en (iii) 'environmental systems'. Het interdisciplinaire onderzoek van deze faculteit is georganiseerd in drie onderzoeklijnen: Resilience, Learning en Innovation. Die slaan een brug tussen de drie belangrijkste wetenschapsgebieden die vertegenwoordigd zijn in de faculteit, namelijk Management Science, Natural Sciences en Computer Sciences.

Bij deze faculteit beginnen 21 buitenpromovendi en 1 interne promovendus in het verslagjaar met hun dissertatie. In het verslagjaar worden vier nieuwe leerstoelen ingesteld, namelijk Software Engineering, Management and Organizations, Strategic Human Resource Management, in het bijzonder met betrekking tot loopbaanmanagement en Information Management in Educational Value Networks.

## Psychologie en onderwijswetenschappen

Onderzoek van Psychologie is geconcentreerd in het programma The interaction between explicit and implicit strategies for behaviour. Dit programma is uitgewerkt in vijf domein-specifieke onderzoeklijnen die nauw gerelateerd zijn aan de bachelor- en masteropleiding Psychologie. In 2016 starten negen externe promovendi en worden twee leerstoelen ingesteld, namelijk Levenslooppyschologie en Psychotherapie in de context van wetenschap, werkveld en onderwijs. In 2016 verwerft Psychologie twee subsidies voor onderzoek. De Hersenstichting verstrekt subsidie aan de vakgroep Gezondheidspsychologie om samen met het Welten-instituut onderzoek te verrichten naar de relatie tussen bewegen en cognitie bij ouderen met een beperking. In dit onderzoek wordt de bewezen effectieve eHealth interventie Actief Plus aangepast voor alleenstaande 65-plussers. De European Foundation for Alcohol Research subsidieert de vakgroepen Levenslooppyschologie en Gezondheidspsychologie om onderzoek te doen naar alcoholgebruik in het dagelijks leven. Er wordt gebruikgemaakt van Experience Sampling Method-data die via smartphones verzameld zijn.

Het Welten-instituut, onderzoekscentrum voor leren, doceren en technologie, is onderdeel van de faculteit Psychologie en onderwijswetenschappen. In 2016 begint dit instituut met projecten om innovaties in het onderwijs van de Open Universiteit te versterken en haar vernieuwde onderwijs te onderzoeken. In het project An Adaptive Trust-based E-assessment System For Learning (TeSLA) is gewerkt aan een nieuw model voor e-assessment en 'remote'-assessment. Met de faculteit Management, Science & Technology wordt in het project Learning Analytics for Sustaining Europe's Resources (LASER) onderzoek verricht naar het gebruik van 'learning analytics dashboards'. Binnen de programmaliijn Fostering Effective, Efficient and Enjoyable Learning start een project met betrekking tot klassenmanagement. Verder begint een project rondom feedbackkwaliteit bij docenten van de Open Universiteit. In het project Adult Learning Open University Determinants (ALoud) wordt onderzoek verricht naar de rol die leerstrategieën spelen in het studiesucces van studenten van de Open Universiteit. In het project Interactieve praktijkconfrontaties als meer actieve en gesitueerde leer methode voor het verwerven van kennis over de psychologie masteropleiding en haar toekomstige professionele mogelijkheden (IP2 games) worden interactieve praktijkconfrontaties ontwikkeld binnen de introductie cursus Psychologie.

Een aantal Europese projecten is met succes afgesloten. Learning Analytics Community Exchange (LACE) is als Special Interest Group opgenomen in de Society for Learning Analytics Research. Aan het project MOOCknowledge werkt het grootste aantal verschillende aanbieders en platforms mee dat ooit in Europa heeft samengewerkt aan dataverzameling over het gebruik van een MOOC. Dit geeft bijvoorbeeld inzicht in de betekenis van MOOC's voor de arbeidsmarkt en de mogelijke toepassingen in het onderwijs. In het laatste jaar van het project European Multiple MOOC Aggregator (EMMA) zijn twee MOOC's aangeboden, Adolescent brain: Brain, lifestyle and learning en Assessment for learning in practice, waaraan ongeveer tweeduizend mensen deelnemen. Deze zijn door het Lerarenregister erkend als professionaliseringsactiviteiten. Ook Multiperspective

Multimodal Dialogue (MMD), waarin onderzoek gedaan is naar interactie met multimodale user-interfaces, wordt in het verslagjaar voltooid. Het project Realising an Applied Gaming Eco-system (RAGE) is een Europees onderzoeksinitiatief, ondersteund door het programma Horizon 2020 van de Europese Commissie. RAGE richt zich op het ontwikkelen, transformeren en verrijken van geavanceerde technologieën om de ontwikkeling van games makkelijk, sneller en goedkoper te maken. In het RAGE-project participeren negentien Europese partners uit de game-industrie, de onderwijssector, en onderzoekscentra, onder coördinatie van de Open Universiteit. RAGE is positief geëvalueerd door de Europese Commissie.

De samenwerking met Zuyd Hogeschool op het gebied van 'technology enhanced learning innovations for teaching and learning' is geïntensiveerd. In 2016 organiseert de Nationale UNESCO Commissie samen met de Nederlandse UNESCO-leerstoelhouders en de Open Universiteit een serie online-masterclasses, getiteld UNESCO en de Sustainable Development Goals: een kennismaking met beleid en praktijk. De Open Universiteit verzorgt in het verslagjaar de module Leren voor duurzaamheid.

In 2016 beginnen nieuwe projecten. Het Europees project Wearable Experience for Knowledge Intensive Training (WeKIT) betreft gebruik van 'augmented reality', 'wearables' en sensoren in het technisch en medisch onderwijs. Met subsidie van Erasmus+, het Europese subsidieprogramma voor onderwijs, jeugd en sport, starten de Europese projecten Soft Skills for Hard Hats (SSHH) en Work process oriented, interactively enhanced and APP supported learning and training in construction VET in Europe (WinAPP). Die ontwikkelen online-trainingsmateriaal voor de bouw. In het project TeSLA gaat het Welten-instituut samenwerken met elf internationale partners om nieuwe vormen van toetsen op afstand te ontwikkelen en te beproeven. Het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO) verstrekt subsidie voor PHysical activity INterventions to enhance LEARNING in vocational education and training (PHIT2LEARN). In dat project gaat het om beweeginterventies die leren in het middelbaar beroepsonderwijs verbeteren.

Bij het Welten-instituut zijn in 2016 zeven interne promovendi gestart en achttien externe promovendi, en er is één nieuwe leerstoel ingesteld: Docentprofessionalisering, in het bijzonder een rijke leeromgeving van leraren.

## Valorisatie

Onderzoek en onderwijs van de Open Universiteit zijn vaak op een bijzondere manier met elkaar verbonden. Het grootste deel van de studenten werkt, vaak in het domein van hun studie. Zij nemen regelmatig vragen die in hun praktijk van belang zijn als onderwerp van hun (master)onderzoek. Voordeel daarvan voor docenten en onderzoekers van de Open Universiteit is, dat zij onderzoek kunnen doen aan de hand van materiaal dat anders niet of moeilijker toegankelijk is en vragen kunnen onderzoeken die daadwerkelijk voor de praktijk van belang zijn. Voor studenten en hun werkgevers is het voordeel, dat de impact van wetenschappelijk onderzoek direct duidelijk is. Studenten en docenten publiceren ook met regelmaat gezamenlijk. Daarnaast verrichten veel onderzoekers van de Open Universiteit van oudsher activiteiten die sedert enkele jaren zijn te rangschikken onder de noemer valorisatieactiviteiten. Deze variëren in het verslagjaar van een op maat gesneden lezing voor het college van B en W in Ede tot samenwerking in het Business Intelligence & Smart Services (BISS) Institute, en van een cursus voor professionalisering van docenten tot een gezondheidsinterventie die via internet wordt aangeboden. Een complete inventarisatie voert te ver voor dit jaarverslag; zie verder de bijlage Voorbeelden van valorisatieactiviteiten.

## Wetenschappelijke integriteit

De Open Universiteit hanteert de Nederlandse Gedragscode Wetenschapsbeoefening. De Open Universiteit heeft een Klachtenregeling wetenschappelijke integriteit en een Commissie Wetenschappelijke Integriteit. Bij die commissie kan een klacht worden ingediend door eenieder die vermoedt dat een (voormalig) medewerker van de Open Universiteit inbreuk heeft gepleegd op de wetenschappelijke integriteit. Er is in 2016 geen klacht bij de Commissie Wetenschappelijke

Integriteit ingediend. In het verslagjaar is de Commissie met twee leden uitgebreid zodat elke faculteit in de Commissie vertegenwoordigd is. Bij die gelegenheid zijn benoemingstermijnen van verschillende duur geïntroduceerd, zodat er geen expertise verloren hoeft te gaan.

Naast de Commissie Wetenschappelijke Integriteit heeft de Open Universiteit een vertrouwenspersoon wetenschappelijke integriteit. Waar nodig vindt overleg en afstemming plaats tussen deze vertrouwenspersoon en de Commissie Wetenschappelijke Integriteit. In het verslagjaar is de vertrouwenspersoon wetenschappelijke integriteit negenmaal geraadpleegd en hebben diverse adviesgesprekken plaatsgevonden.

## Onderzoekskenngetallen

	inaugurele redes		dissertaties		wetenschappelijke publicaties/ totaal		wetenschappelijke publicaties 'peer reviewed'		'open access' publicaties	vakpublicaties		congresbijdragen/ overig		afscheidsredes	
	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2016	2015	2016	2015	2016	2015
faculteit Cultuur- en rechtswetenschappen	-	-	9	7	85	72	33	23	8	88	89	268	233	-	1
faculteit Management, Science & Technology	1	2	7	12*	260	271	105	108	41	103	68	192	193	-	-
faculteit Psychologie en onderwijswetenschappen**	2	-	9	21	210	238	146	144	45	296	284	482	336	1	1
<b>totaal</b>	<b>3</b>	<b>2</b>	<b>25</b>	<b>40</b>	<b>555</b>	<b>581</b>	<b>284</b>	<b>275</b>	<b>94</b>	<b>487</b>	<b>441</b>	<b>942</b>	<b>762</b>	<b>1</b>	<b>2</b>

\* Inclusief één 'joint doctorate' verleend in samenwerking met Tilburg University

\*\* Inclusief de onderzoekskenngetallen van het Welten-instituut





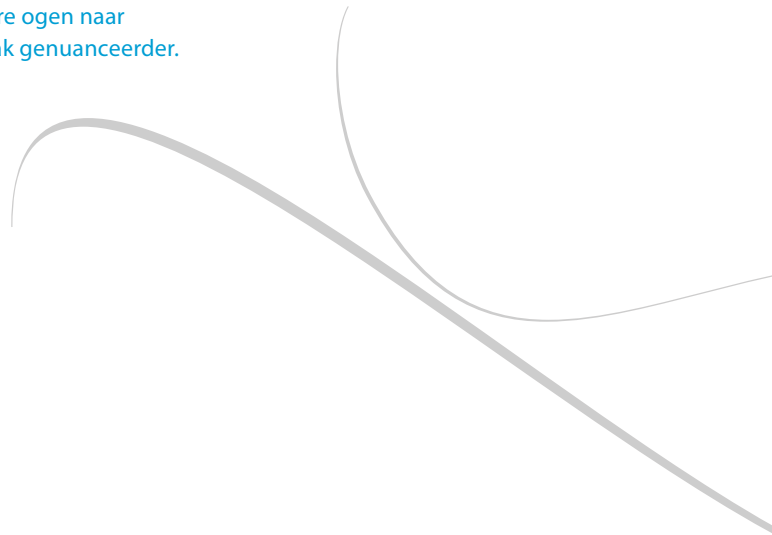


## > Ing. Pieter Jan Kole, BSc

Ing. Pieter Jan Kole, BSc, is werktuigbouwkundige en student van de masteropleiding Environmental Sciences. Hij studeert naast zijn werk, eigenlijk als hobby.

Pieter Jan is bij de Open Universiteit uit interesse begonnen met de bachelorcurcus Geologie rondom plaattektoniek. Die boeide hem dermate, dat hij is verdergegaan met de rest van de bacheloropleiding Milieu-natuurwetenschappen en de masteropleiding Environmental Sciences, omdat hierin heel actuele onderwerpen worden behandeld. Hoewel je bij de Open Universiteit online onderwijs volgt, leer je volgens Pieter Jan makkelijk mensen kennen en vrienden maken. Via de landelijke dagen, cursusbijeenkomsten of de excursies van studievereniging NouW. Zo kun je elkaar motiveren en helpen.

Door de opleiding heeft hij geleerd met andere ogen naar milieunieuws te kijken; de werkelijkheid is vaak genuanceerder.



## 4 Samenwerking

## Internationaal

De Open Universiteit concentreert zich internationaal gezien als universiteit voor online-onderwijs vooral op samenwerking met de European Association of Distance Teaching Universities (EADTU). Rector magnificus prof. mr. Anja Oskamp is sinds 2014 president van de EADTU. Sinds 2013 is de EADTU intensief betrokken bij het pan-Europese programma OpenupED dat inmiddels honderden MOOC's omvat. In het verslagjaar continueert de EADTU het project Empower dat zich richt op vernieuwing van het hoger onderwijs in Europa. Dit project is opgezet in samenwerking met het Directoraat-generaal Onderwijs en cultuur van de Europese Unie. In 2016 start de EADTU de task force Short Learning Programms (SLP). Dit initiatief is erop gericht 'life long learning' in Europa van een nieuwe impuls te voorzien door organisatie van een groter aantal kortdurende onderwijsprogramma's, met een omvang van 10 tot 25 EC. De Open Universiteit participeert actief in deze task force, in de overtuiging dat afstandsonderwijs bij uitstek geschikt is om actuele en soms ook instellings- en grensoverstijgende combinaties van vakken aan te bieden.

De Open Universiteit neemt deel aan het onderzoeksproject The Congo Free State Across Media, Language and Culture. Dat project ontvangt subsidie van NWO. Partners zijn onder meer de Leeds Beckett University en het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika. De instelling werkt in het verslagjaar samen met de FernUniversität in Hagen en de Universidad Nacional de Educación a Distancia. Daardoor kunnen studenten ook juridische cursussen van beide instellingen volgen. In Berlijn is een zomerschool Recht in Europa in de bacheloropleiding georganiseerd, waaraan negen studenten van de Open Universiteit deelnemen. Aan de master Summerschool, eveneens in Berlijn, nemen twee studenten van de Open Universiteit deel. In het kader van het European Distance Education in Law Network (EDELNet) vindt eind 2016 het tweede Winterseminar plaats te Madrid. Vijf promovendi en vijf (co)promotoren van Rechtswetenschappen nemen deel. Verder gaat de Open Universiteit in het verslagjaar samenwerken met de Katholieke Universiteit Leuven. Doel is synergie bereiken tussen de inhoudelijke sterkte en breedte van haar rechtenopleiding en de technologische innovatiekracht van de Open Universiteit. Het eerste resultaat van deze samenwerking is, dat een hoogleraar van de Katholieke Universiteit Leuven in deeltijd gedetacheerd is bij de Open Universiteit als hoogleraar Internationaal publiekrecht.

## Nationaal

Cultuurwetenschappen participeert in War! Popular Culture and European Heritage of Major Armed Conflicts, een onderzoeksprogramma van de Erasmus Universiteit Rotterdam. Voor het NWO-project Dutch middlebrow literature 1930 – 1940: production, distribution, reception bij de Rijksuniversiteit Groningen is Cultuurwetenschappen projectleider. Rechtswetenschappen verzorgt via Schakelzone Recht de schakelprogramma's voor juridische hbo-afgestudeerden die willen doorstuderen in een juridische master bij de Open Universiteit, de Universiteit van Amsterdam of de Vrije Universiteit Amsterdam. In de Open Juridische Hogeschool verzorgt Rechtswetenschappen met de Juridische Hogeschool Avans-Fontys een deeltijdopleiding HBO-Rechten. In samenwerking met Maastricht University en het Nederlands Register Gerechtelijk Deskundigen wordt de postacademische cursus Deskundige in Strafzaken aangeboden.

Psychologie continueert de praktijkleergang Coaching met samenwerkingspartner Kwatee coaching & training. Met RINO Zuid verzorgt Psychologie de postacademische cursus Advanced e-mental health voor psychologen die een postmaster-beroepsopleiding tot gezondheidszorgpsycholoog, psychotherapeut of klinisch psycholoog hebben afgerond of daarin vergevorderd zijn. Via Kies op Maat is met hbo-instellingen samengewerkt en is het schakelprogramma voortgezet voor instroom van masterstudenten aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Met het Nederlands Instituut van Psychologen (NIP) is overleg gevoerd over overname van het individuele traject van studenten die de Basisaantekening Psychodiagnostiek na hun studie alsnog willen behalen. Daarbij gaat het erom, dat namens het NIP beoordeeld wordt wat een student nog nodig heeft om genoemde



Basisaantekening te behalen. Deze activiteit start begin 2017. Onderwijswetenschappen werkt vruchtbaar samen met de vijf academische pabo's. Studenten volgen parallel aan hun hbo-bachelor het schakelprogramma van de masteropleiding Onderwijswetenschappen. Na afronding van de academische pabo hebben zij direct toegang tot de masteropleiding. Naast studenten van reguliere pabo's wordt dit programma ook gevolgd door leerkrachten van scholen voor primair onderwijs die aangesloten zijn bij de academische pabo's. Inrichting van een zesde academische pabo wordt in 2016 voorbereid.

## Provinciaal en regionaal

### Business Intelligence & Smart Services Institute

De Open Universiteit, Universiteit Maastricht en Zuyd Hogeschool bundelen hun kennis over 'business intelligence' en 'smart services' sinds 2015 in het expertisecentrum Business Intelligence & Smart Services (BISS). Doel is binnen vijf jaar uit te groeien tot een toonaangevend internationaal expertisecentrum voor onderzoek en valorisatie. Door samen met overheid, kennisinstellingen en bedrijfsleven te investeren in nieuwe vormen van onderzoek, onderwijs en valorisatie beogen de partijen middels co-creatie en open innovatie een hotspot op het gebied van 'business intelligence' en 'smart services' te creëren. Dit expertisecentrum moet tevens leiden tot werkgelegenheid en versterking van de regionale economische structuur.

Het BISS Institute vormt het 'wetenschappelijk' hart van de Smart Services Campus en draagt middels vooral toegepast onderzoek in de relevante expertisegebieden bij aan realisatie van de ambities van het ecosysteem van de campus. In interdisciplinaire expertiseteams, waarin hoogleraren, lectoren, docenten, PhD's, studenten, marktpartijen, overheden en andere partners participeren, wordt in co-creatie onderzoek gedaan. Het is de ambitie van het BISS Institute en het campusmanagement een state-of-the-artomgeving te creëren voor de partners op en rond de campus. Zo kan het BISS Institute onder meer gebruikmaken van de faciliteiten van een datacenter en een datavisualisatielab.

Cruciaal voor de ontwikkeling en groei van de Smart Services Campus is de link met onderzoek en kennis van het BISS Institute en intensieve wisselwerking met het bedrijfsleven. Sinds september 2015 is het BISS Institute juridisch een feit en in september 2016 is de campus geopend door Henk Kamp, minister van Economische Zaken, en prins Constantijn van Oranje. Het nieuwe bestuur is aangenomen en geïnstalleerd. Wetenschappers van de verschillende onderwijsinstanties hebben de plannen van het BISS Institute omarmd en zijn gestart met projecten en cursussen.

De hoofdvesting van de campus is gelegen bij de APG-gebouwen en in juli 2016 in gebruik genomen door de partners. Enkele grote partners hebben zich daarna aangesloten. Accenture, Conclusion, CBS en IBM huren ruimtes op de campus. Vele kleinere partners maken ook gebruik van de ruimtes en faciliteiten.

### Zorgacademie Parkstad Limburg

De Zorgacademie Parkstad Limburg levert een bijdrage aan het terugdringen van het tekort aan zorgpersoneel. Naast de Open Universiteit participeren Atrium Medisch Centrum Parkstad, Zuyd Hogeschool, Arcus, Mondriaan en Sevagram. Medio 2016 is besloten de samenwerking anders in te richten. De partners kunnen individuele afspraken maken.

### Hart voor Limburg

De Open Universiteit participeert in het project Hart voor Limburg. Dit project is gericht op wetenschappelijk onderzoek en het inrichten van een netwerk dat bevordert dat het percentage personen dat overlijdt door een hartstilstand wordt teruggedrongen. In Limburg stijgt de overlevingskans na een hartstilstand door de combinatie van opleidingen en oproepnetwerk van ongeveer 16% naar 23%. De successen van Hart voor Limburg 1.0, waarin onder meer de producten voor 'blended

learning' van de Open Universiteit zijn gebruikt in het reanimatieonderwijs, zijn niet onopgemerkt gebleven. Het nieuwe project Hart voor Limburg 2.0 zal opgaan in een nog op te richten stichting die de activiteiten permanent gaat uitvoeren en bemensen. De Open Universiteit blijft daarin partner.

De Open Universiteit verricht onderzoek en begeleidt projecten voor de Regionale Ambulance Voorziening Limburg-Noord. Verder heeft de Open Universiteit met revalidatiekliniek Adelante onderzocht welke economische effecten er optreden als mensen een hartstilstand overleven.

## Stichting The Area Smart Services

De stichting The Area Smart Services (TAST) heeft tot doel bevordering van kennis en praktische toepassingen van nieuwe technologische ontwikkelingen, zowel in het onderwijs als in het bedrijfsleven, in het bijzonder het midden- en kleinbedrijf. Daarbij gaat het met name om digitalisering, 3D-printen, Internet of Things, big data, cloud computing en robotica. TAST wil haar doel op diverse manieren bereiken. Zij ontwikkelt onderwijsprogramma's, stimuleert onderzoek, draagt bij aan leerwerkplaatsen, startups, publicaties, congressen en internationale uitwisselingen. Daarnaast wordt gestreefd naar samenwerking met overheden, bedrijven, en organisaties op het terrein van onderwijs en opleidingen, in het bijzonder Smart Industry. Verder werkt de stichting aan inrichting van juridische entiteiten die voortkomen uit nieuwe projecten, en voor derden aan levering van (betaalde) diensten en beheer van gebouwen of objecten.

Met tandtechnische bedrijven, tandartsen, ROC Arcus College, Indicia, Chemelot Brightlands, NextDent en TNO gaat de stichting in 2015 samenwerken om de maakindustrie op het gebied van dentale producten vanuit goedkope arbeidskrachtlanden terug te brengen naar Limburg. In 2016 heeft TAST voor bovenstaand project een subsidie ontvangen van Limburg Economic Development. Begin 2017 worden de eerste concrete producten van deze samenwerking op de markt verwacht. De eerste cursus over 3D-printing is gerealiseerd door de Open Universiteit en digitaal aangeboden. Aan het eind van het verslagjaar start rondom 3D-cursussen de samenwerking met de stichting 3D Printing Academy Den Haag.

## Neimed: Limburgs kenniscentrum demografische transitie

In samenwerking met Zuyd Hogeschool en Universiteit Maastricht participeert de Open Universiteit actief in de Stichting Nederlands expertise en innovatiecentrum maatschappelijke effecten demografische krimp (Neimed). Dit Limburgse kenniscentrum wordt 'gedragen' door de Open Universiteit, Zuyd Hogeschool en Universiteit Maastricht en is gevestigd op de campus van de Open Universiteit. Neimed maakt deel uit van het landelijk Platform Demografische Transitie dat is ingesteld door het ministerie van Binnenlandse Zaken. De stichting ontvangt financiële steun van de Provincie Limburg en de Stadsregio Parkstad Limburg. De kern van het academisch onderzoeksprogramma is ondergebracht in het bijzonder lectoraat Demografische transitie (Zuyd Hogeschool) en de bijzondere leerstoel Demografische transitie, menselijk kapitaal en werkgelegenheid (Universiteit Maastricht). Neimed bestudeert de regionale aspecten van vraagstukken in de domeinen economie, samenlevingsopbouw, openbaar bestuur, onderwijs en fysiek gebouwde omgeving. Die domeinen komen in Neimed bijeen, en worden belicht en uitgedragen vanuit wetenschappelijk, maatschappelijk en bestuurlijk perspectief.

In het verslagjaar start Neimed in opdracht van de gemeente Heerlen en de Provincie Limburg een onderzoek naar de sociale aspecten in de jaren 2016 – 2020 van het IBA-project Gebrookerbos. Dat betreft een ontwikkelstrategie voor Heerlen-Noord. De Open Universiteit is direct betrokken bij dit project. In 2016 werkt Neimed aan verdere versterking van netwerkrelaties in Nederland en Europa. Verder beginnen in het verslagjaar via Neimed twee meerjarige onderzoeken naar grensoverschrijdende vraagstukken, als bijdrage aan het Institute for Transnational and Euregional cross border cooperation and mobility / ITEM van de Universiteit Maastricht. Voor breed publiek publiceert een onderzoeker van Neimed in 2016 het boek 'De Anti-stad. Pionier van kleiner groeien', dat nationaal en internationaal een bijdrage levert aan de discussie over stedelijke ontwikkeling en demografische transitie.





## > Ingrid van de Velden, BSc, BA

Ingrid van de Velden, BSc, BA, student masteropleiding Kunst- en cultuurwetenschappen, werkt als psychodiagnostisch medewerker in een ziekenhuis en heeft daarnaast de zorg voor huishouden en gezin. Zij is uit interesse aan de bacheloropleiding Algemene cultuurwetenschappen begonnen. Niet met een plan voor een nieuwe carrière, of met het idee een complete studie te gaan doen. Al doende werd haar interesse steeds opnieuw gewekt. Interesse in verbreding, maar vooral in verdieping. Daardoor is zij de master gaan volgen. Nog steeds niet gericht op een bepaald doel, maar zij houdt alle opties (en ogen en oren) open. Binnen de opleiding gaat haar interesse vooral uit naar letterkunde, met filosofie als goede tweede.

Haar twee dochters zijn een enorme stimulans. Zo oefenen zij bijvoorbeeld presentaties voor elkaar. Daarnaast speelt Ingrid altsaxofoon bij een vereniging waar zij sinds kort meedoet met het fanfareorkest. Bovendien doet zij aan sport, namelijk shotokan karate.

De studie heeft haar veel gebracht: in- en ontspanning, inhoudelijke verdieping van haar interesses, maar ook minder schroom om voor een groep iets te presenteren. Het perspectief op een andere carrière wordt inmiddels ook interessant.

## 5 Sociale paragraaf

## Organisatie

De Open Universiteit heeft ultimo 2016 641 medewerkers (515 fte's) in dienst. Het wetenschappelijk personeel (WP) omvat 259 fte's, het ondersteunend beheerspersoneel (OBP) 256 fte's. Ten opzichte van 2015 daalt de omvang van het WP met twaalf fte's. Die daling wordt met name veroorzaakt door personele maatregelen die de faculteit Management, Science & Technology in 2014 heeft genomen om het structurele financiële tekort te dekken. De omvang van het OBP daalt met vier fte's. De verhouding tussen WP en OBP is afgerond 50:50.

Naast het onderscheid tussen WP en OBP maakt de Open Universiteit onderscheid tussen generieke overhead en overhead voor onderwijs- en onderzoekondersteuning, op grond van het benchmark-onderzoek overhead universiteiten dat in 2011 door Berenschot is uitgevoerd. Op 31 december 2016 bedraagt de generieke overhead 25,2%. Op dezelfde datum in 2015 24,9%.

Het ziekteverzuimpercentage exclusief zwangerschap bedraagt in het verslagjaar 4,62. Dat is 0,28% hoger dan in 2015 en 0,87% hoger dan in 2014. Het ziekteverzuimpercentage ligt duidelijk boven de Verbaannorm 2016 (3,40%). De Verbaannorm geeft een indicatie van het haalbare ziekteverzuim-niveau in een organisatie, afgezet tegen het ingeschatte haalbare verzuim in heel Nederland. De stijging van het ziekteverzuim wordt vooral veroorzaakt door een verdere toename van het langdurig ziekteverzuim. De gemiddelde meldingsfrequentie daalt in 2016 naar 0,94 (1,01 in 2015).

## HRM

Het HRM-beleidsplan 2014 – 2016 is richtinggevend voor de HRM-activiteiten. Vier thema's staan centraal, namelijk strategische personeelsplanning, professionele ontwikkeling van medewerkers en leidinggevendenden, duurzame inzetbaarheid en vitaliteit, en arbeidsvoorwaarden.

In het kader van strategische HR-managementinformatie is de HR-app van QlikView in 2016 doorontwikkeld. Begin 2017 wordt de nieuwe release uitgerold. Hierdoor krijgt het management nog meer en beter inzicht in de belangrijkste strategische ken- en stuurgetallen.

Op basis van de resultaten van het medewerkersonderzoek dat medio 2015 plaatsvindt, werken faculteiten en diensten in 2016 aan verbeterpunten op het niveau van de eenheden. Dan gaat het bijvoorbeeld om beter sturen op prioriteiten, zodat de ervaren werkbelasting op een aanvaardbaar niveau komt. Daarnaast worden regelmatig bijeenkomsten voor medewerkers georganiseerd.

Tijdens die bijeenkomsten staan ontmoeting en informatie-uitwisseling centraal. In het verslagjaar wordt ook aandacht geschonken aan twee verbeterpunten voor de Open Universiteit. Ten eerste een betere en duidelijkere communicatiestructuur en verbetering van de toegankelijkheid van belangrijke informatie. Het tweede verbeterpunt betreft de organisatiecultuur. Een projectteam is samengesteld dat een voorstel doet voor een meer open en inspirerende organisatiecultuur. Dat projectteam is aangevuld met een deskundige van een bedrijf dat instellingen helpt hun prestaties te verbeteren.

De Open Universiteit streeft naar vergroting van het aantal vrouwelijke hoogleraren en het aantal vrouwen in haar top en subtop. Daartoe heeft de Open Universiteit in 2010 het Charter Talent naar de top ondertekend en zij participeert in het Landelijk Netwerk Vrouwelijke Hoogleraren. In het verslagjaar is 24,5% van de hoogleraren vrouw. Dat is het grootste aandeel vrouwelijke hoogleraren van alle universiteiten. Het landelijk gemiddelde is 18% (in fte's). Dat blijkt uit de Monitor Vrouwelijke Hoogleraren 2016 die eind 2016 verschijnt. De Open Universiteit wil het percentage vrouwelijke hoogleraren verhogen tot 35 in 2020.

In het verslagjaar besluit het College van bestuur voor het bachelor- en masteronderwijs de functie studieadviseur in te voeren. Deze adviseert studenten en begeleidt hen bij hun studieplan. Het College van bestuur stelt hiervoor tijdelijk extra formatie beschikbaar aan de faculteiten. Daarnaast is een coördinator studieadvies benoemd. In 2016 is het opleidingstraject gestart, in samenwerking met de Landelijke Vereniging van Studieadviseurs.

In het kader van professionele ontwikkeling is de leergang Academisch leiderschap aangeboden aan wetenschappelijk (potentieel) leidinggevend personeel. Vijf medewerkers nemen daaraan deel. Voor ondersteunend personeel is de leergang Effectief leiderschap OBP georganiseerd. Elf medewerkers nemen deel.

Voor wetenschappelijk personeel met onderwijstaken wordt een actief BKO-beleid gevoerd. De Open Universiteit hecht eraan dat haar docenten zich blijven ontwikkelen op het gebied van onderwijs en onderwijsinnovatie. Daarom moet elke docent met een BKO-certificaat jaarlijks 40 Permanente Educatie-punten verwerven, of 120 punten verdeeld over drie jaar. Eén PE-punt is gelijk aan één uur bruto studielast en kan worden behaald door deel te nemen aan activiteiten zoals een cursus of workshop en leeractiviteiten zoals participatie in onderwijsinnovatieprojecten. Vanaf september 2016 is bespreking van de voortgang van permanente educatie expliciet onderdeel van het jaarlijkse RenO-gesprek.

RenO-trainingen voor medewerkers zijn ook in 2016 georganiseerd.

In het kader van ziekteverzuim is een workshop georganiseerd voor het management, de PenO-adviseurs en juridische adviseurs over begeleiding van langdurig zieken en wettelijke kaders.

De Open Universiteit wil haar medewerkers stimuleren en faciliteren om gezond, productief en met plezier aan het werk te zijn. In dit verband kunnen medewerkers in het verslagjaar gratis deelnemen aan een meditatiecyclus. Verder is in oktober 2016 een vitaliteitsweek georganiseerd. Die heeft, net als bedrijfsfitness, scholing en de Duurzame Inzetbaarheid Index (DIX), tot doel duurzame inzetbaarheid van medewerkers te vergroten.

Twaalf medewerkers nemen in het verslagjaar deel aan de DIX, die in samenwerking met het Lokaal Overleg beschikbaar is gesteld. Medewerkers kunnen gebruikmaken van het persoonlijk inzetbaarheidsportaal en voeren met een inzetbaarheidscoach minimaal twee gesprekken. Evaluatie toont positieve resultaten aan, en in overleg met het Lokaal Overleg is bepaald dat de DIX wordt opgenomen in het structurele aanbod van de Open Universiteit.

In samenwerking met de Ondernemingsraad is een sociale kaart ontwikkeld, die vermeldt waar medewerkers terecht kunnen voor informatie en ondersteuning op het gebied van hun werk, werkplekwelzijn en/of gezondheid. Begin 2017 wordt deze sociale kaart aan medewerkers ter beschikking gesteld.

De Open Universiteit vindt het belangrijk dat haar medewerkers kunnen werken onder prettige en veilige omstandigheden. In oktober 2016 voert de Arbodienst een onderzoek uit, om de risico-inventarisatie en -evaluatie (RI&E) te actualiseren. Die RI&E betreft veiligheid, gezondheid en psychosociale arbeidsbelasting, ongewenst gedrag en werkdruk.

In het kader van de loopbaanoriëntatie van jonge academici met een tijdelijk contract, organiseren de afdeling Personeel en Organisatie en jongerenvereniging yOUng een Experience tOUR langs Medtronic, Brightlands Innovation Factory en Het Keerpunt, onderdeel van Stichting Jeugdzorg St. Joseph. Deze Experience tOUR is financieel mede mogelijk gemaakt door het Sociaal Fonds voor de Kennissector.

Naar aanleiding van de aanbesteding flexkrachten is de gunning uitgegaan naar Adecco. Vanaf mei 2016 is dat bedrijf verantwoordelijk voor de inzet van uitzendkrachten.

## Vertrouwenspersonen ongewenste omgangsvormen

Conform de Arbeidsomstandighedenwet heeft de Open Universiteit als werkgever de verantwoordelijkheid ongewenst gedrag te voorkomen en daarvoor een beleid te hebben. De Open Universiteit heeft een adequaat opvangsysteem; er zijn drie vertrouwenspersonen aangesteld. Zij adviseren en ondersteunen medewerkers en studenten die met ongewenste omgangsvormen, ongelijke behandeling en/of andere misstanden geconfronteerd worden. In 2016 hebben twintig medewerkers en zes studenten contact gezocht met een van de vertrouwenspersonen.







## > Drs. Afina Deckers-Steinvoort, BSc

Drs. Afina Deckers-Steinvoort, BSc, volgt de masteropleiding Arbeids- en organisatiepsychologie. Daarnaast werkt zij als zelfstandig trainer en coach op het gebied van coachend leiderschap, persoonlijke ontwikkeling en communicatie. In 2012 is zij gestart met de bacheloropleiding, na maanden met weinig werk als zelfstandig trainer en coach vanwege de crisis. Van de eerste cursus heeft ze enorm genoten: zonder schuldgevoel heel veel lezen, waar ze erg van houdt, zinvol en met een doel. Door haar werk als trainer en coach kan ze veel zaken onmiddellijk toepassen in de praktijk. En door haar studie heeft Afina zelfs andere opdrachten gekregen. Inmiddels adviseert ze bedrijven en traint ze mensen in het kader van de Participatiewet. Dit werk sluit naadloos aan op haar masteropleiding. Daarnaast is de studie voor haar absoluut een verrijking. Ze wil graag weten hoe dingen in elkaar zitten en is daarom ook nooit uit geleerd. Afina wordt gewoon blij van kennis. En wat elke keer weer heerlijk was, was de kick als ze een vak weer had gehaald. Jezelf doelen stellen en deze halen, maakt nu eenmaal gelukkig, ook volgens de wetenschap.

Afina combineert studie en werk met een gezin met drie kinderen. Het was soms puzzelen om de tijd vrij te maken voor de studie. Dus aan de ene kant zal ze blij zijn als de master straks is afgerond. En aan de andere kant gaat ze de studie ongetwijfeld missen. Maar het is nu ook wel klaar. Toch zal ze altijd blijven leren en nieuwe kennis vergaren. Niet meer voor een tentamen of werkstuk, maar gewoon omdat het leuk is!

## 6 Financien

## Financiële gegevens

### Balanspositie ultimo 2016

In de initiële begroting is een nulresultaat voorzien. De herziene begroting 2016 gaat uit van een tekort van € 1,2 miljoen, in verband met de additionele budgettaire ruimte voor versterking van de ict-infrastructuur en capaciteitsaanpassing om de stijgende onderwijsafzet goed te accommoderen. Deze impulsen zijn gerealiseerd en niettemin is er sprake van een sterk positief exploitatieresultaat van € 3,6 miljoen, dat overwegend van incidentele aard is.

### Geconsolideerde staat van baten en lasten over 2016

Bedragen maal € 1.000

	rekening 2016	herziene begroting 2016	begroting 2016	rekening 2015
<b>baten</b>				
rijksbijdrage OCW	39.667	38.993	38.525	39.443
overige overheidsbijdragen en -subsidies	0	0	0	817
cursus-, les- en examengelden	15.835	16.106	16.227	16.603
baten werk in opdracht van derden	5.336	3.965	3.967	4.725
overige baten	1.644	1.090	1.065	1.612
<b>totaal baten</b>	<b>62.482</b>	<b>60.154</b>	<b>59.784</b>	<b>63.200</b>
<b>lasten</b>				
personele lasten	43.235	45.169	44.546	44.056
afschrijvingen	2.203	2.166	2.232	2.335
huisvestingslasten	2.417	2.417	2.542	2.472
overige lasten	11.108	11.684	10.552	11.700
<b>totaal lasten</b>	<b>58.963</b>	<b>61.436</b>	<b>59.872</b>	<b>60.563</b>
<b>saldo baten en lasten</b>	<b>3.519</b>	<b>-1.280</b>	<b>(88)</b>	<b>2.637</b>
financiële baten en lasten	35	44	88	108
<b>resultaat</b>	<b>3.554</b>	<b>-1.236</b>	<b>0</b>	<b>2.745</b>

Naast het operationele resultaat van € 1,4 miljoen is er een gunstiger dan geraamde ontwikkeling van de post voorzieningen en een baten-lastencorrectie. In de tabel op de volgende bladzijde staat een nadere toelichting.

## Opbouw resultaatontwikkeling 2016

Bedragen maal € 1.000

omschrijving	realisatie 2016
operationeel resultaat	1.442
financiële baten/lasten	35
	<b>1.477</b>
mutatie voorzieningen	
wachtgeldvoorziening	-/- 198
reorganisatievoorziening	929
voorziening MST	-/- 69
eigen risico WAO	69
jubileumgratificatie	-/- 70
	<b>661</b>
niet opgenomen verlof	362
voorziening voorraad & correctie verrekenprijs	520
dubieuze debiteuren	-/- 177
baten/lasten mutatie	574
transitiegelden	138
<b>nettoresultaat geconsolideerd</b>	<b>3.554</b>

Ten opzichte van de initiële begroting 2016 stijgen de ontvangsten met € 2,7 miljoen en dalen de lasten met € 0,9 miljoen, hetgeen leidt tot het positieve exploitatieresultaat van € 3,6 miljoen. De hogere ontvangsten van ruim € 2,7 miljoen zijn verdeeld over de rijksbijdrage (€ 1,1 miljoen), cursusgelden (-/- € 0,4 miljoen), werken voor derden (€ 1,4 miljoen) en overige baten (€ 0,6 miljoen). De lastendaling van € 0,9 miljoen wordt vooral veroorzaakt door lagere personele lasten (-/- € 1,3 miljoen) en hogere overige lasten (€ 0,5 miljoen). Een uitgebreide toelichting staat in de jaarrekening.

De sterke verbetering van het resultaat heeft een aanzienlijk gunstig effect op de financiële ratio's van de Open Universiteit. De solvabiliteit (eigen vermogen/balanstotaal) stijgt hierdoor van 16% ultimo 2015 naar circa 26% eind 2016.

## Overzicht ontwikkeling kengetallen

kengetal	2015	2016
solvabiliteit (eigen vermogen/balanstotaal)	0,16	0,26
current ratio (vlottende activa/vlottende passiva)	1,18	1,26
rentabiliteit (resultaat/totale baten + rentebaten)	4,4%	5,7%
% personele lasten van de totale lasten	72,7%	73,3%
% rijksbijdrage van de totale baten	62,4%	63,5%

Een nadere toelichting staat in de jaarrekening 2016.

## Voorinvesteringen in onderwijskwaliteit in verband met de Wet studievoorschot hoger onderwijs

Universiteiten en hogescholen hebben toegezegd om in de jaren 2015, 2016 en 2017 gezamenlijk jaarlijks € 200 miljoen extra te investeren, vooruitlopend op de opbrengsten vanuit het studievoorschot die vanaf 2018 geleidelijk beschikbaar komen. Op deze manier profiteren de eerste cohorten studenten die te maken krijgen met het studievoorschot ook al van de investeringen in onderwijskwaliteit. De Open Universiteit investeert in onderwijskwaliteit, moderne infrastructuur en onderwijsgebonden onderzoek en heeft zich aangesloten bij deze bestuurlijke afspraak met het ministerie van OCW. Er zijn hiervoor in 2015 – 2017 binnen de eigen begroting bedragen vrijgemaakt. Dat is mede gedaan in het vertrouwen dat er vanaf 2018 structurele middelen vrijkomen vanuit de overheid. Deze middelen zijn gereserveerd binnen de begroting van het ministerie van OCW, maar zekerheid over het beschikbaar komen is nog niet gegeven, terwijl het belang hiervan groot is. De Open Universiteit zal hiervoor in VSNU-verband ijveren.

De Open Universiteit heeft een versnelling en verdieping aangebracht in verbetering van de onderwijskwaliteit. Deze onderwijsvernieuwing wordt gefaciliteerd door de eigen ontwikkeling van een innovatieve leeromgeving. Daarnaast is en wordt ook de overige studentgerelateerde infrastructuur beter afgestemd op de student en het gepersonaliseerd, activerend online-leren (zie ook hoofdstuk 2 Onderwijs). In 2015 is geïnvesteerd in onderwijskwaliteit, moderne infrastructuur en onderwijsgebonden onderzoek. De feitelijke realisatie in dat jaar is hoger dan geraamd (€ 1,89 miljoen versus € 1,5 miljoen). De investeringen in het verslagjaar maken deel uit van de hoofdlijnen van de begroting 2016, waarover met de medezeggenschap overeenstemming is bereikt. In de realisatie is sprake van verschuivingen tussen onderwijskwaliteit, infrastructuur en onderwijsgebonden onderzoek. De totale impuls is in 2016 aanzienlijk hoger dan eerder geraamd (€ 2,5 miljoen versus € 1,38 miljoen). Dit verschil is vooral het gevolg van additionele investeringen in de ict-infrastructuur (realisatie: € 0,85 miljoen) en de extra formatieruimte die beschikbaar is gesteld voor studieadvies aan, en begeleiding van studenten (€ 0,1 miljoen). Deze intensiveringen zijn verwerkt in de geactualiseerde begroting 2016.

## Voorinvesteringen 2016 Wet studievoorschot hoger onderwijs

Bedragen maal € 1.000

onderwerp	budgettair beslag	toelichting
yOUlearn	809	ontwikkeling nieuwe digitale leeromgeving
onderwijsvernieuwing	80	vernieuwing curricula bachelorstudies
studieadviseurs	103	verbetering studiekeuze en begeleiding studenten
onderwijsgebonden onderzoek (ECOP)		
– onderwijsontwikkeling	88	student- en docentevaluaties
– evaluatie gepersonaliseerd, activerend online-leren	24	gepersonaliseerd, activerend, online-leren, kwalitatieve studies, monitor studievoortgang
moderne infrastructuur		
– mijn OU	461	modernisering ict-infrastructuur
– ATI	739	(zie toelichting in hoofdstuk 7 Infrastructuur)
– profieldienst	86	
– CRM	27	
– IDM	61	
<b>totaal</b>	<b>2.475</b>	

In de jaren 2015 – 2017 verricht de Open Universiteit, naast bovenstaande inspanningen, relevante inspanningen die niet worden gecalculeerd. Dit betreft onder meer de versnelde ontwikkeling van nieuwe onderwijscurricula en de inbedding in de nieuwe digitale leeromgeving alsmede de uitfasering van 'oude' leeromgevingen. Tevens is er sprake van een aanzienlijke toename van het aandeel BKO-gekwalificeerd wetenschappelijk personeel. Dit heeft geleid tot een aanzienlijke belasting van het wetenschappelijk personeel en de daarbij betrokken ondersteunende diensten. Voor het jaar 2017 geldt in grote lijnen hetzelfde beeld als in 2016.

### **Financiële instrumenten, marktrisico's en risicobeheersing**

De Open Universiteit is voornamelijk actief in Nederland en loopt geen significante valutarisico's. Er is in 2016 niet belegd in effecten, waardoor de instelling geen prijsrisico's loopt. De instelling loopt onvermijdelijk een renterisico over de rentedragende vorderingen (liquide middelen). Het renteresultaat is geoptimaliseerd in overleg met de huisbankier. De Open Universiteit heeft geen vastrentende vorderingen of financiële derivaten.

Er is in 2016 geen gebruik gemaakt van bancaire kredietfaciliteiten.

### **Reële waarde**

De reële waarde van in de balans opgenomen financiële instrumenten verantwoord onder kasmiddelen, kortlopende vorderingen en schulden en dergelijke benadert de boekwaarde daarvan.

## **Financiële analyse**

### **Risicoparagraaf**

De financiële positie van de Open Universiteit is in 2016 sterk verbeterd. De solvabiliteit van de Open Universiteit bevindt zich met circa 26% ongeveer op de helft van het gemiddelde van de conventionele Nederlandse universiteiten. De risicopositie van de instelling is niet een-op-een vergelijkbaar met die van de andere universiteiten, mede als gevolg van het ontbreken van een omvangrijk gebouwencomplex. In het basisscenario uit de meerjarenramingen groeit de solvabiliteit (eigen vermogen/totaal passiva) naar circa 42% in het jaar 2021. Hierbij is rekening gehouden met een meerjarige intensiveringsruimte, die de Open Universiteit in de komende begrotingsjaren nader zal invullen. Het gaat hierbij om een reservering van € 1 miljoen per jaar (vanaf 2018) voor een verdere verbetering van de ict-infrastructuur. Ook zijn extra middelen gereserveerd voor onderzoek (€ 0,5 miljoen in 2018 en 2019, € 1 miljoen vanaf 2020). Voor additionele intensiveringen hanteert de Open Universiteit als regel dat er enerzijds een solide dekking is van de meerkosten in de vorm van gerealiseerde besparingen of meeropbrengsten, en anderzijds dat intensiveringen in beginsel renderen.

Het uitgangspunt voor het budgettaire beleid in de komende jaren blijft om jaarlijks 2% van de omzet als resultaat toe te voegen aan het eigen vermogen (ongeveer € 1,2 mio).

### **Strategische risico's**

#### *Vernieuwing van het onderwijs*

De Open Universiteit vernieuwt haar onderwijsprogramma's over de volle breedte. Met ingang van het studiejaar 2018 – 2019 zijn alle bachelor- en masteropleidingen volledig vernieuwd. Een groot-schalig veranderproces brengt risico's met zich mee, met name als het gaat om draagvlak in de organisatie, belasting van medewerkers en budget. Door realistische prioritering en planning, juiste ondersteunende projectstructuren, reservering van realistische budgetten en toegesneden externe ondersteuning worden deze risico's gemonitord en beheerst. Cruciaal element in de vernieuwing van de bachelor- en masteropleidingen is het vinden van een goede balans tussen flexibel studeren, activerend onderwijs en samenhang in het curriculum, waardoor de Open Universiteit zich op een goede wijze positioneert in de hoger onderwijs-markt en voorziet in een reëel bestaande

maatschappelijke behoefte. Het risico is, dat deze behoefte snel verandert en dat de Open Universiteit daar onvoldoende (snel) op inspeelt. Ten aanzien van de vraag of de Open Universiteit er voldoende in slaagt om een antwoord te bieden op de toenemende en veranderende behoefte van mensen zich naast en/of voor hun werk verder te kunnen ontwikkelen, wordt opgemerkt dat de Open Universiteit beschikt over, en verder investeert in de kennis, ervaring, didactische expertise en technologieën voor goed en flexibel hoger deeltijdonderwijs.

#### *Kwaliteit en groei onderzoek*

Om het onderzoek van de Open Universiteit te versterken, is een stimuleringsfonds onderzoek gecreëerd (structureel € 500.000). Door budgettaire en/of formatieve krapte kan die verruiming in gevaar komen. Daarom houdt de Open Universiteit strak de hand aan goede monitoring van de inzet van deze extra middelen. Ontwikkeling van de wetenschappelijke output is meerdere malen per jaar onderwerp van gesprek tussen het College van bestuur en het management van de faculteiten. Ook aan verbetering van het faciliteren van onderzoek schenkt de Open Universiteit meer aandacht.

#### *Instellingstoets kwaliteitszorg*

De Open Universiteit toont in 2016 aan, dat zij aan de voorwaarden voldoet (zie hoofdstuk 1 Hoofdlijnen 2016).

### **Financiële risico's**

#### *Hoogte rijksbijdrage in combinatie met reële lastenontwikkeling*

De rijksbijdrage is en blijft de belangrijkste bron van inkomsten voor de Open Universiteit. De hoogte van de rijksbijdrage is in de huidige constellatie voor een klein deel te beïnvloeden door de Open Universiteit, via het aantal diploma's en promoties. Door een relatief forse stijging van het aantal diploma's op de korte termijn, is het perspectief voor de diplomafinanciering de eerstkomende jaren gunstig. Bij de promotiefinanciering rekent de Open Universiteit met ingang van 2017 met een driejarig gemiddelde als basis voor de vergoeding van het Rijk. Voorzien wordt, dat dit gemiddelde bij de Open Universiteit de komende jaren op peil zal blijven en mogelijk nog wat zal stijgen. Een risico is de ontwikkeling van de loonkosten en materiële kosten, respectievelijk de vergoeding daarvan via de zogenoemde loon- en prijsbijstelling. De loonkosten vormen bijna driekwart van de kostenbegroting van de Open Universiteit. Een ongedekte loon- en prijsstijging van 1% leidt dan tot een tekort van ruim € 0,5 miljoen. De ontwikkeling van de rijksbijdrage wordt op bestuurlijk en ambtelijk niveau, mede in VSNU-verband, nauwgezet gevolgd.

#### *Tariefstelling en ontwikkeling van overige onderwijsinkomsten*

Na de rijksbijdrage zijn inkomsten uit de cursusafzet de belangrijkste inkomstenbron. De ervaringen met de tariefstijgingen, vooral bij het instellingscollegegeld, gedurende de afgelopen jaren indiceren dat een forse tariefstijging leidt tot vraagtuitval en minder opbrengsten. Om die reden zal de Open Universiteit in 2017 een nadere analyse uitvoeren van de prijsgevoeligheid van de onderwijsvraag. Op basis daarvan kan de instelling het prijsbeleid opnieuw bepalen.

#### *Omvang tweede- en derdegeldstroomonderzoek/contractonderwijs*

Bij het tweede- en derdegeldstroomonderzoek is sprake van een sterk competitieve en ook risicovolle markt. Relevant zijn ook de zware administratieve last bij het indienen van projectvoorstellen en de hoge matchingslast. Niettemin is het onderzoeksprofiel van de Open Universiteit ook gebaat bij een goede performance in de tweede en derde geldstroom. In 2017 zullen faculteiten een impuls geven aan hun activiteiten op dit gebied, soms met andere partners in het hoger onderwijs. Naast het financiële belang van de derde geldstroom vormen deze inspanningen ook een belangrijke component van de valorisatieactiviteiten van de Open Universiteit. Bij het contractonderwijs bestaat het risico dat de activiteiten niet kostendekkend zijn. Om dit risico te beheersen werkt de Open Universiteit met drempels qua deelnamecijfers, alvorens te starten. Er worden grenzen gesteld aan de matchingslasten en projectkosten worden beheerst. In 2017 zal een hernieuwde oriëntatie op de programmering in de derde geldstroom plaatsvinden, met als doel een structurele groei van het contractonderwijs.



### Organisatorische risico's en kwaliteitsrisico's

De afgelopen jaren zijn bij de Open Universiteit veel veranderingen tegelijkertijd doorgevoerd, waardoor de werkdruk een attentiepunt is. Om die werkdruk te beheersen, worden prioriteiten nader afgewogen, wordt de efficiëntie waar mogelijk bevorderd en de capaciteit afgestemd op ontwikkelingen in de werkdruk.

### Werkkapitaal en financieringsbehoefte

Het werkkapitaal bedraagt ultimo 2016 € 5,4 miljoen ten opzichte van € 4,2 miljoen ultimo 2015. In 2016 vinden geen externe financieringsactiviteiten plaats en zijn ook geen middelen belegd in niet-direct opeisbare middelen zoals effecten en deposito's. Zoals blijkt uit de meerjarenbegroting in de continuïteitsparagraaf zullen ook de komende jaren in beginsel geen externe financieringsactiviteiten plaatsvinden.

### Treasury

Beleid, taken en verantwoordelijkheden zijn vastgelegd in het Treasurystatuut, dat gebaseerd is op de Regeling beleggen, lenen en derivaten van het ministerie van OCW. Bij de Open Universiteit is het primaire treasurydoel financieel risicobeheer. Het secundaire doel is het behalen van een goed renteresultaat. Dat levert met de actuele zeer lage rentestand nauwelijks rendement op, maar door een alert dagelijks liquiditeitenbeheer is de 'score' van de Open Universiteit goed. Er is de komende jaren ruimte voor investeringen, waarvoor geen bancaire kredieten afgesloten hoeven te worden. De Open Universiteit heeft geen beleggingen en bijzondere risicoafdekking is niet nodig.

### Aanwezigheid en werking intern risicobeheersings- en controlesystemen

De Open Universiteit heeft een risicobeheersings- en controlesysteem ingericht dat afgestemd is op de belangrijkste geïdentificeerde risico's. Daarbij houdt de instelling rekening met de bevindingen en aanbevelingen van de externe accountant (KPMG), zoals opgenomen in de managementletter. Die wordt jaarlijks besproken met het College van bestuur en de Raad van toezicht. Met ingang van 2017 wordt een risicomonitor tweemaandelijks geactualiseerd. Tweemaal per jaar wordt hierover gerapporteerd aan de leiding van de Open Universiteit. Waar nodig wordt tot nadere actie besloten. In 2017 zal de aandacht vooral uitgaan naar verbetering van de financiële beheersing van subsidieprojecten.

### Begroting 2017

De door de Raad van toezicht goedgekeurde begroting 2017 laat een positief exploitatieresultaat zien van € 1,2 miljoen. De collegegeldtarieven worden in 2017 niet verhoogd. Momenteel wordt de begroting 2017 geactualiseerd. Daarbij zal rekening worden gehouden met een capaciteitsaanpassing vanwege een groot aantal scriptiestudenten. Verder zullen enkele ramingsbijstellingen worden verwerkt. Een sluitende begroting is daarbij de ondergrens. Dit met het oog op de verhoogde interne streefwaarde van minimaal 25% (eigen vermogen/totaal vermogen). Vooralsnog bestaat er geen aanleiding tot het aanpassen van de meerjarenbegroting.

## Declaraties leden College van bestuur

In overeenstemming met de brief van het ministerie van OCW van 25 november 2011 met kenmerk 337429 inzake transparantie declaraties bestuurders is het overzicht declaraties bestuursleden verslagjaar 2016 opgesteld.

### Overzicht declaraties bestuurders verslagjaar 2016 (bedragen in euro)

	mr. Arent van der Feltz	drs. Sander van den Eijnden	prof. mr. Anja Oskamp
representatiekosten	362	184	116
reiskosten binnenland	4.604	1.280	7.681
reiskosten buitenland	4.395	-	473
overige kosten	-	382	719
<b>totaal</b>	<b>9.362</b>	<b>1.846</b>	<b>8.988</b>

## Juridische structuur

De Open Universiteit is een publiekrechtelijke rechtspersoon, statutair gevestigd te Heerlen. De Open Universiteit heeft de volgende belangen in andere maatschappijen.

### Aandeel in geplaatst kapitaal

OU Holding BV, Heerlen	100%
Open Universiteit Diensten BV, Heerlen	100%
Open Universiteit Deelnemingen BV, Heerlen	100%
Open Universiteit Bedrijfsopleidingen BV, Heerlen	100%
Lex BV, Heerlen	100%

## Continuïteitsparagraaf

Het positieve financiële resultaat in 2016 heeft een gunstig effect op de financiële ratio's van de Open Universiteit. Het groeipad naar een gewenste solvabiliteit duidelijk boven 20% is daarmee versneld afgelegd. In het nieuwe instellingsplan (2018 – 2024) zal de Open Universiteit opnemen welke solvabiliteit zij meerjarig nastreeft.

### Personele kengetallen

	2016	2017	2018	2019
management/directie	15,80	15,00	15,00	15,00
wetenschappelijk personeel	254,84	249,23	249,23	249,23
ondersteunend personeel	244,69	236,17	231,45	226,82
<b>totaal inclusief korting</b>	<b>515,33</b>	<b>500,40</b>	<b>495,68</b>	<b>491,05</b>

Het betreft de stand van de formatie ultimo van het kalenderjaar. In de komende jaren verwacht de Open Universiteit geen reorganisatie met gedwongen ontslagen. In 2017, 2018 en 2019 wordt de categorie 'ondersteunend personeel' met 2% gekort.

Zoals uit vorige jaarverslagen blijkt, daalt de personele formatie als gevolg van reorganisaties en personele maatregelen (-/- 60 fte ultimo 2016 ten opzichte van ultimo 2013). Bij het wetenschappelijk personeel is deze daling met name het gevolg van het niet invullen van tijdelijke functies die eindigen vanwege de vervallen subsidie voor het Wetenschappelijk Centrum Leraren Onderzoek (LOOK) en de uitstroom die plaatsvindt als gevolg van de personele maatregelen in 2014 bij de faculteit Management, Science & Technology.

In 2017 vindt de laatste uitstroom plaats in het kader van de reorganisaties. Voor de niet-wetenschappelijke functie is de personele formatie verlaagd met 2%.

## Balans: meerjarige ontwikkeling

	jaarrekening 2015 (geconsolideerd)	jaarrekening 2016 (geconsolideerd)	begroting 2017	2018	2019	2020	2021
immateriële vaste activa	337.000	468.000	621.604	647.096	283.421	269.875	285.292
materiële vaste activa	14.127.000	12.919.000	12.295.983	12.196.317	11.926.850	11.508.250	10.968.083
<b>totaal vaste activa</b>	<b>14.464.000</b>	<b>13.387.000</b>	<b>12.917.588</b>	<b>12.843.413</b>	<b>12.210.271</b>	<b>11.778.125</b>	<b>11.253.375</b>
voorraden	981.000	1.053.000	1.053.000	1.053.000	1.053.000	1.053.000	1.053.000
vorderingen	5.245.000	5.398.000	5.398.000	5.398.000	5.398.000	5.398.000	5.398.000
liquide middelen	22.524.000	19.873.000	19.991.421	20.035.638	21.707.002	22.863.136	24.267.099
<b>totaal vlottende activa</b>	<b>28.750.000</b>	<b>26.324.000</b>	<b>26.442.421</b>	<b>26.486.638</b>	<b>28.158.002</b>	<b>29.314.136</b>	<b>30.718.099</b>
<b>total activa</b>	<b>43.214.000</b>	<b>39.711.000</b>	<b>39.360.008</b>	<b>39.330.051</b>	<b>40.368.273</b>	<b>41.092.261</b>	<b>41.971.474</b>
algemene reserve (publiek)	7.192.000	10.776.000	11.993.450	13.170.656	15.153.959	16.656.391	18.049.856
algemene reserve (privaat)	-408.000	-408.000	-408.000	-408.000	-408.000	-408.000	-408.000
bestemmingsreserve (publiek)	0	0	0	0	0	0	0
bestemmingsfonds (publiek)	28.000	0	0	0	0	0	0
<b>eigen vermogen</b>	<b>6.812.000</b>	<b>10.368.000</b>	<b>11.585.450</b>	<b>12.762.656</b>	<b>14.745.959</b>	<b>16.248.391</b>	<b>17.641.856</b>
voorzieningen	11.993.000	8.428.000	7.003.197	5.878.483	5.002.702	4.290.319	3.803.701
langlopende leningen	0	0	0	0	0	0	0
crediteuren	3.781.000	3.652.000	3.652.000	3.652.000	3.652.000	3.652.000	3.652.000
belastingen en sociale premies	3.103.000	2.754.000	2.754.000	2.754.000	2.754.000	2.754.000	2.754.000
voortuitontvangen cursusgelden	6.902.000	6.925.000	6.925.000	6.925.000	6.925.000	6.925.000	6.925.000
voortuitontvangen subsidies	4.796.000	3.212.000	3.212.000	3.212.000	3.212.000	3.212.000	3.212.000
OCW/EZ	1.224.000	734.000	590.360	507.911	438.611	372.550	344.916
overige overlopende passiva	4.603.000	3.638.000	3.638.000	3.638.000	3.638.000	3.638.000	3.638.000
<b>totaal vlottende passiva</b>	<b>24.409.000</b>	<b>20.915.000</b>	<b>20.771.360</b>	<b>20.688.911</b>	<b>20.619.611</b>	<b>20.553.550</b>	<b>20.525.916</b>
<b>total passiva</b>	<b>43.214.000</b>	<b>39.711.000</b>	<b>39.360.008</b>	<b>39.330.051</b>	<b>40.368.273</b>	<b>41.092.261</b>	<b>41.971.474</b>

**Verlies- en winstrekening: meerjarige ontwikkeling**

	jaarrekening 2015 (geconsolideerd)	jaarrekening 2016 (geconsolideerd)	begroting 2017	2018	2019	2020	2021
rijksbijdragen	39.443.000	39.667.000	41.988.000	42.033.665	42.583.165	42.216.832	42.190.665
overige overheidsbijdragen/subsidies	817.000	0	0	0	0	0	0
cursus-, les-, en examengelden	16.603.000	15.835.000	17.007.662	17.237.662	17.237.662	17.237.662	17.237.662
baten werk in opdracht van derden	4.725.000	5.336.000	3.171.000	3.171.000	3.171.000	3.171.000	3.171.000
overige baten	1.612.000	1.644.000	854.000	854.000	854.000	854.000	854.000
<b>som der bedrijfs- opbrengsten</b>	<b>63.200.000</b>	<b>62.482.000</b>	<b>63.020.662</b>	<b>63.296.327</b>	<b>63.845.827</b>	<b>63.479.494</b>	<b>63.453.327</b>
personele lasten	44.056.000	43.235.000	46.026.000	46.251.422	46.148.359	46.116.559	46.040.922
afschrijvingen	2.335.000	2.203.000	2.152.188	2.329.175	2.388.142	2.469.146	2.594.750
huisvestingslasten	2.472.000	2.417.000	2.491.000	2.581.000	2.435.000	2.392.000	2.429.000
overige lasten	11.700.000	11.108.000	11.173.024	10.957.524	10.891.024	10.999.357	10.995.191
<b>som der bedrijfskosten</b>	<b>60.563.000</b>	<b>58.963.000</b>	<b>61.842.212</b>	<b>62.119.121</b>	<b>61.862.524</b>	<b>61.977.062</b>	<b>62.059.862</b>
<b>bedrijfsresultaat</b>	<b>2.637.000</b>	<b>3.519.000</b>	<b>1.178.450</b>	<b>1.177.206</b>	<b>1.983.303</b>	<b>1.502.432</b>	<b>1.393.465</b>
rentebaten	108.000	35.000	39.000	0	0	0	0
financiële baten en lasten	108.000	35.000	39.000	0	0	0	0
<b>bedrijfsuitoefening</b>	<b>2.745.000</b>	<b>3.554.000</b>	<b>1.217.450</b>	<b>1.177.206</b>	<b>1.983.303</b>	<b>1.502.432</b>	<b>1.393.465</b>
buitengewoon resultaat	0	0	0	0	0	0	0
<b>resultaat boekjaar</b>	<b>2.745.000</b>	<b>3.554.000</b>	<b>1.217.450</b>	<b>1.177.206</b>	<b>1.983.303</b>	<b>1.502.432</b>	<b>1.393.465</b>

**Eigen vermogen**

Ultimo 2016 bedraagt het eigen vermogen € 10,4 miljoen. De verwachting is, dat het eigen vermogen de komende jaren toeneemt door de positieve resultaten die de komende jaren worden voorzien. Ultimo 2021 verwacht de Open Universiteit een eigen vermogen van € 17,6 miljoen.

**Financieringsstructuur**

Op basis van de meerjarenbegroting blijkt, dat er geen externe financieringsactiviteiten noodzakelijk zijn. De cijfers tot en met 2021 zijn behoedzaam begroot. Ontvangsten uit hoofde van promotievergoedingen en ook de collegegeldontvangsten zijn om die reden constant verondersteld ten opzichte van de ramingen in de begroting 2017. Dat is in lijn met de handelwijze van vorig jaar. Ook is afgezien van het inboeken van een hogere rijksbijdrage, samenhangend met een stijging van het aantal afstudeerders (afstudeerpiek, voornamelijk in het jaar 2017). Er is evenmin rekening gehouden met de extra middelen die beschikbaar komen uit hoofde van de Wet Studievoorschot hoger onderwijs. Zichtbaar wordt de gunstige ontwikkeling in de jaren na 2016, met een (gewenste) vermogensaccumulatie. In de paragraaf Financiële risico's in dit hoofdstuk staat informatie over financiële en andere risico's, die de Open Universiteit nadrukkelijk zal monitoren. Waar nodig zal dit leiden tot tussentijdse bijstellingen van het beleid.

**Solvabiliteit**

De solvabiliteit, gedefinieerd als eigen vermogen/balanstotaal, is door het resultaat 2016 sterk toegenomen en bedraagt ultimo 2016 26% (2015: 16%). De verwachting is, dat de solvabiliteit in 2021 verder zal stijgen tot 42%. Als de voorzieningen worden meegerekend (solvabiliteit II), dan is dit verhoudingspercentage 47 (2015: 44%).

**Liquiditeit**

De Open Universiteit volgt de liquiditeit nauwgezet door middel van opvolgende liquiditeitsbegrotingen. Er vindt ook regelmatig overleg plaats met de huisbankier en de Open Universiteit wint op gezette tijden treasury-advies in. De liquiditeitspositie van de Open Universiteit is ultimo 2016 adequaat. Het banksaldo bedraagt ultimo 2016 € 19,8 miljoen, waarvan € 12,7 miljoen vrij besteedbaar en € 7,1 miljoen reeds bestemd.

**Voorzieningen**

De Open Universiteit heeft door meerdere reorganisaties in het recente verleden een relatief hoge voorzieningenomvang. In 2016 is bij deze post sprake van een gunstige ontwikkeling, onder andere doordat meer oud-medewerkers dan geraamd weer gaan werken. De actuele wachtgeldpopulatie is maandelijks geactualiseerd. Viermaal per jaar worden de mogelijkheden tot re-integratie van oud-medewerkers besproken in het Universitair managementteam. In 2016 is er sprake van een vrijval uit de voorziening wachtgelden/reorganisatie van € 0,8 miljoen. Bij de overige voorzieningen is de waarderingsmethode voor niet opgenomen verlof aangepast en afgestemd op de methodiek die andere Nederlandse universiteiten hanteren. Dit heeft geleid tot een vrijval van circa € 0,4 miljoen.

**Huisvestingslasten**

In de huisvestingslasten zijn inbegrepen uitgaven voor groot onderhoud volgens het Meerjaren-onderhoudsplan van de Open Universiteit. De gebouwen van de hoofdvestiging in Heerlen zijn eigendom van de Open Universiteit. Naast de hoofdvestiging heeft de Open Universiteit verspreid over het land nog vijftien studiecentra. Die worden gehuurd, met uitzondering van studiecentrum Parkstad Limburg. De huisvestingslasten zijn in 2016 circa € 0,1 miljoen lager dan in 2015. Om beter aan te sluiten op haar huidige onderwijs en onderzoek wil de Open Universiteit haar vestigingsbeleid optimaliseren. De besluitvorming hierover wordt in 2017 afgerond.





GABRIEL LESTER  
T/M 29.10.2017



## > Ing. Erica Mosch, BSc

Ing. Erica Mosch, BSc, volgt de masteropleiding Environmental Sciences. Zij combineert haar studie met werk en een gezin met twee fanatiek sportende kinderen en alle activiteiten die daarbij horen, waardoor de tijd die zij voor haar studie heeft, beperkt is.

Haar studie brengt haar, naast verbreding van kennis, ook verbreding van de kansen op de arbeidsmarkt. Zij vindt het mooi om, naast de kennis die zij heeft van haar eigen vakgebied (afvalwatertechnologie), makkelijk mee te kunnen discussiëren over heel andere onderwerpen. Zoals de invloed van landbouw op weidevogels. Ze merkt dat ze zich door de studie makkelijk kan verdiepen in heel nieuwe onderwerpen.





## 7 Infrastructuur

## Huisvesting

In 2016 zoekt de Open Universiteit naar een langdurige en bedrijfseconomisch verantwoorde bestemming voor twee gebouwen op de campus in Heerlen. De mogelijkheid van bouw van een energiekas met aansluiting op de mijnwater-infrastructuur in één van de gebouwen is onderzocht, maar niet haalbaar gebleken. In de loop van 2017 wordt verdere besluitvorming voorbereid. Omdat steeds meer (onderwijs)activiteiten online plaatsvinden en daardoor op veel locaties een overschot aan ruimte is, werkt de Open Universiteit in 2016 aan een nieuw vestigingsbeleid. De onderzoeks- en analysefase wordt voorjaar 2017 afgerond. In 2017 wordt een besluit genomen.

## Informatie- en communicatietechnologie

Ook in 2016 zijn infrastructurele voorzieningen gerealiseerd. De digitale leeromgeving yOUlearn is verder doorontwikkeld met functionaliteiten die docenten en tutoren in staat stellen studenten te begeleiden en hun voortgang te monitoren. Er is tevens een integratie gebouwd met de virtuele klas, Collaborate Ultra, die het mogelijk maakt om vanuit yOUlearn sessies met de virtuele klas te plannen en opgenomen sessies binnen cursussen beschikbaar te stellen. Onderwijsmateriaal van het eerste jaar van alle bacheloropleidingen is in yOUlearn opgenomen. De leeromgeving Moodle is in 2016 afgebouwd en het cursusmateriaal is overgezet naar yOUlearn. Afbouw van de leeromgevingen Studienet (Blackboard) en OpenU is in het verslagjaar voortgezet, waarbij grote delen van de content uit beide omgevingen ook zijn ondergebracht in yOUlearn.

In 2016 is een aantal projecten gestart voor een nieuwe website met een vernieuwd online-aanmeldproces (ATI), een vernieuwd medewerkersportaal en up-to-dateprofielendienst en identity-management. De livegang vindt plaats in januari 2017.

De jaarlijkse DigiD-audit is wederom succesvol afgerond. Verder is de opslagapparatuur (storage) vernieuwd, evenals een gedeelte van de server-apparatuur en de autorisatie, authenticatie en accounting van het draadloos netwerk.

De Open Universiteit verzorgt voor Brightlands Smart Services Campus/BISS Institute onderhoud, beheer en monitoring van diverse netwerkdiensten en zorgt daarmee voor een betrouwbaar en stabiel fundament voor de activiteiten van het BISS Institute.



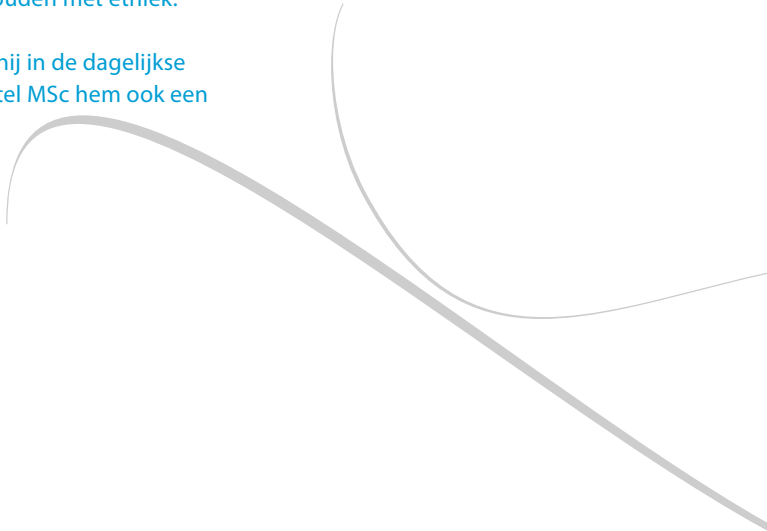


## > Jan Brandsma, MSc

Jan Brandsma, MSc, heeft de masteropleiding Management (Organization and Change) afgerond. Hij heeft deze studie gevolgd vanwege zijn belangstelling voor de wijze waarop organisaties zijn georganiseerd en veranderingen kunnen worden geïmplementeerd. En natuurlijk voor verbreding van zijn cv. Jarenlang heeft hij bank-specifieke opleidingen gevolgd, allemaal heel specialistisch. Hij wilde daarna een algemene universitaire opleiding volgen die zijn kansen op de arbeidsmarkt zouden vergroten. Natuurlijk ook om kennis op te doen en vaardigheden (verder) te ontwikkelen.

Hij heeft zijn studie gecombineerd met een baan als senior auditor bij een bank. Daarnaast is hij regelmatig aan het hardlopen en leest hij veel. Nu wil hij zich ook specialiseren in de ethiek en volgt daarom bij de Open Universiteit de cursus Inleiding in de ethiek. Zijn uiteindelijke doel is om zich beroepsmatig bezig te gaan houden met ethiek.

De studie heeft hem veel kennis gebracht die hij in de dagelijkse praktijk kan toepassen. Uiteindelijk geeft de titel MSc hem ook een zekere mate van zelfvertrouwen.



## 8 Helderheid en governance

## Notitie Helderheid in de bekostiging van het hoger onderwijs

De richtlijnen zijn stringent toegepast bij zowel de publieke verantwoording als bij het interne toezicht van de Open Universiteit.

### **Thema 1 Uitbesteding**

De Open Universiteit heeft in 2016 geen delen van geregistreerde opleidingen uitbesteed aan private organisaties die niet door de overheid bekostigd worden.

### **Thema 2 Investeren van publieke middelen in private activiteiten**

De Open Universiteit investeert in het verslagjaar € 348 in private activiteiten van haar deelnemingen. In het kader van de splitsing publiek/privaat is eind 2009 een holdingstructuur opgezet om private activiteiten separaat te financieren. Daar wordt momenteel geen gebruik van gemaakt.

### **Thema 3 Het verlenen van vrijstellingen**

Verlenen van vrijstellingen is een taak die bij wet belegd is bij de examencommissie. Bij de Open Universiteit zijn de drie Commissies voor de examens, iedere faculteit heeft er één, bevoegd vrijstelling te verlenen op grond van artikel 7.12 van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek, in combinatie met artikel 7.13 van diezelfde wet en de Onderwijs- en examenregelingen van de Open Universiteit. De Commissies voor de examens doen dat op twee gronden. Ten eerste: elders gevolgd hoger beroepsonderwijs of wetenschappelijk onderwijs (voor de bachelor) c.q. wetenschappelijk onderwijs (voor de master) dat naar het oordeel van de commissie naar inhoud, omvang en niveau in voldoende mate overeenstemt met het vrij te stellen deel van de opleiding van de Open Universiteit en dat de student daardoor reeds in gelijke of hoge mate een bewijs van bekwaamheid heeft geleverd. Ten tweede: buiten het hoger onderwijs opgedane kennis of vaardigheden die naar het oordeel van de commissie naar inhoud, omvang en niveau, voldoende overeenstemmen met het vrij te stellen deel van de opleiding. De Commissies voor de examens kunnen binnen de opleidingen vrijstelling verlenen voor het afleggen van een of meer tentamens, met dien verstande dat de student altijd minimaal 25% van het aantal studiepunten bij de Open Universiteit moet behalen. Een bachelor- of mastergetuigschrift kan alleen verleend worden als de student aan deze verplichting voldaan heeft.

### **Thema 4 Bekostiging van buitenlandse studenten**

De Open Universiteit kent in 2016 geen studentgebonden bekostiging voor wat betreft inschrijvingen. Voor de bekostiging van graden zijn de algemeen geldende wettelijke voorschriften van toepassing.

### **Thema 5 Collegegeld niet betaald door student zelf**

De Open Universiteit heeft hiervoor geen voorzieningen, behalve een wettelijk opgelegde regeling, waardoor minder draagkrachtige studenten een tegemoetkoming in de studiekosten kunnen verkrijgen.

### **Thema 8 Bekostiging van maatwerktrajecten**

De Open Universiteit organiseert in 2016 geen maatwerktrajecten voor bedrijven of organisaties voor zover het regulier bekostigde studenten betreft.

De thema's 6, 7 en 9 zijn niet van toepassing op de Open Universiteit.

## Regeling beleggen, lenen en derivaten

De Open Universiteit heeft in 2016 geen externe middelen aangetrokken of uitgezet welke niet voldoen aan de Regeling beleggen, lenen en derivaten. De vrijgekomen middelen uit operationele kasstromen zijn als direct opneembare tegoeden beheerd. Van de rekening courant-faciliteiten is geen gebruik gemaakt.

## Governance

De Open Universiteit onderschrijft de Code goed bestuur universiteiten van de VSNU.

## Beleid voor beheersing uitgaven inzake uitkeringen na ontslag

Het personeelsbeleid van de Open Universiteit is erop gericht zoveel mogelijk te voorkomen dat medewerkers aanspraak moeten maken op een ontslaguitkering. Voor de medewerkers die in verband met reorganisaties of als gevolg van het aflopen van een tijdelijk dienstverband zijn ontslagen, geldt dat de Open Universiteit investeert in hun begeleiding bij het vinden van een nieuwe werkring. Daarbij maakt de Open Universiteit onder meer gebruik van outplacementbureaus en van de faciliteiten die netwerkorganisaties bieden.

## Informatie over afhandeling klachten van studenten

Studenten die klachten hebben, kunnen deze indienen bij een loket voor klachten en geschillen. In 2016 zijn er 381 geschillen, waarvan er 313 zijn afgehandeld (in 2015: 470 geschillen, waarvan 393 afgehandeld.)









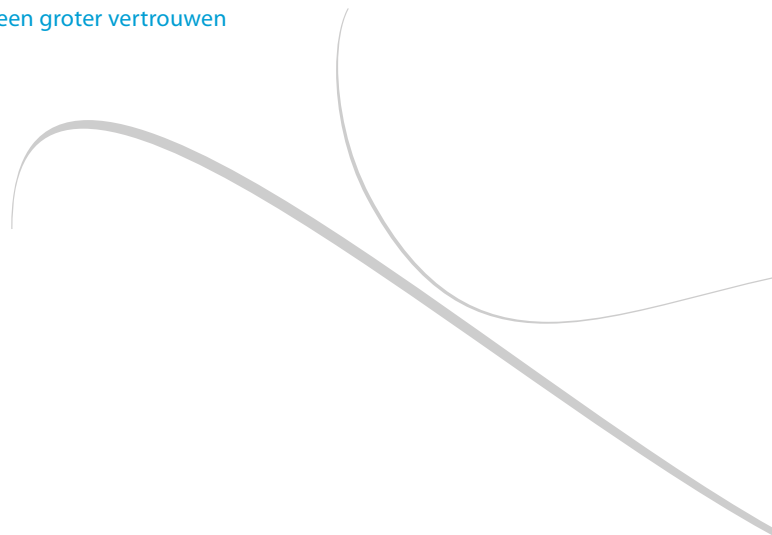
## > Gerda van der Ploeg, BSc, BEd

Gerda van der Ploeg, BSc, BEd, volgt de masteropleiding Psychologie en combineert haar studie met werk in het onderwijs, een gezin en diverse hobby's.

Zij kwam door haar werk voor de klas veel in aanraking met leerlingen die gedragsproblemen en/of leerproblemen hebben. Hierdoor werd haar interesse voor de studie Psychologie gewekt en is ze, ook als hobby, met de studie begonnen.

Gerda is tot de conclusie gekomen dat zij na haar afstuderen in het 'psychologieveld' wil gaan werken. Dat komt door de inhoud van de studie en haar stage. Maar ook door de onderwijshervormingen die ertoe leidden dat klassen groter zijn geworden en begeleiding van kleine groepen leerlingen steeds moeilijker wordt.

Haar studie heeft haar tot nu toe veel inzicht in haarzelf en anderen gebracht, waardevolle contacten en een groter vertrouwen in eigen kunnen.



## 9 De Open Universiteit in cijfers

Onderwijs / studenten	2016	2015
Ingeschreven Nederlandse en Vlaamse studenten (op 31 december 2016 en 31 december 2015)	14.006*	15.295
Instream nieuwe Nederlandse en Vlaamse studenten	3.990	4.673
Diploma's (getuigschriften in wettelijke zin)	414 propedeusediploma's 275 diploma's bachelor- opleidingen 419 diploma's master- opleidingen	511 propedeusediploma's 295 diploma's bachelor- opleidingen 366 diploma's master- opleidingen
Studentoordeel over de opleiding in het algemeen (op basis van de Nationale Studenten Enquête)	86,2% geeft een score van 4 of 5	86,2% geeft een score van 4 of 5
Aantal afgelegde tentamens	30.360	31.778
Aantal keren dat studenten voor een tentamen zijn geslaagd	21.072	20.666
Onderwijsdeelname	207.253 EC	185.038 EC
Behaalde studiepunten per student	7,85 EC	6,8 EC
Cursusuitval	35%	45,9%

\* De daling van het aantal studenten in 2016 ten opzichte van 2015 hangt voor een belangrijk deel samen met een andere wijze van administratieve vastlegging.

#### Onderzoek

Promoties	25	40
Wetenschappelijke publicaties/totaal	555	581
Open access publicaties	94	-
Vakpublicaties	487	441
Congresbijdragen/overig	942	762

#### Personeel

Wetenschappelijk personeel	259 fte's	271 fte's
Ondersteunend beheerspersoneel	256 fte's	260 fte's
<b>Totaal</b>	<b>515 fte's</b>	<b>531 fte's</b>

#### Financiële kerncijfers

Eigen vermogen	€ 10,4 miljoen	€ 6,8 miljoen
Exploitatieresultaat	€ 3,6 miljoen	€ 2,7 miljoen
Solvabiliteit	26%	16%





## > Arleta Kuczynska, BSc

Arleta Kuczynska, BSc, volgt de masteropleiding Management. Haar studie heeft zij gecombineerd met een baan als financieel rapportage specialist en een gezin met twee kinderen. Ze is ambitieus en heeft haar kinderen opgevoed met een passie voor leren en heeft hen altijd meegegeven geen genoegen te nemen met een negen, als je een tien kunt halen.

Arleta is deze studie gestart in navolging van haar sterke, dappere en zelfstandige voorbeelden: haar moeder en haar oma. Haar moeder was manager in een havenstad en Arleta zag als kind in schoolvakanties dat haar moeder persoonlijke problemen van haar werknemers en zakelijke bedrijfsproblemen oploste. Inmiddels studeert moeder, op haar 75ste, Engels. En haar oma runde tot haar 85ste een eigen bedrijf. Arleta koos dus heel natuurlijk voor de bacheloropleiding Bedrijfskunde en nu de master Management.

Haar passie om nieuwe kennis te ontdekken, blijft ze koesteren. Haar master volgt ze dan ook met plezier. Verder is ze op zoek naar een andere, meer uitdagende baan, wetend dat ze sterker staat met een vers behaald diploma op zak. Want studeren is leuk en het loont!

## Bijlage Voorbeelden van valorisatieactiviteiten

Onderzoek Digitalisering en de beginselen van de strafrechtspleging, in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum.

Onderzoek naar de manier waarop schoolleiders en leraren samenwerken aan verbetering en vernieuwing van het onderwijs.

Partner: Algemene Vereniging van Schoolleiders.

Onderzoek ten behoeve van het Kennisprogramma Veiligheid Digitaal Betalingsverkeer.

Partners: Nederlandse banken en politie, NHL Hogeschool, Politieacademie.

Betrokkenheid bij onderzoek Handreiking Opsporing in een Digitale Omgeving.

Betrokkenheid bij onderzoek Teenage Crime Fighters on the Internet.

Business Intelligence & Smart Services Institute.

Partners: Universiteit Maastricht, Zuyd Hogeschool.

Project Interactive Self- and Peer Observation Tool, waarin een programma is ontwikkeld waarmee studenten hun gespreksvaardigheden kunnen oefenen.

Ontwikkeling van een nieuwe vragenlijst, Youth Anxiety Measure for DSM-5: YAM-5, om angststoornissen bij kinderen en adolescenten op te sporen.

Partner: Universiteit Maastricht.

Ontwikkeling van een online-training voor kinderen met angststoornissen.

Aanpassing van het bewezen effectieve eHealth-beweegprogramma Actief Plus voor alleenstaande 65-plussers met een beperking en implementatie van dit programma onder alle alleenstaande ouderen in Heerlen.

Professionaliseringstraject voor het Bernardinuscollege rondom toetsen die helpen om beslissingen te nemen over zakken of slagen.

Opzet van een Online Klinische Werkplaats voor het ontwikkelen, aanbieden en wetenschappelijk evalueren van online-vormen van geestelijke gezondheidszorg.

Partner: Parnassia Groep.

‘Group concept mapping’ bij de gemeente Maastricht inzake de jeugdopbouwwerker van de toekomst.

Koppeling onderwijspraktijk en wetenschappelijk onderzoek.

Partner: Stichting Limburgs Voortgezet Onderwijs.

Praktijkleergang Coaching

Partner: Kwatee coaching & training.

Vijfdaagse workshop over relaties tussen mens en dier, en de transformaties die daarin in de laatste decennia hebben plaatsgevonden.

Bijdragen aan de Open Education Week, om aandacht te vragen voor ‘open education’ en ‘good practices’ te delen.

Het eHealth-portaal Kanker Nazorg Wijzer voor voormalige kankerpatiënten, ontwikkeld door de Open Universiteit, wordt geïmplementeerd in een landelijk subsidietraject. Daardoor komt het portaal in de komende jaren beschikbaar voor alle voormalige kankerpatiënten in Nederland. Uit onderzoek blijkt dat het portaal effectief is wat betreft vermindering van vermoeidheid en depressie, en versterking van de kwaliteit van leven, bewegen en voeding.

De beweeginterventie Actief Plus ter bevordering van fysieke activiteit bij 50-plussers, ontwikkeld door de Open Universiteit, is opgenomen in de Sportimpuls subsidieregeling. Daardoor kunnen lokale sport- en beweegaanbieders een subsidieaanvraag indienen voor implementatie van Actief Plus in hun regio.

Organisatie van drie conferenties voor studenten en breed publiek; Open Up education, Zoek en gij zult vinden; leren evalueren op internet; Practice-based-method to guide designing for situated (network) knowledge.

Cursus Recente Nederlandse literatuur en cursus Lezen en schrijven. Biografieën Nederlandstalige auteurs voor HOVO Zuyd.

Lezing Over Joke van Leeuwen in boekhandel De Groene Waterman.

Lezing Paradoxe modernisering Ede 1945 – 1995 voor burgemeester, wethouders en ambtenaren van de gemeente Ede.

Lezing Historische ontwikkeling Ede 1900 – 2000 voor gemeentelijke professionals Ede-stad.

Lezing Historische grenzen en grensconflicten Bennekom voor Historische Vereniging Oud-Bennekom.

Lezing Learning communities: informeel leren en de geesteswetenschappen voor de Stichting Literatuurclubs Drenthe en voor de Vereniging Literaire Activiteiten Maastricht.

Bestuurslidmaatschap van de Jan Campert-stichting en lidmaatschap van vier jury's van deze stichting, voor toekenning van de Jan Campert-prijs, de F. Bordewijk-prijs, de J. Greshoff-prijs en de Constantijn Huygens-prijs.



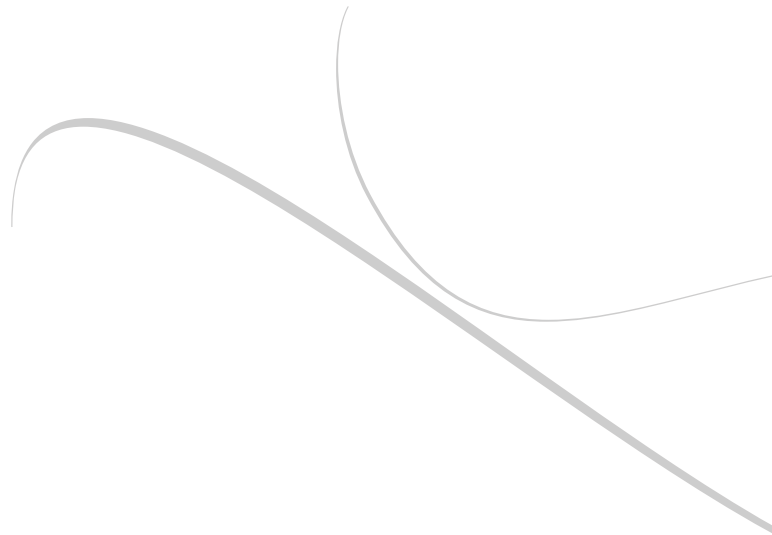




## > Nancy Gheysens, BSc

Nancy Gheysens, BSc, masterstudente Psychologie, is haar bacheloropleiding Psychologie gestart in 2009. Eerst uit interesse en als hobby. Maar naarmate de studie vorderde, wilde zij er toch iets mee gaan doen. Aanvankelijk studeerde zij in combinatie met een fulltimebaan in de farmaceutische sector, sinds een jaar in combinatie met vrijwilligerswerk.

Haar studie heeft haar veel positieve inzichten gebracht. Vooral de cursussen van de variant Levensloopspsychologie die gebaseerd zijn op positieve psychologie, vond zij heel aantrekkelijk. Zij hoopt haar master in september 2017 te kunnen afronden en in een nieuw werkveld te stappen. Nancy zou graag op een afdeling human resources werken. Haar interesse gaat daarbij vooral uit naar welzijn op het werk, talent-management, coaching, en selectie en rekrutering.





# Jaarrekening 2016

## Open Universiteit

Jaarrekening 2016  
U2016/00000  
Open Universiteit  
Nummer Bevoegd gezag 30720  
Brinnummer 22NC







## Inhoudsopgave

*bladzijde*

---

### Jaarrekening 2016

#### **Geconsolideerde jaarrekening**

Geconsolideerde balans per 31 december 2016	86
Geconsolideerde staat van baten en lasten over 2016	87
Geconsolideerd kasstroomoverzicht over 2016	90
Toelichting op de geconsolideerde balans	105
Toelichting op de geconsolideerde staat van baten en lasten	115

#### **Enkelvoudige jaarrekening**

Enkelvoudige balans per 31 december 2016	128
Enkelvoudige staat van baten en lasten over 2016	130
Toelichting op de enkelvoudige balans en staat van baten en lasten	132
Gebeurtenissen na balansdatum	137

#### **Overige gegevens**

Controleverklaring van de onafhankelijk accountant	137
Voorstel tot resultaatbestemming	140

Opgemaakt door het College van bestuur op 25 april 2017

Vastgesteld door de Raad van toezicht op 2 juni 2017

## Geconsolideerde balans per 31 december 2016

Na voorstel resultaatbestemming

Bedragen x € 1.000

	31-12-2016	31-12-2015
	€	€
<b>ACTIVA</b>		
<b>Vaste activa</b>		
1.1 Immateriële vaste activa	468	337
1.2 Materiële vaste activa	12.919	14.127
<b>Vlottende activa</b>		
1.4 Voorraden	1.053	981
1.5 Vorderingen	5.398	5.245
1.7 Liquide middelen	19.873	22.524
	<b>39.711</b>	<b>43.214</b>
<b>PASSIVA</b>		
2.1 Eigen vermogen	10.366	6.812
2.2 Voorzieningen	8.428	11.993
2.4 Kortlopende schulden	20.917	24.409
	<b>39.711</b>	<b>43.214</b>

## Geconsolideerde staat van baten en lasten over 2016

Bedragen x € 1.000

	Begroting 2017	Rekening 2016	Begroting 2016	Rekening 2015
	€	€	€	€
<b>Baten</b>				
3.1 Rijksbijdrage OCW	41.988	39.667	38.525	39.443
3.2 Overige overheidsbijdragen en -subsidies	0	0	0	817
3.3 Cursus-, les- en examengelden	17.008	15.835	16.227	16.603
3.4 Baten werk in opdracht van derden	3.171	5.336	3.967	4.725
3.5 Overige baten	854	1.644	1.065	1.612
<b>Totaal baten</b>	<b>63.021</b>	<b>62.482</b>	<b>59.784</b>	<b>63.200</b>
<b>Lasten</b>				
4.1 Personele lasten	46.032	43.235	44.546	44.056
4.2 Afschrijvingen	2.150	2.203	2.232	2.335
4.3 Huisvestingslasten	2.491	2.417	2.542	2.472
4.4 Overige lasten	11.171	11.108	10.552	11.700
<b>Totaal lasten</b>	<b>61.844</b>	<b>58.963</b>	<b>59.872</b>	<b>60.563</b>
<b>Saldo baten en lasten</b>	<b>1.177</b>	<b>3.519</b>	<b>(88)</b>	<b>2.637</b>
5 Financiële baten en lasten	39	35	88	108
<b>Resultaat</b>	<b>1.216</b>	<b>3.554</b>	<b>0</b>	<b>2.745</b>

## Toelichting verschillen tussen begroting en realisatie 2016

### Baten

#### Rijksbijdrage

Ten opzichte van de begroting wijkt de rijksbijdrage positief af met 1.142 met name door de loon- prijs bijstelling ad 775, waarmee in de begroting vanwege het voorzichtigheidsprincipe geen rekening is gehouden. Daarnaast is de realisatie Geesteswetenschappen 382 hoger dan begroot.

#### Cursus-, les- en examengelden

De realisatie van de cursus- les en examengelden is 392 lager dan begroot. Enerzijds is bij de reguliere opleidingen, rekening houdend met de dotatie cursusgelden, sprake van een stijging van de cursus- les en examengelden van 449, anderzijds is bij de commerciële opleidingen rekening houdend met de vrijval cursusgelden, sprake van een daling van 193. Verder is meer gebruik gemaakt van de KCOU korting (180 hoger dan begroot) en zijn de opbrengsten tentamengelden 473 lager dan begroot door de introductie van het nieuwe onderwijsmodel, waarbij het niet meer mogelijk is voor studenten om extra tentamenkansen te kopen.

#### Baten werk in opdracht van derden

De realisatie baten werk in opdracht van derden is 1.369 hoger dan begroot. Dit is deels toe te schrijven aan de realisatie voor het project Maestro Kompas (490 hoger dan begroot). Dit geldt voor de opbrengsten evenals voor de kosten. Dit geldt evenzo voor de NWO projecten waarvan de



opbrengsten 175 hoger zijn dan begroot. Verder is voor een bedrag van 334 aan opbrengsten BISS verantwoord. Dit project is niet opgenomen in de begroting. De opbrengsten Elektronisch Tentamineren zijn 75 hoger dan begroot. Ten slotte zijn hogere opbrengsten gerealiseerd ten bedrage van 234 als gevolg van onderzoeksopdrachten van bedrijven, consortia productschappen en vermarkting van onderzoek.

#### **Overige baten**

Ten opzichte van de begroting wijken de overige baten positief af met 579. Deze positieve afwijking bestaat uit 159 meer opbrengsten detachering personeel. Verder zijn de opbrengsten verhuur onroerend goed 140 hoger als gevolg van meer incidentele onvoorziene verhuur. De opbrengsten Kies op Maat van 57 zijn niet begroot. Ook de realisatie BTW pro rata regeling is 29 hoger dan begroot. De opbrengsten PhD zijn daarentegen 86 lager. Ten slotte zijn een groot aantal kleine opdrachten uitgevoerd, welke vanwege het incidentele karakter, niet zijn opgenomen in de begroting. Dit heeft geleid tot extra opbrengsten voor een bedrag van 248.

## Lasten

#### **Personele lasten**

De personele lasten zijn 1.311 lager dan begroot. De lonen en salarissen zijn 1.058 lager dan begroot door een vertraagde invulling van vacatures en het niet volledig benutten van budgetten voor specifieke projecten/toekenningen. Hier staat tegenover dat sprake is geweest van een cao loonstijging en een mutatie in de premiepercentages. Daarnaast is in de begroting een dotatie van de voorzieningen begroot van 382. De realisatie bedraagt echter een vrijval van 799. Ten slotte zijn de inhuur/overige personele lasten per saldo 928 hoger dan begroot. Dit hangt m.n. samen met de vertraagde invulling van vacatures.

#### **Huisvestingslasten**

De huisvestingslasten zijn 125 lager dan begroot door efficiëntere bedrijfsvoering.

#### **Overige lasten**

Ten opzichte van de begroting wijken de overige lasten negatief af met 556. Enerzijds is bij het actualiseren van de begroting 1.000 extra toegekend ter uitvoering van een vijftal ICT projecten. Hiervan is echter maar 859 besteed. Verder is de dotatie aan de voorziening dubieuze debiteuren van 177 niet begroot en zijn de duurzame aanschaffingen 81 hoger dan begroot door niet in de begroting opgenomen aanschaffingen voor het project BISS. Het verbruik cursusmateriaal is 289 lager dan begroot, met name door enerzijds een in de begroting gehanteerde te hoge vaste verrekenprijs- en prijs- voorraadverschillen en anderzijds door de mutatie inzake de voorziening incurantheid. De overige materiaalgebonden lasten daarentegen zijn 192 hoger m.n. door het hoge bedrag verantwoord voor presentemplaren van 125. Dit bedrag was niet opgenomen in de begroting. Ten slotte kan het restant worden verklaard doordat voor 2016 een taakstellende korting is opgelegd.

## Toelichting verschillen tussen realisatie 2015 en realisatie 2016

### Baten

Ten opzichte van de realisatie 2015 wijkt de rijksbijdrage 2016 positief af met 224. De stijging kan met name worden verklaard door de hogere realisatie voor Geesteswetenschappen.

#### **Overige overheidsbijdragen en -subsidies**

De daling van de realisatie ten opzichte van 2015 kan worden verklaard uit het vervallen van de subsidie LOOK. De subsidie is verleend voor uitvoering van activiteiten tot en met 31 december 2015.

### **Cursus- les- en examengelden**

Ten opzichte van 2015 dalen de cursus- les- en examengelden met 768. Enerzijds is bij de reguliere opleidingen, rekening houdend met de dotatie cursusgelden, sprake van een grote stijging van de cursus- les en examengelden van 1.262. Bij de commerciële opleidingen is echter, rekening houdend met de vrijval cursusgelden, sprake van een daling van 1.781. Een bedrag van 1.283 is verklaarbaar door het stopzetten van de begeleide master. Het restant komt door de afname van de omzet CPP's. Verder is meer gebruik gemaakt van de KCOU korting (60 hoger dan 2015) en zijn de opbrengsten tentamengelden 200 lager dan 2015 door de introductie van het nieuwe onderwijsmodel, waarbij het niet meer mogelijk is voor studenten om extra tentamenkansen te kopen.

### **Baten werk in opdracht van derden**

De baten werk in opdracht van derden zijn 611 gestegen ten opzichte van 2015. Hiervan heeft 298 betrekking op BISS dat medio 2015 van start is gegaan. Het restant heeft grotendeels betrekking op in 2016 gestarte EU projecten.

### **Personele lasten**

De personele lasten zijn 821 lager dan in 2015. De lonen en salarissen zijn 340 hoger dan in 2015. Enerzijds is er sprake van een daling van het aantal FTE van 534 per 31 december 2015 naar 521 per 31 december 2016. Daar staat tegenover dat er een cao loonstijging is geweest alsmede dat in december 2015 een eenmalige uitkering aan medewerkers heeft plaatsgevonden. Bovendien zijn de premiepercentages voor sociale lasten en pensioenpremies gewijzigd in 2016 wat heeft geleid toename van 82. De vrijval van de voorzieningen was daarentegen 426 hoger dan in 2015. De kosten voor inhuur derden regulier zijn 359 lager dan in 2015.

Ten slotte zijn de overige personele lasten 376 lager in 2016. Grotendeels is dit te wijten aan een wijziging van de berekeningssystematiek kortlopende schuld inzake vakantiedagen.

### **Overige lasten**

De overige lasten derden zijn 592 gedaald ten opzichte van 2015. De administratie- en beheerslasten zijn gedaald met 280. Dit wordt enerzijds veroorzaakt door het incidenteel organiseren van IASL in 2015 voor een bedrag van 150 en anderzijds door een strakke sturing op de uitgaven. De materiaalgebonden lasten zijn gedaald met 214. Een bedrag van 164 heeft betrekking op de mutatie voorziening incurante voorraad. De post dotaties voorzieningen is daarentegen gestegen met 140 door een mutatie van de voorziening dubieuze debiteuren. Ten slotte zijn de algemene kosten gedaald met 234; dit is met name toe te schrijven aan een goede sturing op de kosten.

## Geconsolideerd kasstroomoverzicht over 2016

Bedragen x € 1.000

	2016	2015
	€	€
<b>Kasstroom uit operationele activiteiten</b>		
<b>Saldo baten en lasten</b>	3.519	2.637
Aanpassingen voor:		
4.2 Afschrijvingen	2.203	2.335
2.2 Mutatie voorzieningen	(3.565)	(2.656)
	(1.362)	(321)
<b>Mutaties in werkkapitaal</b>		
1.4 Voorraden	(72)	264
1.5 Vorderingen	(153)	(173)
2.4 Kortlopende schulden	(3.494)	(2.506)
	(3.719)	(2.415)
<b>Kasstroom uit bedrijfsoperaties</b>	<b>(1.562)</b>	<b>(99)</b>
5 Ontvangen interest	35	108
5 Betaalde interest	0	0
	35	108
<b>Totaal kasstroom uit operationele activiteiten</b>	<b>(1.527)</b>	<b>9</b>
<b>Kasstroom uit investeringsactiviteiten</b>		
1.1 Investerings immateriële vaste activa	(406)	(182)
1.2 Investerings materiële vaste activa	(718)	(998)
1.2 Desinvesteringen materiële vaste activa	0	0
<b>Totaal kasstroom uit investeringsactiviteiten</b>	<b>(1.124)</b>	<b>(1.180)</b>
<b>Totaal kasstroom uit financieringsactiviteiten</b>	<b>0</b>	<b>0</b>
<b>Mutatie geldmiddelen</b>		
	<b>(2.651)</b>	<b>(1.171)</b>
Het verloop van de geldmiddelen is als volgt:		
1.7 Beginstand liquide middelen	22.524	23.695
Mutatie boekjaar	(2.651)	(1.171)
1.7 Eindstand liquide middelen	19.873	22.524

## Toelichting op de geconsolideerde balans en staat van baten en lasten

### Algemeen

Deze jaarrekening heeft betrekking op de Open Universiteit, gevestigd te Valkenburgerweg 177 te Heerlen (KvK-nummer 14128608).

### Activiteiten

Aan de Open Universiteit is op basis van de wet (artikel 1 lid 2. Boek 2 BW en artikel 1.8 Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek) rechtspersoonlijkheid toegekend.

De wettelijke taak van de universiteit is beschreven in artikel 1.3 lid 4 van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW):

‘De Open Universiteit is gericht op het verzorgen van wetenschappelijk onderwijs en hoger beroeps-onderwijs, het in overeenstemming met het profiel van de Open Universiteit verrichten van wetenschappelijk onderzoek en onderzoek gericht op de beroepspraktijk, alsmede het leveren van een bijdrage aan de vernieuwing van het hoger onderwijs. Zij verzorgt in elk geval initiële opleidingen. Zij verzorgt deze in de vorm van afstandsonderwijs.’

### Verslaggevingsperiode

Deze jaarrekening heeft betrekking op het boekjaar 2016, dat is geëindigd op balansdatum 31 december 2016.

### Continuïteit

Deze jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling.

### Groepsverhoudingen

De instelling behoort tot een groep met Open Universiteit als hoofd. De jaarrekening van de instelling is opgenomen in de geconsolideerde jaarrekening van de Open Universiteit gevestigd Valkenburgerweg 177 te Heerlen.

De geconsolideerde balans en staat van baten en lasten omvat naast de cijfers van de Open Universiteit ook de gegevens van de 5 hierna genoemde deelnemingen.

De belangen van de instelling in andere maatschappijen zijn als volgt verdeeld:

<b>Naam, vestigingsplaats</b>	<b>Aandeel in geplaatst kapitaal in %</b>
OU Holding BV, Heerlen	100%
Open Universiteit Diensten BV, Heerlen	100%
Open Universiteit Deelnemingen BV, Heerlen	100%
Open Universiteit Bedrijfsopleidingen BV, Heerlen	100%
LEX BV, Heerlen	100%

## Toepaste standaarden en verslaggevingsperiode

De jaarrekening van de Open Universiteit is opgesteld in overeenstemming met de Regeling Jaarverslaggeving Onderwijs. In deze regeling is vastgelegd dat de jaarverslaggeving ingericht dient te worden in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek en de in de regeling aangegeven afwijkende bepalingen. In het bijzonder wordt verwezen naar de richtlijnen 400, 640 en 660 van de Raad voor de Jaarverslaggeving (RJ).

RJ 660 is specifiek bedoeld voor onderwijsinstellingen. In RJ 660 zijn presentatievoorschriften opgenomen voor onder meer de indeling van de balans, de staat van baten en lasten en het jaarverslag.

## Waarderingsgrondslagen

### Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

#### Algemeen

Activa en passiva worden tegen nominale waarde opgenomen, tenzij anders vermeld in de verdere grondslagen.

De jaarrekening wordt gepresenteerd in euro's, de functionele valuta van de instelling. Alle financiële informatie in euro's is afgerond op het dichtstbijzijnde duizendtal.

De grondslagen die worden toegepast voor de waardering van activa en passiva en de resultaatbepaling zijn gebaseerd op historische kosten, tenzij anders vermeld in de verdere grondslagen.

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar de instelling zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen die economische voordelen in zich bergen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Een in de balans opgenomen actief of verplichting blijft op de balans als een transactie (met betrekking tot het actief of de verplichting) niet leidt tot een belangrijke verandering in de economische realiteit met betrekking tot het actief of de verplichting.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en/of betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde.

#### Gebruik van schattingen

De opstelling van de jaarrekening vereist dat het management oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

Indien het voor het geven van het in art. 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de betreffende jaarrekeningposten.

De volgende waarderingsgrondslagen zijn naar de mening van het College van bestuur het meest kritisch voor het weergeven van de financiële positie en vereisen schattingen en veronderstellingen: Voorzieningen en vooruitontvangen cursus-, les- en examengelden. Voor de bepaling van de voorzieningen zijn de veronderstellingen ten aanzien van de verwachte toekomstige uitgaven en de disconteringsvoet relevant, zie hiervoor de grondslagen ten aanzien van de voorzieningen zoals toegelicht op pagina 99. Ten aanzien van de vooruitontvangen cursus-, les- en examengelden is voornamelijk de verwachte gemiddelde inschrijvingsduur relevant voor de bepaling van de verplichting, zie hiervoor de grondslagen ten aanzien van de vooruitontvangen cursus-, les- en examengelden zoals toegelicht op pagina 101.

## Consolidatie

### Consolidatiekring

De geconsolideerde jaarrekening omvat de financiële gegevens van de instelling en haar groepsmaatschappijen en andere rechtspersonen waarover overheersende zeggenschap kan worden uitgeoefend dan wel waarover de centrale leiding bestaat.

Groepsmaatschappijen zijn deelnemingen waarin de instelling een meerderheidsbelang heeft, of waarop op een andere wijze een beleidsbepalende invloed kan worden uitgeoefend. Bij de bepaling of beleidsbepalende invloed kan worden uitgeoefend, worden financiële instrumenten die potentiële stemrechten bevatten en zodanig kunnen worden uitgeoefend dat ze daardoor de entiteit meer of minder invloed verschaffen.

Nieuw verworven deelnemingen worden in de consolidatie betrokken vanaf het tijdstip waarop beleidsbepalende invloed kan worden uitgeoefend. Afgestoten deelnemingen worden in de consolidatie betrokken tot het tijdstip van beëindiging van deze invloed. De posten in de geconsolideerde jaarrekening worden opgesteld volgens uniforme grondslagen van waardering en resultaatbepaling van de groep.

### Consolidatiemethode

In de geconsolideerde jaarrekening zijn de onderlinge schulden, vorderingen en transacties geëlimineerd, evenals de binnen de groep gemaakte resultaten voor zover de resultaten niet door transacties met derden buiten de groep zijn gerealiseerd en er geen sprake is van een bijzondere waardevermindering. De groepsmaatschappijen zijn integraal geconsolideerd.

Voor een overzicht van de geconsolideerde groepsmaatschappijen wordt verwezen naar de toelichting op de enkelvoudige balans inzake de Financiële vaste activa.

## Transacties in vreemde valuta's

Transacties luidend in vreemde valuta's worden in de betreffende functionele valuta van de groepsmaatschappijen omgerekend tegen de geldende wisselkoers op de transactiedatum. In vreemde valuta's luidende monetaire activa en verplichtingen worden per balansdatum in de functionele valuta omgerekend tegen de op die datum geldende wisselkoers. Niet-monetaire activa en passiva in vreemde valuta's die tegen historische kostprijs worden opgenomen, worden naar euro's omgerekend tegen de geldende wisselkoersen op de transactiedatum. De bij omrekening optredende valutakoersverschillen worden als last in staat van baten en lasten opgenomen.

## Stelselwijzigingen

In 2016 hebben zich geen stelselwijzigingen voorgedaan.

## Schattingswijzigingen

In 2016 heeft zich de volgende schattingswijziging voorgedaan.

### **Wijziging berekeningssystematiek voorziening incurante voorraad**

In 2016 is de berekeningssystematiek voor de voorziening incurante voorraad opnieuw beoordeeld. Tot en met 2015 werd de voorziening incurante voorraad bepaald als zijnde de voorraad per ultimo boekjaar minus 3 keer de jaarafzet. Om de werkelijkheid beter te benaderen is er in 2016 voor gekozen dat deel van de voorraad als incurant te betitelen dat niet meer in lopende opleidingen voorkomt. Het effect van deze schattingswijziging bedraagt 59.

### **Wijziging berekeningssystematiek kortlopende schuld inzake vakantiedagen**

De berekeningssystematiek kortlopende schuld inzake vakantiedagen is in 2016 opnieuw beoordeeld. De redenering hiervoor is dat de Open Universiteit een berekeningsmethodiek wil hanteren die de werkelijkheid beter benadert. Dit houdt in dat de waardering tot en met 2015 geschiedde door het aantal uren te vermenigvuldigen met het bruto-bruto tarief. Met ingang van 2016 wordt het aantal uren vermenigvuldigd met het werkelijk uur tarief maal de waarde van een vakantie-uur en de werkgeverslasten premies werknemersverzekeringen. Het verschil tussen beide systematieken heeft betrekking op de pensioenpremie die in de eerste berekening wel wordt meegenomen maar in de nieuwe berekening niet, en het feit dat het bruto-bruto tarief uitgaat van normuren en de nieuwe systematiek van het werkelijk aantal uren. Het effect van deze schattingswijziging bedraagt 596.

### **Inschrijvingsduur reguliere opleidingen**

De inschrijvingsduur voor de reguliere opleidingen is opnieuw beoordeeld in 2016. Tot 2015 heeft de Open Universiteit een inschrijvingsduur van 3 en 12 maanden gehanteerd voor alle reguliere opleidingen.

Door de introductie van het nieuwe onderwijsmodel diende de Open Universiteit om de opbrengsten toe te rekenen aan de juiste periode een beter onderscheid te maken naar inschrijvingsduur. Hierdoor worden de opbrengsten met ingang van 2016 gespreid over een looptijd van 3, 4 en een halve maand, 6 en 12 maanden op basis van het aantal EC punten.

Het effect van deze schattingswijziging over 2016 bedraagt een vrijval van 828.

### **Inschrijvingsduur commerciële opleidingen**

De inschrijvingsduur voor de commerciële opleidingen is opnieuw beoordeeld in 2016. Tot 2015 heeft de Open Universiteit een inschrijvingsduur van 12/13 maanden gehanteerd voor Certified Professional Programs (CPP's) en 30 maanden voor begeleide Masters. De beoordeling in 2016 heeft ertoe geleid dat de gemiddelde inschrijvingsduur is aangepast naar 9/12 maanden voor Certified Professional Programs (CPP's). De inschrijvingsduur voor begeleide Masters is ongewijzigd ten opzichte van 2015.

De reden voor het wijzigen van de termijn voor Certified Professional Programs (CPP's) is gelegen in een wijziging van de gemiddelde looptijd van de aangeboden opleidingen. Het effect van deze schattingswijziging over 2016 bedraagt een vrijval van 189.

## Financiële instrumenten

Financiële instrumenten omvatten investeringen in aandelen en obligaties, handels- en overige vorderingen, geldmiddelen, leningen en overige financieringsverplichtingen, afgeleide financiële instrumenten (derivaten), handelsschulden en overige te betalen posten. In de jaarrekening zijn de volgende categorieën financiële instrumenten opgenomen: handels- en overige vorderingen, geldmiddelen, handelsschulden en overige te betalen posten.

Financiële instrumenten worden bij de eerste opname verwerkt tegen reële waarde, waarbij (dis)agio en de direct toerekenbare transactiekosten in de eerste opname worden meegenomen. Na de eerste opname worden financiële instrumenten op de hierna beschreven manier gewaardeerd.

#### *Handels- en overige vorderingen*

Handelsvorderingen en overige vorderingen worden na eerste opname gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieverentemethode, verminderd met bijzondere waardevermindingsverliezen.

#### *Kortlopende schulden en overige financiële verplichtingen*

Kortlopende schulden en overige financiële verplichtingen worden na eerste opname gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieverentemethode.

### **Bijzondere waardeverminderingen financiële activa**

Een financieel actief dat niet wordt gewaardeerd tegen (1) reële waarde met waardewijzigingen in de staat van baten en lasten of (2) geamortiseerde kostprijs of lagere marktwaarde, wordt op iedere verslagdatum beoordeeld om te bepalen of er objectieve aanwijzingen bestaan dat het actief een bijzondere waardevermindering heeft ondergaan. Een financieel actief wordt geacht onderhevig te zijn aan een bijzondere waardevermindering indien er objectieve aanwijzingen zijn dat na de eerste opname van het actief zich een gebeurtenis heeft voorgedaan die een negatief effect heeft gehad op de verwachte toekomstige kasstromen van dat actief en waarvan een betrouwbare schatting kan worden gemaakt.

Objectieve aanwijzingen dat financiële activa onderhevig zijn aan een bijzondere waardevermindering omvatten het niet nakomen van betalingsverplichtingen en achterstallige betaling door een debiteur, herstructurering van een aan de instelling toekomend bedrag onder voorwaarden die de instelling anders niet zou hebben overwogen en aanwijzingen dat een debiteur of emittent failliet zal gaan.

Aanwijzingen voor bijzondere waardeverminderingen van vorderingen die door de instelling worden gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs worden zowel op het niveau van specifieke activa als op collectief niveau in aanmerking genomen. Van alle individueel significante vorderingen wordt beoordeeld of deze specifiek onderhevig zijn aan bijzondere waardevermindering. Alle individueel significante vorderingen waarvan is vastgesteld dat deze niet specifiek onderhevig zijn aan bijzondere waardevermindering worden vervolgens collectief beoordeeld op een eventuele waardevermindering die zich al heeft voorgedaan maar nog niet is vastgesteld. Van individueel niet significante vorderingen wordt collectief beoordeeld of deze onderhevig zijn aan bijzondere waardevermindering door samenvoeging van vorderingen met vergelijkbare risicokenmerken.

Bij de beoordeling van de collectieve waardevermindering gebruikt de instelling historische trends met betrekking tot de waarschijnlijkheid van het niet nakomen van betalingsverplichtingen, het tijdsbestek waarbinnen incassering plaatsvindt en de hoogte van gemaakte verliezen. De uitkomsten worden bijgesteld als de leiding van de instelling van oordeel is dat de huidige economische en kredietomstandigheden zodanig zijn dat het waarschijnlijk is dat de daadwerkelijke verliezen hoger dan wel lager zullen zijn dan historische trends suggereren.

Een bijzonder waardevermindingsverlies met betrekking tot een tegen geamortiseerde kostprijs gewaardeerd financieel actief wordt berekend als het verschil tussen de boekwaarde en de contante waarde van de verwachte toekomstige kasstromen, gediscoteerd tegen de oorspronkelijke effectieve rente van het actief.

Verliezen worden opgenomen in de staat van baten en lasten. Rente op het aan een bijzondere waardevermindering onderhevige actief blijft verantwoord worden via oprenting van het actief met de oorspronkelijke effectieve rente van het actief.

Als in een latere periode het actief, onderhevig aan een bijzondere waardevermindering, stijgt en het herstel objectief in verband kan worden gebracht met een gebeurtenis die plaatsvond na de opname van het bijzondere waardevermindingsverlies wordt het bedrag uit hoofde van het herstel (tot maximaal de oorspronkelijke kostprijs) opgenomen in de staat van baten en lasten.



**Saldering van financiële instrumenten**

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als de instelling beschikt over een deugdelijk juridisch instrument om het financiële actief en de financiële verplichting gesaldeerd af te wikkelen en de instelling het stellige voornemen heeft om het saldo als zodanig netto of simultaan af te wikkelen.

Als sprake is van een overdracht van een financieel actief dat niet voor verwijdering uit de balans in aanmerking komt, wordt het overgedragen actief en de daarmee samenhangende verplichting niet gesaldeerd.

**Immateriële vaste activa**

De immateriële vaste activa worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs of vervaardigingsprijs, verminderd met cumulatieve afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen.

De uitgaven na eerste verwerking van een gekocht immaterieel vast actief worden toegevoegd aan de verkrijgingsprijs als het waarschijnlijk is dat de uitgaven zullen leiden tot een toename van de verwachte toekomstige economische voordelen en de uitgaven en de toerekening aan het actief op betrouwbare wijze kan worden vastgesteld. Als niet wordt voldaan aan de voorwaarden voor activering worden de uitgaven verantwoord als kosten in de staat van baten en lasten.

De grondslagen voor verwerking van een bijzondere waardevermindering zijn opgenomen onder het hoofd Bijzondere waardeverminderingen.

**Concessies, vergunningen en rechten van intellectueel eigendom**

Concessies, vergunningen en rechten van intellectueel eigendom anders dan intern gegenereerde worden gewaardeerd tegen de kostprijs verminderd met cumulatieve afschrijvingen en cumulatieve bijzondere waardeverminderingen. Het geactiveerde bedrag wordt lineair afgeschreven over de verwachte economische gebruiksduur van immateriële vaste activa (1-5 jaar).

**Materiële vaste activa**

De materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen hun kostprijs, verminderd met de cumulatieve afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen.

De kostprijs bestaat uit de verkrijgings- of vervaardigingsprijs en overige kosten om de activa op hun plaats en in de staat te krijgen noodzakelijk voor het beoogde gebruik. De kostprijs van de activa die door de instelling in eigen beheer zijn vervaardigd, bestaat uit de aanschaffingskosten van de gebruikte grond- en hulpstoffen en de overige kosten die rechtstreeks kunnen worden toegerekend aan de vervaardiging.

Investeringsubsidies worden in mindering gebracht op de verkrijgingsprijs van de activa waarop de subsidies betrekking hebben.

De afschrijvingen worden berekend als een percentage over de verkrijgingsprijs volgens de lineaire methode op basis van de economische levensduur. Op bedrijfsterreinen en op materiële vaste bedrijfsactiva in uitvoering wordt niet afgeschreven.

Afschrijving start op het moment dat een actief beschikbaar is voor het beoogde gebruik en wordt beëindigd bij buitengebruikstelling of bij desinvestering.

De volgende afschrijvingstermijnen worden gehanteerd:

Terreinwerkzaamheden	30 jaar
Gebouwen	
Gebouwen tot en met 1999	30 jaar
Gebouwen vanaf 2000	
Casco	60 jaar
Afbouw	30 jaar
Inbouwpakketten en technische installaties	15 jaar
Verbouwingkosten gebouwen in eigendom	resterende levensduur
Verbouwingkosten studiecentra	duur huurcontract
Binnenzonwering	10 jaar
Buitenzonwering en bewakingssysteem	10 jaar
Inventaris en apparatuur	
Computers (gemiddeld)	3 jaar
Overige vaste activa	5 jaar
Software	5 jaar

Onderhoudsuitgaven worden slechts geactiveerd indien zij de gebruiksduur van het object verlengen. Voor de toekomstige kosten van groot onderhoud aan de bedrijfsgebouwen is geen voorziening voor groot onderhoud gevormd. De kosten worden rechtstreeks in het resultaat verantwoord.

Buiten gebruik gestelde activa worden gewaardeerd tegen boekwaarde of lagere opbrengst-waarde.

## Bijzondere waardeverminderingen

Voor materiële en immateriële vaste activa wordt op iedere balansdatum beoordeeld of er aanwijzingen zijn dat deze activa onderhevig zijn aan bijzondere waardeverminderingen. Als dergelijke indicaties aanwezig zijn, wordt de realiseerbare waarde van het actief geschat. De realiseerbare waarde is de hoogste van de bedrijfswaarde en de opbrengstwaarde. Als het niet mogelijk is de realiseerbare waarde te schatten voor een individueel actief, wordt de realiseerbare waarde bepaald van de kasstroomgenererende eenheid waartoe het actief behoort.

Wanneer de boekwaarde van een actief of een kasstroomgenererende eenheid hoger is dan de realiseerbare waarde, wordt een bijzonder waardeverminderingverlies verantwoord voor het verschil tussen de boekwaarde en de realiseerbare waarde.

Indien sprake is van een bijzonder waardeverminderingverlies van een kasstroomgenererende eenheid, wordt het verlies allereerst toegerekend aan goodwill die is toegerekend aan de kasstroomgenererende eenheid. Een eventueel restant verlies wordt toegerekend aan de andere activa van de eenheid naar rato van hun boekwaarden.

Verder wordt op iedere balansdatum beoordeeld of er enige indicatie is dat een in eerdere jaren verantwoord bijzonder waardeverminderingverlies is verminderd. Als een dergelijke indicatie aanwezig is, wordt de realiseerbare waarde van het betreffende actief of kasstroomgenererende eenheid geschat.

Terugneming van een eerder verantwoord bijzonder waardeverminderingverlies vindt alleen plaats als sprake is van een wijziging van de gehanteerde schattingen bij het bepalen van de realiseerbare waarde sinds de verantwoording van het laatste bijzonder waardeverminderingverlies. In dat geval wordt de boekwaarde van het actief (of kasstroomgenererende eenheid) opgehoogd tot de geschatte realiseerbare waarde, maar niet hoger dan de boekwaarde die bepaald zou zijn (na afschrijvingen) als in voorgaande jaren geen bijzonder waardeverminderingverlies voor het actief (of kasstroomgenererende eenheid) zou zijn verantwoord.

## Vervreemding van vaste activa

Voor verkoop beschikbare vaste activa worden gewaardeerd tegen boekwaarde of lagere opbrengstwaarde. Boekwinsten en -verliezen uit de incidentele verkoop van materiële vaste activa zijn begrepen onder de afschrijvingen.

## Voorraden

Voorraden (cursusmateriaal) worden gewaardeerd tegen kostprijs of lagere opbrengstwaarde.

De kostprijs bestaat uit de verkrijgings- of vervaardigingsprijs, vermeerderd met overige kosten om de voorraden op hun huidige plaats en in hun huidige staat te brengen. De opbrengstwaarde is gebaseerd op de meest betrouwbare schatting van het bedrag dat de voorraden naar verwachting zullen opbrengen.

De vervaardigingsprijs ten aanzien van cursusmateriaal in eigen productie bestaat uit de kosten van papier, drukwerk en afwerking.

Voorraden worden gewaardeerd tegen aanschafprijs op basis van de 'first-in, first-out' (FIFO)-methode of lagere actuele waarde.

Bij de waardering van de voorraden wordt rekening gehouden met de eventueel op balansdatum opgetreden waardeverminderingen.

## Onderhanden projecten

De post onderhanden projecten bestaat uit het saldo van gerealiseerde projectkosten, toegerekende winst, verwerkte verliezen en reeds gedeclareerde termijnen. Het werk in opdracht van derden wordt gewaardeerd tegen de bestede kosten, bestaande uit de kosten die direct betrekking hebben op het project (zoals directe personeelskosten en overige lasten), de kosten die toerekenbaar zijn aan projectactiviteiten in het algemeen en toewijsbaar zijn aan het project (onder meer overheadkosten van projectactiviteiten) en andere kosten voor zover ze contractueel door de opdrachtgever worden vergoed, verminderd met de gedeclareerde termijnen danwel ontvangen voorschotten die in relatie staan tot het werk in opdracht van derden.

De toerekening van opbrengsten, kosten en winstneming op onderhanden projecten geschiedt naar rato van de verrichte prestaties bij de uitvoering van het werk ('percentage of completion'-methode). De mate waarin prestaties van een onderhanden project zijn verricht wordt bepaald aan de hand van de tot de balansdatum gemaakte projectkosten in verhouding tot de geschatte totale projectkosten.

Verwerking vindt plaats zodra een betrouwbare schatting kan worden gemaakt van het resultaat van een onderhanden project.

Indien het resultaat van een onderhanden project niet betrouwbaar kan worden ingeschat, worden de projectopbrengsten slechts verwerkt in de staat van baten en lasten tot het bedrag van de gemaakte projectkosten dat waarschijnlijk kan worden verhaald. De projectkosten worden verwerkt in de staat van baten en lasten in de periode waarin ze zijn gemaakt.

Verwerking van de projectkosten in de staat van baten en lasten vindt plaats als de prestaties in het project worden geleverd en zijn gerealiseerd. Verwachte verliezen op onderhanden projecten worden onmiddellijk in de staat van baten en lasten verwerkt. Het bedrag van het verlies wordt bepaald ongeacht of het project reeds is aangevangen, het stadium van realisatie van het project of het bedrag aan winst dat wordt verwacht op andere, niet gerelateerde projecten.

## Vorderingen

De grondslagen voor de waardering van vorderingen en effecten zijn beschreven onder het hoofdstuk Financiële instrumenten.

## Liquide middelen

Liquide middelen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde. Liquide middelen bestaan uit kas, banktegoeden en direct opeisbare deposito's met een looptijd korter dan twaalf maanden. Indien liquide middelen niet ter vrije beschikking staan, wordt hiermee rekening gehouden bij de waardering.

## Eigen vermogen

Het eigen vermogen bestaat uit algemene reserves en bestemmingsreserves en/of -fondsen. Hierin is tevens een segmentatie opgenomen naar publieke en private middelen.

De bestemmingsreserves zijn reserves met een beperktere bestedingsmogelijkheid, waarbij de beperking door het bestuur is aangebracht.

### **Bestemmingsfonds-Promotiefonds LOOK**

Als uitvloeisel van het reorganisatie- en personeelsplan Ruud de Moor Centrum 2011 is het College van Bestuur met de Ondernemingsraad overeengekomen om in 2012 een promotiefonds in het leven te roepen van waaruit, onder bepaalde voorwaarden, een promotietraject kan worden gefinancierd. In 2012 is een bedrag ad 296 gedoteerd aan dit fonds, ten laste van de algemene reserve. De aanwending heeft plaatsgevonden tot medio 2016.

Voor een verdere toelichting van het eigen vermogen wordt verwezen naar het enkelvoudig deel van deze jaarrekening.

## Voorzieningen

### **Algemeen**

Een voorziening wordt in de balans opgenomen wanneer er sprake is van:

- een in rechte afdwingbare of feitelijke verplichting die het gevolg is van een gebeurtenis in het verleden; en
- waarvan een betrouwbare schatting kan worden gemaakt; en
- het waarschijnlijk is dat voor afwikkeling van die verplichting een uitstroom van middelen nodig is.

Indien (een deel van) de uitgaven die noodzakelijk zijn om een voorziening af te wikkelen waarschijnlijk geheel of gedeeltelijk door een derde worden vergoed bij afwikkeling van de voorziening, wordt de vergoeding als afzonderlijk actief gepresenteerd.

Voorzieningen worden gewaardeerd tegen de contante waarde van de uitgaven die naar verwachting noodzakelijk zijn om de verplichtingen en verliezen af te wikkelen. Bij het contant maken is de lange termijn markttrente ad 0,94% (2015: 1,18%) als disconteringsvoet gehanteerd.

### **Voorziening WW/BW**

De voorziening voor WW/BW verplichtingen wordt berekend op basis van de contante waarde van de verwachte toekomstige uitkeringen, in het kader van de wachtgeldregeling.

**Voorziening reorganisatie**

Een reorganisatievoorziening wordt getroffen als op balansdatum een gedetailleerd reorganisatieplan is geformaliseerd en uiterlijk op opmaakdatum van de jaarrekening de gerechtvaardigde verwachting van uitvoering van het plan is gewekt bij hen voor wie de reorganisatie gevolgen zal hebben. Van een gerechtvaardigde verwachting is sprake als is gestart met de uitvoering van de reorganisatie, of als de hoofdlijnen bekend zijn gemaakt aan hen voor wie de reorganisatie gevolgen zal hebben.

In de reorganisatievoorziening worden de als gevolg van de reorganisatie noodzakelijke kosten opgenomen die niet in verband staan met de doorlopende activiteiten van de instelling.

De voorziening wordt berekend op basis van de contante waarde van de verwachte toekomstige uitkeringen.

**Voorziening Faculteit MST**

De voorziening voor de faculteit MST wordt berekend op basis van de contante waarde van de verwachte toekomstige loondoorbetalingen en uitkeringen.

**Voorziening eigen risico WAO/WIA**

De voorziening eigen risico WAO/WIA wordt eveneens berekend op basis van de contante waarde van de verwachte toekomstige uitkeringen.

**Voorziening jubileumuitkeringen**

De jubileumvoorziening betreft een voorziening voor toekomstige jubileumuitkeringen. De voorziening betreft de contante waarde van de in de toekomst uit te keren jubileumuitkeringen.

De berekening is gebaseerd op verwachte toekomstige uitkeringen gedurende het dienstverband, met een maximale termijn van 10 jaar op basis van de gemiddelde uitbetaalde gelden over de afgelopen 3 jaar en de gemiddelde uitstroom over de afgelopen 3 jaar.

## Verbonden partijen

Als verbonden partij worden aangemerkt alle rechtspersonen waarover overheersende zeggenschap, gezamenlijke zeggenschap of invloed van betekenis kan worden uitgeoefend. Ook rechtspersonen die overwegende zeggenschap kunnen uitoefenen worden aangemerkt als verbonden partij.

Transacties van betekenis met verbonden partijen worden toegelicht voor zover deze niet onder normale marktvoorwaarden zijn aangegaan. Hiervan wordt toegelicht de aard en de omvang van de transactie en andere informatie die nodig is voor het verschaffen van het inzicht.

## Schulden

De grondslagen voor de waardering van schulden zijn beschreven onder het hoofd Financiële instrumenten.

## Grondslagen voor resultaatbepaling

### Algemeen

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

De opbrengsten en kosten worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben.

### Opbrengstverantwoording

#### Cursus-, les- en examengelden

Opbrengsten uit cursus-, les- en examengelden worden opgenomen in de baten tegen de reële waarde van de ontvangen of te ontvangen vergoeding, na aftrek van tegemoetkomingen en kortingen.

Opbrengsten uit cursus-, les- en examengelden worden in de staat van baten en lasten verwerkt wanneer het bedrag van de opbrengsten op betrouwbare wijze kan worden bepaald, de inning van de te ontvangen vergoeding waarschijnlijk is, de mate waarin de cursus-, les- en examengelden op balansdatum is verricht betrouwbaar kan worden bepaald en de reeds gemaakte kosten en de kosten die (mogelijk) nog moeten worden gemaakt om de cursus-, les- en examengelden te voltooien op betrouwbare wijze kunnen worden bepaald.

De cursus- les- en examengelden voor de reguliere opleidingen worden na aftrek van de kosten van uitgeleverd cursusmateriaal tijdsevenredig toegerekend aan de inschrijvingsduur van 3, 4 en een halve maand, 6 en 12 maanden. Voor de commerciële opleidingen geldt een inschrijvingsduur van 9/12 maanden voor Certified Professional Programs (CPP's) en 30 maanden voor begeleide Masters.

#### Rijksbijdrage OCW

De Rijksbijdrage (lump sum) wordt op basis van de jaarlijkse toekenning volledig in de staat van baten en lasten van het betreffende verslagjaar verwerkt.

#### Overige overheidsbijdragen en subsidies

Overheidssubsidies worden aanvankelijk in de balans opgenomen als vooruitontvangen baten zodra er redelijke zekerheid bestaat dat zij zullen worden ontvangen en dat de instelling zal voldoen aan de daaraan verbonden voorwaarden.

Exploitatiesubsidies worden als bate verantwoord in de staat van baten en lasten in het jaar waarin de gesubsidieerde kosten zijn gemaakt of opbrengsten zijn gederfd, of wanneer een gesubsidieerd exploitatietekort zich heeft voorgedaan.

Subsidies met betrekking tot investeringen in materiële vaste activa worden in mindering gebracht op het desbetreffende actief en als onderdeel van de afschrijvingen verwerkt in de staat van baten en lasten.

## Baten werk in opdracht van derden

Zodra een betrouwbare schatting kan worden gemaakt van het resultaat van een onderhanden project, worden de projectopbrengsten en -kosten als opbrengsten en kosten in de staat van baten en lasten verwerkt naar rato van de verrichte prestaties per balansdatum. Onder projectopbrengsten wordt verstaan de in het contract overeengekomen opbrengsten vermeerderd met eventuele opbrengsten op grond van meer- of minderwerk, claims en vergoedingen, indien en voor zover het waarschijnlijk is dat de opbrengsten zullen worden gerealiseerd en betrouwbaar kunnen worden bepaald.

De mate waarin prestaties van een onderhanden project zijn verricht wordt bepaald aan de hand van de tot de balansdatum gemaakte projectkosten in verhouding tot de geschatte totale projectkosten. Indien het resultaat van een onderhanden project niet betrouwbaar kan worden bepaald, worden de projectopbrengsten slechts verwerkt tot het bedrag van de gemaakte projectkosten dat waarschijnlijk kan worden verhaald. Verwachte verliezen op projecten worden onmiddellijk in de staat van baten en lasten opgenomen.

## Overige baten

Overige bedrijfsopbrengsten bestaan uit baten uit verhuur, inkomsten auteursrechten, detachering personeel, opbrengsten bedrijfsrestaurant en overige baten en worden gewaardeerd indien zij zijn verwezenlijkt.

## Personele lasten

### **Periodiek betaalbare beloningen**

De beloningen van het personeel worden als last in de staat van baten en lasten verantwoord in de periode waarin de arbeidsprestatie wordt verricht en, voor zover nog niet uitbetaald, als verplichting op de balans opgenomen. Als de reeds betaalde bedragen de verschuldigde beloningen overtreffen, wordt het meerdere opgenomen als een overlopend actief voor zover er sprake zal zijn van terugbetaling door het personeel of van verrekening met toekomstige betalingen door de vennootschap. Voor de beloningen met opbouw van rechten, sabbatical leave, winstdelingen en bonussen worden de verwachte lasten gedurende het dienstverband in aanmerking genomen. Een verwachte vergoeding ten gevolge van winstdelingen en bonusbetalingen worden verantwoord indien de verplichting tot betaling van die vergoeding is ontstaan op of vóór balansdatum en een betrouwbare schatting van de verplichtingen kan worden gemaakt.

Ontvangen bijdragen voortvloeiend uit levensloopregelingen worden in aanmerking genomen in de periode waarover deze bijdragen zijn verschuldigd. Toevoegingen aan en vrijval van verplichtingen worden ten laste respectievelijk ten gunste van de staat van baten en lasten gebracht.

Indien een beloning wordt betaald, waarbij geen rechten worden opgebouwd (bijvoorbeeld doorbetaling in geval van ziekte of arbeidsongeschiktheid) worden de verwachte lasten verantwoord in de periode waarover deze beloning is verschuldigd. Voor op balansdatum bestaande verplichtingen tot het in de toekomst doorbetalen van beloningen aan personeelsleden die op balansdatum naar verwachting blijvend geheel of gedeeltelijk niet in staat zijn om werkzaamheden te verrichten door ziekte of arbeidsongeschiktheid wordt een voorziening opgenomen. De verantwoorde verplichting betreft de beste schatting van de bedragen die noodzakelijk zijn om de desbetreffende verplichting op balansdatum af te wikkelen. De beste schatting is gebaseerd op contractuele afspraken met personeelsleden (CAO en individuele arbeidsovereenkomst). Toevoegingen aan en vrijval van verplichtingen worden ten laste respectievelijk ten gunste van de staat van baten en lasten gebracht.

Voor arbeidsongeschiktheidsrisico's die zijn verzekerd wordt een voorziening getroffen voor het in de toekomst te betalen deel van de verzekeringspremie dat rechtstreeks toe te rekenen is aan het individuele schadeverleden van de vennootschap. Indien geen betrouwbare schatting kan worden gemaakt van de omvang van het in de toekomst te betalen deel van de verzekeringspremies dat rechtstreeks is toe te rekenen aan het individuele schadeverleden van de rechtspersoon wordt geen voorziening opgenomen.

### **Pensioenen**

Uitgangspunt is dat de in de verslagperiode te verwerken pensioenlast gelijk is aan de over die periode aan de pensioenuitvoerder verschuldigde pensioenpremies. Voor zover de verschuldigde premies op balansdatum nog niet zijn voldaan, wordt hiervoor een verplichting opgenomen. Als de op balansdatum reeds betaalde premies de verschuldigde premies overtreffen, wordt een overlopende actiefpost opgenomen voor zover sprake zal zijn van terugbetaling door de pensioenuitvoerder of van verrekening met in de toekomst verschuldigde premies.

De instelling heeft een pensioenregeling bij Stichting Bedrijfspensioenfonds ABP. Op deze pensioenregeling zijn de bepalingen van de Nederlandse Pensioenwet van toepassing en worden op verplichte of contractuele basis premies betaald door de instelling. ABP hanteert het middelloon als pensioengevende salarisgrondslag. ABP probeert ieder jaar de pensioenen te verhogen met de gemiddelde stijging van de lonen in de sectoren overheid en onderwijs. Wanneer de dekkingsgraad lager is dan 105% vindt er geen indexatie plaats. De premies worden verantwoord als personeelskosten zodra deze verschuldigd zijn. Vooruitbetaalde premies worden opgenomen als overlopende activa indien dit tot een terugstorting leidt of tot een vermindering van toekomstige betalingen. Nog niet betaalde premies worden als verplichting op de balans opgenomen.

Door de kredietcrisis en de dalende rente in het afgelopen jaar bevindt de pensioenuitvoerder, Stichting Bedrijfspensioenfonds ABP, zich per balansdatum 2016 in een reservetekort. De dekkingsgraad (marktwaarde van de beleggingen uitgedrukt in een percentage van de voorziening pensioenverplichtingen volgens de grondslagen van DNB) van het fonds per balansdatum was 96,6%. Het minimaal vereiste eigen vermogen (dekkingsgraad) volgens DNB is 105%. Het vereiste eigen vermogen, gegeven de huidige beleggingsmix, betreft 120%. De pensioenuitvoerder heeft bij DNB een zogenaamd '15/3-herstelplan' ingediend om binnen 3 jaar het eigen vermogen te herstellen tot het vereiste minimum en binnen 15 jaar tot het vereiste eigen vermogen.

## Leasing

De instelling kan financiële en operationele leasecontracten afsluiten. Een leaseovereenkomst waarbij de voor- en nadelen verbonden aan het eigendom van het leaseobject geheel of nagenoeg geheel worden overgedragen, worden aangemerkt als een financiële lease. Alle andere leaseovereenkomsten classificeren als operationele lease. Bij de leaseclassificatie is de economische realiteit van de transactie bepalend en niet zozeer de juridische vorm.

### **Operationele leasing**

Bij de instelling kunnen er leasecontracten bestaan waarbij een groot deel van de voor- en nadelen die aan de eigendom verbonden zijn, niet bij de instelling ligt, waarbij het leaseobject niet wordt geactiveerd. Deze leasecontracten worden verantwoord als operationele leasing. Leasebetalingen uit hoofde van operationele leasing worden, rekening houdend met ontvangen vergoedingen van de lessor, op lineaire basis verwerkt in de staat van baten en lasten over de looptijd van het contract.



## Financiële baten en -lasten

### **Rentebaten en rentelasten**

Rentebaten worden verantwoord in de periode waartoe zij behoren, rekening houdend met de effectieve rentevoet van de desbetreffende actiefpost. Rentelasten en soortgelijke lasten worden verantwoord in de periode waartoe zij behoren.

### **Toelichting op het kasstroomoverzicht**

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode.

De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit de liquide middelen.

### **Bepaling reële waarde**

De reële waarde van een financieel instrument is het bedrag waarvoor een actief kan worden verhandeld of een passief kan worden afgewikkeld tussen ter zake goed geïnformeerde partijen, die tot een transactie bereid en van elkaar onafhankelijk zijn.

De reële waarde van niet-beursgenoteerde financiële instrumenten wordt bepaald door de verwachte kasstromen contant te maken tegen een disconteringsvoet die gelijk is aan de geldende risicovrije marktrente voor de resterende looptijd vermeerderd met krediet- en liquiditeitopslagen.

## Toelichting op de geconsolideerde balans

### VASTE ACTIVA

#### 1.1 Immateriële vaste activa

Het verloop van de immateriële vaste activa is als volgt weer te geven:

Bedragen x € 1.000

	<b>Concessies, vergunningen en rechten van intellectueel eigendom</b>	
	<b>2016</b>	<b>2015</b>
	€	€
<b>Stand per 1 januari</b>		
Aanschafwaarde	731	928
Cum. waardeverminderingen en afschrijvingen	(394)	(530)
Boekwaarde	337	398
<b>Mutaties in de boekwaarde:</b>		
Investerings	406	182
Desinvesterings	(156)	(379)
Afschrijvingen	(275)	(243)
Afschrijvingen desinvesteringen	156	379
Saldo	131	(61)
<b>Stand per 31 december</b>		
Aanschafwaarde	981	731
Cum. waardeverminderingen en afschrijvingen	(513)	(394)
Boekwaarde	468	337
Afschrijvingstermijnen	1-5 jaar	1-5 jaar

Onder concessies, vergunningen en rechten van intellectueel eigendom zijn de kosten verantwoord voor extern aangekochte licenties met een looptijd langer dan een jaar.

## 1.2 Materiële vaste activa

Het verloop van de materiële vaste activa is als volgt weer te geven:

Bedragen x € 1.000

	Grond	Terrein- werkzaam- heden	Gebouwen	Inventaris en apparatuur	Activa in aanleg	Totaal
	€	€	€	€	€	€
<b>Stand per 1 januari 2016</b>						
Aanschafwaarde	2.069	2.229	30.443	7.349	167	42.257
Cum. waardeverminderingen en afschrijvingen	0	(1.411)	(20.710)	(6.009)	0	(28.130)
<b>Boekwaarde</b>	<b>2.069</b>	<b>818</b>	<b>9.733</b>	<b>1.340</b>	<b>167</b>	<b>14.127</b>
<b>Mutaties in de boekwaarde:</b>						
Investerings	0	0	0	675	43	718
Overboeking activa uitvoering	0	0	0	167	(167)	0
Desinvesteringen	0	0	0	(1.571)	0	(1.571)
Afschrijvingen	0	(83)	(1.025)	(818)	0	(1.926)
Afschrijvingen desinvesteringen	0	0	0	1.571	0	1.571
Herwaarderingen	0	0	0	0	0	0
<b>Saldo</b>	<b>0</b>	<b>(83)</b>	<b>(1.025)</b>	<b>24</b>	<b>(124)</b>	<b>(1.208)</b>
<b>Stand per 31 december 2016</b>						
Aanschafwaarde	2.069	2.229	30.443	6.620	43	41.404
Cum. waardeverminderingen en afschrijvingen	0	(1.494)	(21.735)	(5.256)	0	(28.485)
<b>Boekwaarde</b>	<b>2.069</b>	<b>735</b>	<b>8.708</b>	<b>1.364</b>	<b>43</b>	<b>12.919</b>

De boekwaarde van de (deels) buiten gebruik gestelde materiële vaste activa (Panden Madrid en Athabasca) bedraagt 314. Hierover is gedurende 2016 114 afgeschreven. De onroerende zaakbelasting 2016 voor de gebouwen in Heerlen is gebaseerd op een waarde van 11.024 op peildatum 29 februari 2016. De opstallen in Heerlen zijn in 2016 verzekerd voor een waarde van 38.027.

De actuele waarde van de bedrijfsgebouwen en -terreinen is ultimo 2013 door onafhankelijke taxateurs gewaardeerd op 15.156. In 2015 zijn de onlangs gerenoveerde gebouwen Chiba en Bologna opnieuw getaxeerd. De actuele waarde na taxatie in 2015 bedraagt 19.151. De taxaties zijn gebaseerd op de methodiek van desktop taxatie, waarbij de in het verleden uitgevoerde taxatie(s) als basis genomen met de desbetreffende uitgangspunten en er ter plekke een gevelinspectie wordt uitgevoerd.

## Flottende activa

### 1.4 Voorraden

De post voorraad kan als volgt nader worden gespecificeerd:

	31-12-2016		31-12-2015	
	€	€	€	€
Verkrijgingsprijs gebruiksgoederen	1.118		1.158	
Af: Voorziening voor incourantheid	(65)		(177)	
<b>Totaal</b>		<b>1.053</b>		<b>981</b>

De voorraadwaardering op basis van de actuele waarde wijkt niet materieel af van bovenstaande waardering.

### 1.5 Vorderingen

De post vorderingen kan als volgt nader worden gespecificeerd:

	31-12-2016		31-12-2015	
	€	€	€	€
Studenten/deelnemers/cursisten		3.828		3.481
Overige vorderingen		584		739
Vooruitbetaalde kosten	1.137		1.060	
Verstreckte voorschotten	15		9	
Overige	2		8	
Overlopende activa		1.154		1.077
Af: Voorziening wegens oninbaarheid		(168)		(52)
<b>Totaal</b>		<b>5.398</b>		<b>5.245</b>

Onder de vorderingen zijn geen vorderingen opgenomen met een resterende looptijd langer dan een jaar.

Het verloop van de voorziening wegens oninbaarheid is als volgt:

	2016	2015
	€	€
Stand per 1 januari	(52)	(209)
Onttrekking	61	193
Dotatie	(177)	(36)
<b>Stand per 31 december</b>	<b>(168)</b>	<b>(52)</b>

**Debiteuren**

	31-12-2016	31-12-2015
	€	€
Debiteuren Studenten/deelnemers/cursisten	3.828	3.481
Af: voorziening dubieuze debiteuren	(168)	(52)
<b>Totaal</b>	<b>3.660</b>	<b>3.429</b>

**Overige vorderingen**

	31-12-2016	31-12-2015
	€	€
Rente	29	47
Nog te ontvangen subsidiebedragen projecten	336	448
Nog te ontvangen BISS 2016	139	0
Afroep bijdrage EuroMBA 2015	0	119
Overige	80	125
<b>Totaal</b>	<b>584</b>	<b>739</b>

**Vooruitbetaalde kosten**

	31-12-2016	31-12-2015
	€	€
Vooruitbetaalde licenties	213	225
Vooruitbetaald overig	924	835
<b>Totaal</b>	<b>1.137</b>	<b>1.060</b>

De post vooruitbetaalde licenties heeft betrekking op licenties met een looptijd korter dan 1 jaar waardoor deze niet zijn geactiveerd.

**1.7 Liquide middelen**

De post liquide middelen kan als volgt nader worden gespecificeerd:

	31-12-2016	31-12-2015
	€	€
Kasmiddelen	3	6
Tegoeden op bank- en girorekeningen	19.870	22.518
<b>Totaal</b>	<b>19.873</b>	<b>22.524</b>

Er zijn een tweetal bankgaranties afgegeven. Er is een bankgarantie ad 40 door de Open Universiteit aan de Hooge Huys levensverzekeringen afgegeven ten behoeve van de huurovereenkomst van studieceterum Rotterdam en er is een bankgarantie ad 23 door de Open Universiteit aan Achtundfünzigste IFH Geschlossener Immobilienfonds für Holland GmbH & Co. afgegeven ten behoeve van de huurovereenkomst van studieceterum Zwolle.

## 2.1 Eigen vermogen

Het eigen vermogen wordt in de toelichting op de balans in de enkelvoudige jaarrekening nader toegelicht.

## 2.2 Voorzieningen

Het verloop van de voorzieningen kan als volgt worden weergegeven:

Bedragen x € 1.000

Personeels-voorzieningen	WW/BW	Reorganisatie 2008	Reorganisatie 2011	Reorganisatie 2013	Voorziening faculteit MST	Eigen risico WAO/WIA	Jubileum-uitkeringen	Totaal
	€	€	€	€	€	€	€	€
<b>Stand per 1 januari 2016</b>	<b>2.752</b>	<b>113</b>	<b>1.727</b>	<b>4.856</b>	<b>1.393</b>	<b>383</b>	<b>769</b>	<b>11.993</b>
<b>Mutaties:</b>								
Vrijval / Dotaties	186	(47)	(219)	(684)	58	(70)	69	(707)
Onttrekkingen	(659)	(46)	(264)	(810)	(992)	(33)	(100)	(2.904)
Rente mutatie	12	0	4	17	11	1	1	46
<b>Stand per 31 december 2016</b>	<b>2.291</b>	<b>20</b>	<b>1.248</b>	<b>3.379</b>	<b>470</b>	<b>281</b>	<b>739</b>	<b>8.428</b>
<b>Kortlopend deel</b>								
< 1 jaar	1.013	20	272	992	138	49	90	2.574
<b>Middellang deel (2018-2021)</b>								
	1.123	0	848	1.795	314	189	322	4.591
<b>Langlopend deel</b>								
> 5 jaar	155	0	128	592	18	43	327	1.263

### Voorziening WW/BW

De voorzieningen voor WW/BW betreft de verplichting van de OU om medewerkers salaris door te betalen tijdens de periode van ontslag tot het vinden van een nieuwe baan. Aan de voorziening is in 2016 186 gedoteerd in verband met nieuwe verplichtingen. Daarnaast is 659 aan de voorziening onttrokken in verband met uitgaven in 2016 ten behoeve van loondoorbetaling voor oud medewerkers.

### Voorziening reorganisatie

De voorziening reorganisatiekosten betreft de kosten die direct samenhangen met in gang gezette reorganisaties. Alle drie de reorganisatievoorzieningen zijn gevormd na de formalisering van een gedetailleerd plan voor de reorganisatie en na bekendmaking van de plannen aan de betrokkenen. In 2016 is voornamelijk onttrokken (1.120) in verband met afwikkeling van deze verplichtingen.

### Voorziening Faculteit MST

De voorziening voor de faculteit MST heeft betrekking op verplichting voor loondoorbetaling van boventallig personeel en is gevormd na de formalisering van een gedetailleerd plan voor de reorganisatie en na bekendmaking van de plannen aan de betrokkenen. In 2016 is voornamelijk onttrokken (992) in verband met afwikkeling van deze verplichtingen.

**Voorziening eigen risico WAO/WIA**

In 2004 is het besluit genomen om ingaande 2004 eigenrisicodrager voor de wet op de arbeidsongeschiktheid (WAO) te worden. Gedurende 2016 is 33 onttrokken in verband met in rekening gebrachte uitkeringen die onder het eigen risico vallen.

**Voorziening jubileumuitkeringen**

De voorziening jubilea daalt met 30 als gevolg van onttrekking voor uitbetaalde jubileumuitkeringen (100) en dotatie in verband met de samenstelling van het medewerkersbestand (69).

**2.4 Kortlopende schulden**

De post kortlopende schulden kan als volgt nader worden gespecificeerd:

	31-12-2016		31-12-2015	
	€	€	€	€
Vooruitgefactureerde en ontvangen				
termijnen onderhanden werk		2.660		4.345
Crediteuren		3.652		3.781
OCW/EZ		734		1.224
Loonheffing	2.189		2.462	
Omzetbelasting	101		149	
Belastingen en premies sociale verzekeringen		2.290		2.611
Schulden terzake van pensioenen		464		492
Vooruitontvangen cursus- en les gelden	6.925		6.902	
Vooruitontvangen subsidies OCW/EZ geoormerkt	552		451	
Vakantiedagen	1.371		1.733	
Nog te betalen vakantietoelage	865		882	
Nog te ontvangen facturen	875		1.250	
Te betalen accountants- en administratiekosten	38		58	
Vooruitontvangen subsidie LOOK	0		30	
Overige	498		650	
Overige schulden en overlopende passiva		11.117		11.956
<b>Totaal</b>		<b>20.917</b>		<b>24.409</b>

Van de kortlopende schulden heeft een bedrag ad 625 een looptijd langer dan een jaar. Dit bedrag is als volgt opgebouwd:

– Vooruitontvangen bijdrage OCW inzake de reorganisatie 2011	298
– Vooruitontvangen bijdrage OCW inzake de reorganisatie 2013	292
– Vooruitontvangen cursusgeld	35

**OCW/EZ**

Het vooruitontvangen bedrag OCW betreft enerzijds de middels brief OND/ODB-12/3952 U van 3 februari 2012 vooruitontvangen bijdrage OCW inzake de reorganisatie van het Ruud de Moor Centrum (LOOK) 2011 ad 298.

Daarnaast betreft dit de middels brief OND/ODB-13/56289 U van 4 december 2013 vooruitontvangen bijdrage OCW inzake de reorganisatie 2013 van het onderzoekscentrum LOOK ad 436. Hiervan heeft 292 een looptijd langer dan een jaar.

#### Vooruitontvangen cursusgelden

Een bedrag ad 35 betrekking op vooruitontvangen cursusgelden met een looptijd langer dan een jaar.

#### Belastingen en premies sociale verzekeringen

Deze post betreft de afdracht omzetbelasting over het vierde kwartaal van 2016 en loonheffing en sociale lasten over de maand december.

#### Schulden terzake van pensioenen

Deze post betreft de afdracht pensioenpremies over de maand december.

#### Vooruitgefactureerde en ontvangen termijnen Onderhanden werk

	2016	2015
	€	€
Gerealiseerde projectkosten	6.391	5.697
Toegerekende winsten	20	284
Af: Gedeclareerde termijnen	9.071	10.326
<b>Totaal onderhanden projecten</b>	<b>2.660</b>	<b>4.345</b>
Waarde van verricht werk < gefactureerde termijnen	2.660	4.345
Waarde van verricht werk > gefactureerde termijnen	336	448

Het bedrag ad 336 inzake nog te ontvangen subsidiebedragen projecten is verantwoord onder de overige vorderingen 'nog te ontvangen subsidiebedragen projecten'. De gerealiseerde projectkosten zijn niet separaat verantwoord in de staat van baten en lasten, zoals dat voor baten werk derden wel het geval is. Het merendeel van de projectkosten heeft betrekking op lonen en salarissen en zijn aldaar in de staat van baten en lasten verantwoord.



## Overzicht geormerkte subsidies OCW en EL&I (RJ 660, model G)

G1 Verantwoording van subsidies zonder verrekeningsclausule

(Regeling ROS art.13, lid 2 sub a en EL&I regelingen betrekking hebbend op de EL&I subsidies)

Omschrijving	Toewijzing		Bedrag van toewijzing EUR	Ontvangen t/m verslagjaar EUR	De prestatie is ultimo verslagjaar conform de subsidiebeschikking (aankruisen wat van toepassing is)	
	Kenmerk	Datum			Geheel uitgevoerd en afgerond	Nog niet geheel uitgevoerd
Besluit vergoeding kosten	OND/ODB-13/56289U	4 december 2013	10.500	10.500	<input type="checkbox"/>	X
<b>Totaal</b>			<b>10.500</b>	<b>10.500</b>		

## Niet uit de balans blijvende rechten en verplichtingen

### Aansprakelijkheid en garanties

Er zijn een tweetal bankgaranties afgegeven. Hiervoor wordt verwezen naar de toelichting op de liquide middelen 1.7.

### Voorwaardelijke verplichtingen

De Open Universiteit staat garant voor de financiële positie van OU Holding BV en haar deelnemingen.

### (Meerjarige) financiële verplichtingen

De niet uit de balans blijvende verplichtingen bij de Open Universiteit betreffen de verplichtingen uit hoofde van operationele lease van kopieerapparatuur voor een totaalbedrag van 23. Deze verplichting heeft een resterende looptijd < 1 jaar.

Daarnaast zijn huurcontracten afgesloten ten behoeve van de huisvesting van de studiecetra. De totale huurverplichting bedraagt 2.488. De resterende looptijd kan als volgt worden gespecificeerd:

	EUR
Niet langer dan 1 jaar	1.105
Tussen 1 en 5 jaar	1.306
Langer dan 5 jaar	77
	<hr/> 2.488

De operationele kosten worden lineair verspreid over de looptijd van de overeenkomst in de staat van baten en lasten verwerkt.

## Financiële instrumenten en risicobeheersing

### Algemeen

De instelling maakt in de normale bedrijfsuitoefening gebruik van uiteenlopende financiële instrumenten die de instelling blootstelt aan markt-, valuta-, rente-, kasstroom-, krediet- en liquiditeitsrisico. Om deze risico's te beheersen heeft de instelling een beleid inclusief een stelsel van limieten en procedures opgesteld om de risico's van onvoorspelbare ongunstige ontwikkelingen op de financiële markten en daarmee de financiële prestaties van de instelling te beperken.

De instelling zet geen afgeleide financiële instrumenten in om risico's te beheersen.

### Markt- en prijsrisico

De instelling belegt niet in effecten en loopt derhalve geen significante prijsrisico's.

### *Valutarisico*

De instelling is voornamelijk werkzaam in Nederland en loopt derhalve geen significante valutarisico's.

### *Rente- en kasstroomrisico*

De instelling loopt renterisico over de rentedragende vorderingen (liquide middelen).

Voor vorderingen met variabele renteaftspraken loopt de instelling risico ten aanzien van toekomstige kasstromen; met betrekking tot vastrentende vorderingen loopt de instelling risico's over de reële waarde als gevolg van wijzigingen in de marktrente.

Met betrekking tot de vorderingen worden geen financiële derivaten met betrekking tot renterisico gecontracteerd.

### Kredietrisico

De onderneming loopt kredietrisico over vorderingen opgenomen onder handels- en overige vorderingen. Het kredietrisico is geconcentreerd bij een groot aantal tegenpartijen (of economisch verbonden tegenpartijen). De hoogste individuele vordering bedraagt 138. Met deze tegenpartijen bestaat een lange relatie; zij hebben altijd tijdig aan hun betalingsverplichtingen voldaan.

### Liquiditeitsrisico

De instelling maakt op dit moment geen gebruik van bancaire kredietfaciliteiten. Voor zover noodzakelijk, zullen nadere zekerheden worden verstrekt aan de bank voor beschikbare kredietfaciliteiten.

De instelling bewaakt de liquiditeitspositie door middel van opvolgende liquiditeitsbegrotingen. Het management ziet erop toe dat voor de instelling steeds voldoende liquiditeiten beschikbaar zijn om aan de verplichtingen te kunnen voldoen.

### Reële waarde

De reële waarde van in de balans opgenomen financiële instrumenten verantwoord onder kasmiddelen, kortlopende vorderingen en schulden e.d. benadert de boekwaarde daarvan.

## Toelichting op de geconsolideerde staat van baten en lasten

### Algemeen

Voor een analyse van de realisatie 2016 ten opzichte van de begroting 2016 en ten opzichte van de realisatie 2015 wordt verwezen naar de tekst opgenomen na de staat van baten en lasten opgenomen op pagina 87.

### BATEN

#### 3.1 Rijksbijdrage OCW

Deze post kan als volgt nader worden gespecificeerd:

	2016	Begroting 2016	2015
	€	€	€
3.1.1 Rijksbijdrage OCW	39.667	38.525	39.443
<b>Totaal rijksbijdragen</b>	<b>39.667</b>	<b>38.525</b>	<b>39.443</b>

##### 3.1.1 Rijksbijdrage OCW

De totaal verantwoorde rijksbijdrage van 39.667 bestaat enerzijds uit de lumpsum rijksbijdrage voor het jaar 2016 van 38.966 en anderzijds voor 701 uit de realisatie van Geesteswetenschappen.

De lumpsumvergoeding betreft de toegekende rijksbijdrage en prestatiebekostiging conform brief d.d. 20 december 2016 kenmerk 2016/2/375402 voor een bedrag van 38.966.

Verder heeft een bedrag van 701 betrekking op Geesteswetenschappen. Voor dit deel van de rijksbijdrage is een reserve gevormd die geleidelijk naar voortgang van de werkzaamheden vrijvalt in de exploitatie.

#### 3.2 Overige overheidsbijdragen en -subsidies

Deze post is als volgt nader te specificeren:

	2016	Begroting 2016	2015
	€	€	€
Subsidie LOOK	0	0	817
<b>Totaal overige overheidsbijdragen en -subsidies</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>817</b>

**Subsidie LOOK**

Deze post betreft de subsidie toegekend middels brief OND/ODB-14/10395 U van 29 januari 2014 ad 1.937. De subsidie is verleend voor de uitvoering van activiteiten in het kader van de verdere professionalisering van de leraar in de periode van 1 januari 2014 tot en met 31 december 2015. Ultimo 2014 is een bedrag ad 817 als schuld opgenomen op de balans. Dit bedrag is in 2015 volledig gerealiseerd en verantwoord.

**3.3 Cursus-, les- en examengelden**

Deze post kan als volgt nader worden gespecificeerd:

	2016	Begroting 2016	2015
	€	€	€
Startpakket	0	0	1.464
Inschrijvingen	13.010	12.298	9.469
Commerciële opleidingen	2.534	3.399	4.210
Inschrijfgelden (oude regime)	(1)	0	313
Kortingsregeling KCOU	(421)	(241)	(362)
Overige kortingen	(1)	0	0
Overige kortingen (oude regime)	(4)	0	(5)
Tentamengelden	11	484	210
Vrijstellingsverzoeken	298	287	287
Vrijval/(dotatie) vooruitontvangen cursusgelden	409	0	1.017
<b>Totaal cursus-, les-, en examengelden</b>	<b>15.835</b>	<b>16.227</b>	<b>16.603</b>

**Specificatie cursus-, les- en examengelden naar hoofdkostenplaatsen**

	2016	2015
	€	€
<b>Afdeling</b>		
Cultuur- en Rechtswetenschappen	5.259	4.774
Management, Science & Technology	6.029	6.513
Psychologie en onderwijswetenschappen	4.558	4.299
<b>Totaal faculteiten</b>	<b>15.846</b>	<b>15.586</b>
Overig	(11)	1.017
<b>Totaal</b>	<b>15.835</b>	<b>16.603</b>

### 3.4 Baten werk in opdracht van derden

Deze post kan als volgt nader worden gespecificeerd:

	2016		Begroting 2016		2015	
	€	€	€	€	€	€
Contractonderwijs		909		823		842
Internationale organisaties	1.318		1.261		1.091	
Nationale overheden	1.656		857		1.467	
NWO/NRO/ZonMW	331		506		533	
KWF	314		327		357	
Aids Fonds	53		47		113	
Non-profit organisaties	42		33		47	
Contractonderzoek		3.714		3.031		3.608
Overige baten werk in opdracht van derden		713		113		275
<b>Totaal baten werk in opdracht van derden</b>		<b>5.336</b>		<b>3.967</b>		<b>4.725</b>

### 3.5 Overige baten

Deze post kan als volgt nader worden gespecificeerd:

	2016	Begroting 2016	2015
	€	€	€
Detachering personeel	433	274	221
Inkomsten auteursrechten	63	45	46
Verhuur onroerend goed	367	227	370
BTW pro rata regeling	89	60	62
Opbrengst bedrijfsrestaurant	94	80	117
Bijdrage Phd program	195	281	208
Kies op Maat	57	0	122
IASL 2015	0	0	109
Overige posten	346	98	357
<b>Totaal overige baten</b>	<b>1.644</b>	<b>1.065</b>	<b>1.612</b>

In bovenstaande specificatie zijn onder de overige posten enkel opbrengsten beneden 50 verantwoord.

## LASTEN

### 4.1 Personele lasten

De personele lasten kunnen als volgt worden gespecificeerd:

	2016	Begroting 2016	2015
	€	€	€
Brutolonen en salarissen	31.182	32.046	30.924
Sociale lasten en pensioenpremies	7.677	7.871	7.595
<b>4.1.1 Lonen en salarissen</b>	<b>38.859</b>	<b>39.917</b>	<b>38.519</b>
Mutatie voorzieningen	(799)	382	(373)
Inhuur derden regulier	4.549	2.862	4.908
Overige	626	1.385	1.002
<b>4.1.2 Overige personele lasten</b>	<b>4.376</b>	<b>4.629</b>	<b>5.537</b>
<b>Totaal</b>	<b>43.235</b>	<b>44.546</b>	<b>44.056</b>

Bovenstaande posten kunnen als volgt nader worden gespecificeerd:

	2016	Begroting 2016	2015
	€	€	€
<b>Brutolonen en salarissen</b>			
Salarissen	26.394	27.063	26.116
Vakantietoelagen	2.168	2.221	2.143
Overige toelagen	2.620	2.762	2.665
<b>Totaal beloning voor arbeid</b>	<b>31.182</b>	<b>32.046</b>	<b>30.924</b>

	2016	Begroting 2016	2015
	€	€	€
<b>Sociale lasten en pensioenpremies</b>			
Pensioenpremies	4.251	4.495	4.337
Overige sociale lasten	3.426	3.376	3.258
<b>Totaal sociale lasten</b>	<b>7.677</b>	<b>7.871</b>	<b>7.595</b>

De pensioenregeling betreft een toegezegde-pensioenregeling, welke verwerkt is als een toegezegde-bijdrageregeling. Het pensioen is toegekend op basis van het middelloonstelsel en is ondergebracht bij het ABP/Loyalis. De Open Universiteit heeft in het geval van een tekort geen verplichting tot het voldoen van aanvullende bijdragen, anders dan hogere toekomstige premies.

	Begroting		
	2016	2016	2015
	€	€	€
<b>Mutatie voorzieningen</b>			
Dotatie WW/ BW voorziening	198	269	872
Dotatie reorganisatie voorziening 2008	(47)	0	5
Dotatie reorganisatie voorziening 2011	(215)	0	(19)
Dotatie reorganisatie voorziening 2013	(667)	0	(649)
Dotatie voorziening faculteit MST 2014	69	0	39
Dotatie eigen risico WAO voorziening	(69)	0	(93)
Dotatie jubileumuitkeringen	70	113	(91)
	(661)	382	64
Vrijval bijdrage OCW inzake de reorganisatie 2013 van het onderzoekscentrum LOOK	(138)	0	(437)
	(799)	382	(373)

De gemiddelde formatie nam af van 534 fte ultimo 2015 tot 521 fte ultimo 2016, hetgeen overeenkomt met een daling van 2,4% (fte zijn excl. stagiaires).

#### Personele lasten en fte-verdeling gesplitst naar hoofdkostenplaats

	Rekening	Rekening	Bezetting	Bezetting
	2016	2015	31-12-2016	31-12-2016
	x € 1.000	x € 1.000	WP fte	OBP fte
<b>Afdeling</b>				
Cultuur- en Rechtswetenschappen	6.075	6.266	61	13
Management, Science & Technology	8.077	7.915	79	22
Psychologie en onderwijswetenschappen	11.834	11.497	111	36
	25.986	25.678	251	71
Totaal overige afdelingen	13.499	13.843	8	185
	39.485	39.521	259	256
			2015: 271	2015: 260
			(fte zijn excl. stagiaires)	
Mutatie voorzieningen	(799)	(373)		
Inhuur derden	4.549	4.908		
	43.235	44.056		



## WNT-verantwoording 2016 Open Universiteit

Per 1 januari 2013 is de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) ingegaan. Deze verantwoording is opgesteld op basis van de volgende op de Open Universiteit van toepassing zijnde regelgeving: Bezoldigingsmaxima 2016 voor Onderwijs.

Het bezoldigingsmaximum in 2016 voor de Open Universiteit is 152. Dit geldt naar rato van de duur en/of omvang van het dienstverband. Voor topfunctionarissen zonder dienstbetrekking geldt met ingang van 1 januari 2016 voor de eerste 12 kalendermaanden een afwijkende normering, zowel voor de duur van de opdracht als voor het uurtarief.

### 1a. Leidinggevende topfunctionarissen en gewezen topfunctionarissen met dienstbetrekking.

Bedragen x € 1

	mr. A.D. van der Feltz	drs. S.P. van den Eijnden	prof. mr. A. Oskamp
Functiegegevens	Voorzitter College van bestuur	Voorzitter College van bestuur	Rector magnificus
Aanvang en einde functievulling in 2016	1/6 - 31/12	1/1 - 1/3	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband (in fte)	1,0	1,0	1,0
Gewezen topfunctionaris?	nee	nee	nee
(Fictieve) dienstbetrekking?	ja	ja	ja
<b>Individueel WNT-maximum</b>	<b>88.666</b>	<b>25.333</b>	<b>152.000</b>
Beloning	79.430	29.513	152.949
Belastbare onkostenvergoedingen	-	-	-
Beloningen betaalbaar op termijn	8.859	2.603	15.452
<i>Subtotaal</i>	<i>88.289</i>	<i>32.116</i>	<i>168.401</i>
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	-	-	-
<b>Totaal bezoldiging</b>	<b>88.289</b>	<b>32.116</b>	<b>168.401</b>
Verplichte motivering indien overschrijding	0	6.783	16.401
		Overgangsrecht van toepassing	Overgangsrecht van toepassing
<b>Gegevens 2015</b>			
Aanvang en einde functievulling in 2015	n.v.t.	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband 2015 (in fte)	0,0	1,0	1,0
Beloning	-	177.231	156.583
Belastbare onkostenvergoedingen	-	-	-
Beloningen betaalbaar op termijn	-	16.401	16.066
<b>Totaal bezoldiging 2015</b>	<b>-</b>	<b>193.632</b>	<b>172.649</b>

**1c. Toezichthoudende topfunctionarissen**

Bedragen x € 1

	<b>mw. mr. A.H. Brouwer-Korf</b>	<b>drs. R.M. Smit</b>	<b>prof. dr. ir. J.M.L. van Engelen</b>	<b>drs. Ph.F. M. Raets</b>	<b>mw. prof. dr. V. Evers</b>	<b>mw. dr. E.M.M. de Brabander</b>	<b>drs. P. Valks</b>
Functiegegevens	Voorzitter	Lid Voorzitter (vanaf 1-2 voorzitter)	Lid	Lid	Lid	Lid	Lid
Aanvang en einde functie- vervulling in 2016	1/1 - 31/1	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/2 - 31/12	n.v.t.
<b>Individueel WNT-maximum*</b>	2.299	26.822	18.392	18.392	18.392	16.859	-
Beloning	1.840	20.756	13.944	14.722	14.538	13.376	-
Belastbare onkostenvergoedingen	-	-	-	-	-	-	-
Beloningen betaalbaar op termijn	-	-	-	-	-	-	-
<i>Subtotaal</i>	<i>1.840</i>	<i>20.756</i>	<i>13.944</i>	<i>14.722</i>	<i>14.538</i>	<i>13.376</i>	-
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	-	-	-	-	-	-	-
<b>Totaal bezoldiging*</b>	<b>1.840</b>	<b>20.756</b>	<b>13.944</b>	<b>14.722</b>	<b>14.538</b>	<b>13.376</b>	-
Verplichte motivering indien overschrijding	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
<b>Gegevens 2015</b>							
Aanvang en einde functie- vervulling in 2015	1/1 - 31/12	1/12 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/12 - 31/12	n.v.t.	1/1 - 1/12
Beloning	22.117	1.162	13.944	14.879	1.162	-	12.782
Belastbare onkostenvergoedingen	-	-	-	-	-	-	-
Beloningen betaalbaar op termijn	-	-	-	-	-	-	-
<b>Totaal bezoldiging 2015</b>	<b>22.117</b>	<b>1.162</b>	<b>13.944</b>	<b>14.879</b>	<b>1.162</b>	<b>0</b>	<b>12.782</b>

\* De individuele WNT maxima evenals de verantwoorde bedragen zijn inclusief BTW indien van toepassing.

**Overige rapportageverplichtingen op grond van de WNT**

Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen met dienstbetrekking die in 2016 een bezoldiging boven het individuele WNT-maximum hebben ontvangen. Er zijn in 2016 geen ontslaguitkeringen betaald aan overige functionarissen die op grond van de WNT dienen te worden vermeld, of die in eerdere jaren op grond van de WOPT of de WNT vermeld zijn of hadden moeten worden.

De bezoldiging van de CvB-leden is vanaf 2002 gebaseerd op de landelijk ingevoerde HAY-systematiek.

Bovenvermelde bezoldigingen en vergoedingen zijn inbegrepen in de personele lasten van de overige afdelingen.

## 4.2 Afschrijvingen

De afschrijvingen kunnen als volgt nader worden gespecificeerd:

	2016	Begroting 2016	2015
	€	€	€
4.2.1 Afschrijving immateriële vaste activa	275	219	243
4.2.2 Afschrijving materiële vaste activa	1.928	2.013	2.092
<b>Totaal afschrijvingen</b>	<b>2.203</b>	<b>2.232</b>	<b>2.335</b>

Bovenstaande posten kunnen als volgt nader worden gespecificeerd:

### 4.2.1 Afschrijving immateriële vaste activa

	2016	Begroting 2016	2015
	€	€	€
Afschrijving concessies, vergunningen en rechten van intellectueel eigendom	275	219	243
<b>Totaal afschrijvingen immateriële vaste activa</b>	<b>275</b>	<b>219</b>	<b>243</b>

### 4.2.2 Afschrijving materiële vaste activa

	2016	Begroting 2016	2015
	€	€	€
Afschrijving gebouwen en terreinwerkzaamheden	1.109	1.178	1.269
Afschrijving apparatuur en inventaris	819	835	823
<b>Tussentelling</b>	<b>1.928</b>	<b>2.013</b>	<b>2.092</b>
Af/Bij: boekwinst c.q. boekverlies desinvesteringen	0	0	0
<b>Totaal afschrijvingen materiële vaste activa</b>	<b>1.928</b>	<b>2.013</b>	<b>2.092</b>

### 4.3 Huisvestingslasten

Deze post kan als volgt nader worden gespecificeerd:

	2016	Begroting 2016	2015
	€	€	€
4.3.1 Huur	1.243	1.248	1.246
4.3.2 Verzekeringen	53	65	67
4.3.3 Onderhoud- en exploitatievoorzieningen	332	386	344
4.3.4 Energie en water	285	300	296
4.3.5 Schoonmaakkosten	319	340	330
4.3.6 Heffingen	72	75	78
4.3.7 Overige huisvestingslasten	113	128	111
<b>Totaal huisvestingslasten</b>	<b>2.417</b>	<b>2.542</b>	<b>2.472</b>

### 4.4 Overige lasten

Deze post kan als volgt nader worden gespecificeerd:

	2016	Begroting 2016	2015
	€	€	€
4.4.1 Administratie- en beheerslasten	749	785	1.029
4.4.2 Duurzame aanschaffingen	158	77	162
4.4.2 Materiaalgebonden lasten	1.428	1.525	1.642
4.4.3 Dotaties voorzieningen	177	0	37
4.4.4 Algemene kosten	8.596	8.165	8.830
<b>Totaal overige lasten</b>	<b>11.108</b>	<b>10.552</b>	<b>11.700</b>

Bovenstaande posten kunnen als volgt nader worden gespecificeerd:

	2016	Begroting 2016	2015
	€	€	€
<b>Administratie- en beheerslasten</b>			
Representatiekosten	90	120	158
Consumpties op de werkplek	110	89	117
Fotokopieerkosten	184	170	223
Vergaderkosten	206	257	336
Mobiele telefonie	78	73	96
Overige materiaalgebonden lasten	81	76	99
<b>Totaal administratie- en beheerslasten</b>	<b>749</b>	<b>785</b>	<b>1.029</b>

	2016	Begroting 2016	2015
	€	€	€
<b>Materiaal gebonden lasten</b>			
Verbruik cursusmaterialen	1.126	1.415	1.361
Overige materiaalgebonden lasten	302	110	281
<b>Totaal materiaalgebonden lasten</b>	<b>1.428</b>	<b>1.525</b>	<b>1.642</b>

	2016	Begroting 2016	2015
	€	€	€
<b>Dotaties voorzieningen</b>			
Dotatie voorziening debiteuren	177	0	37
Dotatie voorziening overige vorderingen	0	0	0
	0		
<b>Totaal dotaties voorzieningen</b>	<b>177</b>	<b>0</b>	<b>37</b>

	2016	Begroting 2016	2015
	€	€	€
<b>Algemene kosten</b>			
Reis- en verblijfkosten	796	557	979
Computerkosten	1.876	1.878	1.774
Publiciteit en voorlichting	1.275	1.448	1.401
Honoraria derden en advieskosten	2.692	1.446	2.553
Overige algemene kosten	1.957	2.836	2.123
<b>Totaal algemene kosten</b>	<b>8.596</b>	<b>8.165</b>	<b>8.830</b>

De overige algemene kosten kunnen als volgt nader worden gespecificeerd:

	2016	Begroting 2016	2015
	€	€	€
<b>Overige algemene kosten</b>			
Samenwerkingskosten UM	817	825	802
Contributies, bijdragen en lidmaatschappen	334	225	390
Porti- en vrachtkosten	452	429	433
Kosten bedrijfsrestaurant	82	90	102
Overige algemene kosten	272	1.267	396
<b>Totaal overige algemene kosten</b>	<b>1.957</b>	<b>2.836</b>	<b>2.123</b>

### Toelichting accountants honoraria

In het boekjaar en voorgaand boekjaar zijn de volgende bedragen aan accountants honoraria ten laste van het resultaat gebracht:

	KPMG Accountant 2016 €	Overig KPMG 2016 €	Totaal KPMG 2016 €
Onderzoek van de jaarrekening	96	0	96
Onderzoek prestatieafspraken	5	0	5
Werkzaamheden ten behoeve van overige verklaringen	48	0	48
Adviesdiensten op fiscaal terrein	0	61	61
Andere niet-controlediensten	31	0	31
<b>Totaal honoraria betaald aan de externe accountant</b>	<b>180</b>	<b>61</b>	<b>241</b>

	KPMG Accountant 2015 €	Overig KPMG 2015 €	Totaal KPMG 2015 €
Onderzoek van de jaarrekening	78	0	78
Onderzoek prestatieafspraken	10	0	10
Werkzaamheden ten behoeve van overige verklaringen	44	0	44
Adviesdiensten op fiscaal terrein	0	60	60
Andere niet-controlediensten	61	0	61
<b>Totaal honoraria betaald aan de externe accountant</b>	<b>193</b>	<b>60</b>	<b>253</b>

De bedragen zijn opgenomen onder de post honoraria derden en advieskosten ad 2.692 (in 2015 2.553).

Bovenstaande honoraria betreffen uitsluitend de werkzaamheden die bij de instelling en de in de consolidatie betrokken maatschappijen zijn uitgevoerd door accountantsorganisaties en externe accountants zoals bedoeld in art. 1, lid 1 Wta (Wet toezicht accountantsorganisaties) en de in rekening gebrachte honoraria van het gehele netwerk waartoe de accountantsorganisatie behoort.

### Specificatie overige lasten naar hoofdkostenplaatsen

	Rekening 2016 x € 1.000	Rekening 2015 x € 1.000
<b>Afdeling</b>		
Cultuur- en Rechtswetenschappen	989	1.117
Management, Science & Technology	1.660	1.449
Psychologie en onderwijswetenschappen	1.601	1.997
<b>Totaal faculteiten</b>	<b>4.250</b>	<b>4.563</b>
Totaal overige afdelingen	6.858	7.137
<b>Totaal</b>	<b>11.108</b>	<b>11.700</b>

## 5 Financiële baten en lasten

Deze post kan als volgt nader worden gespecificeerd:

	2016	Begroting	2015
	2016	2016	2015
	€	€	€
Rentebaten	35	88	108
<b>Saldo financiële baten en lasten</b>	<b>35</b>	<b>88</b>	<b>108</b>

## Verbonden partijen

Onder transacties wordt verstaan een overdracht van middelen, diensten of verplichtingen, ongeacht of er een bedrag in rekening is gebracht. De bezoldiging van de bestuurders en commissarissen is opgenomen op pagina 120 (WNT).

Er hebben zich geen transacties met verbonden partijen voorgedaan op niet-zakelijke grondslag.

Verbonden partijen (model E):

Bedragen x € 1.000

Naam	Juridische vorm	Statutaire zetel	Code activiteiten	Eigen vermogen 31-12-2016 €	Resultaat 2016 €	Art 2:403 BW Ja/nee	Deel- name %	Conso- lidatie Ja/Nee
OU Holding BV	BV	Heerlen	4	100	0	Nee	100	Ja
Open Universiteit Diensten BV	BV	Heerlen	4	10	0	Nee	100	Ja
Open Universiteit Deelnemingen BV	BV	Heerlen	1	76	0	Nee	100	Ja
Bedrijfsopleidingen BV LEX BV	BV	Heerlen	4	11	0	Nee	100	Ja



## Enkelvoudige balans per 31 december 2016

Na voorstel resultaatbestemming

Bedragen x € 1.000

	31-12-2016	31-12-2015
	€	€
<b>ACTIVA</b>		
<b>Vaste activa</b>		
1.1 Immateriële vaste activa	468	337
1.2.1 Materiële vaste activa		
1.2.1 Gebouwen en terreinen	11.512	12.620
1.2.2 Inventaris en apparatuur	1.364	1.340
1.2.4 Activa in aanleg	43	167
	12.919	14.127
1.3 Financiële vaste activa	101	101
<b>Vlottende activa</b>		
1.4 Voorraden	1.053	981
1.5 Vorderingen		
1.5 Debiteuren	3.660	3.429
1.5.7 Overige vorderingen	584	739
1.5.8 Overlopende activa	1.154	1.077
	5.398	5.245
1.7 Liquide middelen	19.761	22.404
<b>Totaal activa</b>	<b>39.700</b>	<b>43.195</b>

	31-12-2016	31-12-2015
	€	€
<b>PASSIVA</b>		
<b>2.1 Eigen vermogen</b>		
2.1.1 Algemene reserve (publiek)	10.762	7.180
2.1.1 Algemene reserve (privaat)	(408)	(408)
2.1.2 Bestemmingsreserve (publiek)	0	0
2.1.4 Bestemmingsfonds (publiek)	0	28
	<u>10.354</u>	<u>6.800</u>
<b>2.2 Voorzieningen</b>	8.428	11.993
<b>2.4 Kortlopende schulden</b>		
2.4.3 Crediteuren	3.652	3.781
2.4.6 Rekening-courant verbonden ondernemingen	0	0
2.4.7 Belastingen en sociale premies	2.754	3.103
2.4.10 Overlopende passiva	14.512	17.518
	<u>20.918</u>	<u>24.402</u>
<b>Totaal passiva</b>	<u>39.700</u>	<u>43.195</u>

## Enkelvoudige staat van baten en lasten 2016

Bedragen x € 1.000

	Begroting 2017	Rekening 2016	Begroting 2016	Rekening 2015
	€	€	€	€
<b>Baten</b>				
3.1 Rijksbijdrage OCW	41.988	39.667	38.525	39.443
3.2 Overige overheidsbijdragen en subsidies	0	0	0	817
3.3 Cursus-, les- en examengelden	17.008	15.835	16.227	16.603
3.4 Baten werk in opdracht van derden	3.171	5.336	3.967	4.725
Resultaat deelneming	0	0	0	(11)
3.5 Overige baten	854	1.644	1.065	1.612
<b>Totaal baten</b>	<b>63.021</b>	<b>62.482</b>	<b>59.784</b>	<b>63.189</b>
<b>Lasten</b>				
4.1 Personele lasten	46.032	43.235	44.546	44.056
4.2 Afschrijvingen	2.150	2.203	2.232	2.335
4.3 Huisvestingslasten	2.491	2.417	2.542	2.471
4.4 Overige lasten	11.171	11.108	10.552	11.690
<b>Totaal lasten</b>	<b>61.844</b>	<b>58.963</b>	<b>59.872</b>	<b>60.552</b>
<b>Saldo baten en lasten</b>	<b>1.177</b>	<b>3.519</b>	<b>(88)</b>	<b>2.637</b>
5 Financiële baten en lasten	39	35	88	108
<b>Resultaat</b>	<b>1.216</b>	<b>3.554</b>	<b>0</b>	<b>2.745</b>

## Grondslagen voor de waardering van activa en passiva en voor resultaatbepaling

### Algemeen

De enkelvoudige jaarrekening maakt deel uit van de jaarrekening 2016 van de instelling. Voor zover posten uit de enkelvoudige balans en de enkelvoudige staat van baten en lasten hierna niet nader zijn toegelicht, wordt verwezen naar de toelichting op de geconsolideerde balans en staat van baten en lasten.

De grondslagen van waardering en van resultaatbepaling voor de enkelvoudige jaarrekening en de geconsolideerde jaarrekening zijn gelijk.

Voor de grondslagen van de waardering van activa en passiva en voor de bepaling van het resultaat wordt verwezen naar de op pagina 91 tot en met 104 opgenomen toelichting op de geconsolideerde balans en staat van baten en lasten.

### Financiële vaste activa

Deelnemingen waarin invloed van betekenis op het zakelijke en financiële beleid kan worden uitgeoefend, worden gewaardeerd volgens de vermogensmutatiemethode op basis van de nettovermogenswaarde.

Bij de bepaling van de nettovermogenswaarde worden de waarderingsgrondslagen van de instelling gehanteerd; voor deelnemingen waarvan onvoldoende gegevens beschikbaar zijn voor aanpassing aan deze grondslagen, wordt uitgegaan van de waarderingsgrondslagen van de desbetreffende deelneming.

Deelnemingen met een negatieve nettovermogenswaarde worden op nihil gewaardeerd. Wanneer de instelling geheel of ten dele garant staat voor de schulden van de betreffende deelneming, dan wel de feitelijke verplichting heeft de deelneming (voor haar aandeel) in staat te stellen tot betaling van haar schulden, wordt een voorziening gevormd. Deze voorziening wordt primair ten laste van de vorderingen op deze deelneming gevormd en voor het overige onder de voorzieningen ter grootte van het aandeel in de door de deelneming geleden verliezen, dan wel voor de verwachte betalingen door de instelling ten behoeve van deze deelneming.

#### **Resultaat deelnemingen**

Het aandeel in het resultaat van ondernemingen waarin wordt deelgenomen omvat het aandeel van de instelling in de resultaten van deze deelnemingen. Resultaten op transacties waarbij overdracht van activa en passiva tussen de instelling en haar deelnemingen en tussen deelnemingen onderling heeft plaatsgevonden, zijn geëlimineerd voor zover deze als niet gerealiseerd kunnen worden beschouwd.

## Toelichting op de enkelvoudige balans en staat van baten en lasten

### 1.3 Financiële vaste activa

Het verloop van de financiële vaste activa kan als volgt worden gespecificeerd:

	Groepsmaatschappijen	
	2016	2015
	€	€
Stand per 1 januari	101	0
Dotatie voorziening deelneming	0	(16)
Resultaat deelnemingen	0	(11)
Overige mutaties	0	128
<b>Stand per 31 december</b>	<b>101</b>	<b>101</b>

#### Deelnemingen

De geconsolideerde balans en staat van baten en lasten omvat naast de cijfers van de Open Universiteit ook de gegevens van de 5 hierna genoemde deelnemingen.

De belangen van de instelling in andere maatschappijen zijn als volgt verdeeld:

Naam, vestigingsplaats	Aandeel in geplaatst kapitaal in %
OU Holding BV, Heerlen	100%
Open Universiteit Diensten BV, Heerlen	100%
Open Universiteit Deelnemingen BV, Heerlen	100%
Open Universiteit Bedrijfsopleidingen BV, Heerlen	100%
LEX BV, Heerlen	100%

### 1.5 Debiteuren

	31-12-2016	31-12-2015
	€	€
Debiteuren Studenten/deelnemers/cursisten	3.660	3.429
Vorderingen op groepsmaatschappijen	0	0
<b>Totaal</b>	<b>3.660</b>	<b>3.429</b>

## Rekening-courant verbonden ondernemingen

In 2015 is besloten de rekening-courant verhoudingen tussen de Open Universiteit en haar deelnemingen af te wikkelen. De reden hiervoor is gelegen in het feit dat dit tot 1 januari 2016 vrijgesteld van vennootschapsbelasting kon worden afgewikkeld.

### 2.1 Eigen vermogen

Bedragen x € 1.000

	Stand per 1 januari 2016	Resultaat	Overige mutaties 2016	Stand per 31 december 2016
	€	€	€	€
<b>Algemene reserve</b>				
2.1.1 Algemene reserve				
Publiek	7.180	3.554	28	10.762
Privaat	(408)	0	0	(408)
	6.772	3.554	28	10.354
<b>Bestemmingsfonds</b>				
2.1.4 Bestemmingsfonds(publiek)				
Promotiefonds LOOK	28	0	(28)	0
	28	0	(28)	0
<b>Stand per 31 december 2016</b>	<b>6.800</b>	<b>3.554</b>	<b>0</b>	<b>10.354</b>

Het verschil tussen het geconsolideerd en enkelvoudig vermogen is het gevolg van de afhandeling van de rekening-courant posities met de OU deelnemingen in 2015..

### Algemene reserve (publiek)

Het verloop van de algemene reserve in 2015 kan als volgt worden weergegeven:

	2016 x € 1.000	2015 x € 1.000
Stand per 1 januari	7.180	4.369
Bij/af: overboeking van c.q. naar bestemmingsreserve/fonds	28	67
Bij/af: overige mutaties	0	(12)
Bij/af: exploitatiesaldo	3.554	2.756
<b>Stand per 31 december</b>	<b>10.762</b>	<b>7.180</b>

## Algemene reserve (privaat)

Het verloop van de algemene reserve in 2016 kan als volgt worden weergegeven:

	2016 x € 1.000	2015 x € 1.000
Stand per 1 januari	(408)	(397)
Bij/af: exploitatiesaldo	0	(11)
<b>Stand per 31 december</b>	<b>(408)</b>	<b>(408)</b>

## Bestemmingsfonds

*Bestemmingsfonds Promotiefonds LOOK (publiek)*

Het verloop van het bestemmingsfonds in 2016 kan als volgt worden weergegeven:

	2016 x € 1.000	2015 x € 1.000
Stand per 1 januari	28	95
Dotatie	0	0
Onttrekking	(28)	(67)
<b>Stand per 31 december</b>	<b>0</b>	<b>28</b>

## 2.2 Voorzieningen

Het verloop van deze post in 2016 is als volgt weer te geven:

Bedragen x € 1.000

	<b>Personeelsvoorzieningen</b> €
Stand per 1 januari 2016	11.993
Mutaties	(3.565)
<b>Stand per 31 december 2016</b>	<b>8.428</b>

### 2.4.3 Crediteuren

	31-12-2016	31-12-2015
	€	€
Crediteuren	3.652	3.781
Schulden aan groepsmaatschappijen	0	0
<b>Totaal</b>	<b>3.652</b>	<b>3.781</b>

### Resultaat deelneming

De opbrengst deelneming kan als volgt worden gespecificeerd:

	2016	Begroting 2016	2015
	€	€	€
OU Holding BV	0	0	(11)
<b>Totaal</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>(11)</b>



## Ondertekening door College van bestuur voor akkoord

**Utrecht, 2 juni 2017**

Mr. A.D. van der Feltz

Prof. mr. A. Oskamp

## Ondertekening door Raad van Toezicht voor akkoord

**Utrecht, 2 juni 2017**

drs. R.M. Smit

drs. Ph.F.M. Raets

mw. prof. dr. V. Evers

mw. dr. E.M.M. de Brabander

## Gebeurtenissen na balansdatum

Er hebben zich geen gebeurtenissen na balansdatum voorgedaan die nadere informatie geven over de feitelijke situatie per balansdatum.

## Overige gegevens

### Controleverklaring van de onafhankelijk accountant

Aan: de Raad van toezicht van de Open Universiteit

#### **Verklaring over de in jaarverslag opgenomen jaarrekening**

##### *Ons oordeel*

Wij hebben de jaarrekening 2016 van Open Universiteit (hierna 'de OU') te Heerlen (hierna 'de jaarrekening') gecontroleerd.

##### *Naar ons oordeel:*

- geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en samenstelling van het vermogen van Open Universiteit 31 december 2016 en van het resultaat over 2016 in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs;
- zijn de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede balansmutaties over 2016 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals vermeld in paragraaf 2.3.1. Referentiekader van het Onderwijsaccountantsprotocol OCW/EZ 2016.

De jaarrekening bestaat uit:

- 1 de geconsolideerde en enkelvoudige balans 31 december 2016;
- 2 de geconsolideerde en enkelvoudige staat van baten en lasten over 2016; en
- 3 de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

##### *De basis voor ons oordeel*

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden en het Onderwijsaccountantsprotocol OCW/EZ 2016 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Open Universiteit zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

#### **Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie**

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag;
- de overige gegevens;

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van de Regeling jaarverslaggeving onderwijs en paragraaf 2.2.3. Bestuursverslag van het onderwijsaccountantsprotocol OCW/EZ 2016 is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de controle van de jaarrekening of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Regeling jaarverslaggeving onderwijs paragraaf 2.2.3 Bestuursverslag van het Onderwijsaccountantsprotocol OCW/EZ 2016 en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

College van bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs en de overige OCW wet- en regelgeving.

### **Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening**

#### *Verantwoordelijkheden van College van bestuur voor de jaarrekening*

College van bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs.

College van bestuur is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede balansmutaties, in overeenstemming met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen.

In dit kader is College van bestuur tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als College van bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet College van bestuur afwegen of de onderwijsinstelling in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet College van bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij College van bestuur het voornemen heeft om de OU te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. College van bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de onderwijsinstelling haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

#### *Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening*

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid, waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van de jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Een meer gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden is opgenomen in de bijlage bij onze controleverklaring.

Eindhoven, 2 juni 2017  
KPMG Accountants N.V.

A.T.A. Beckers RA

## Bijlage bij de controleverklaring:

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Onderwijsaccountantsprotocol OCW/EZ 2016, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, dan wel het niet rechtmatig tot stand komen van baten en lasten alsmede de balansmutaties, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de OU;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door College van bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door College van bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de instelling haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om in onze controleverklaring de aandacht te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een instelling haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Wij communiceren met de Raad van Toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

## Voorstel tot resultaatbestemming

Het resultaat 2016 ad 3.554 positief is toegevoegd aan de algemene reserve; zijnde 3.554 publiek en 0 privaat.

Vooruitlopend op een definitieve goedkeuring door de Raad van toezicht is de resultaatbestemming reeds in de jaarrekening verwerkt.

## Nevenvestigingen

De Open Universiteit heeft nevenvestigingen in de vorm van vijftien studiecetra verspreid over het land. Naast Heerlen zijn de studiecetra gevestigd in Alkmaar, Amsterdam, Den Haag, Vlissingen, Leeuwarden, Groningen, Emmen, Zwolle, Enschede, Utrecht, Rotterdam, Nijmegen, Breda en Eindhoven.

Open Universiteit  
Bezoekadres  
Valkenburgerweg 177  
6419 AT Heerlen  
Postadres  
Postbus 2960  
6401 DL Heerlen

Foto's © Peter Strelitski, Amsterdam  
Foto pag. 5 © Fotostudio Driepoot, Sanne Linssen, Valkenburg

Alles uit deze uitgave – met uitzondering van de foto's – mag worden veele-  
voudigd en/of openbaar worden gemaakt onder de vereisten van de Creative  
Commons-licentie

Naamsvermelding-Niet-commercieel-Gelijk delen 3.0 Nederland. Zie de licentie  
voor details: <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/nl/>

Een digitale versie van het Jaarverslag en jaarrekening  
staat op onze website: [www.ou.nl](http://www.ou.nl).

